

Liedon kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma 1.8.2016 alkaen

Sisällys

LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA.....	5
1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	5
1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet	5
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen	7
1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut	7
LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA	11
2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	12
2.2 Perusopetuksen arvoperusta	13
2.3 Oppimiskäsitys.....	15
2.4 Paikallisesti päätettävät asiat	15
LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	16
3.1 Perusopetuksen tehtävä.....	16
3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet.....	17
3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen.....	18
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat	24
LUKU 4 YHTENÄISEN PERUSOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI	25
4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen.....	25
4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.....	26
4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat.....	29
4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet	32
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat	35
LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN.....	36
5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä.....	36
5.2 Yhteistyö.....	38
5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö.....	42
5.4 Opetuksen järjestämistapoja.....	44
5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta.....	49
5.6 Paikallisesti päätettävät asiat	54
LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI	56
6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri	56
6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet	57
6.3 Arvioinnin kohteet.....	59
6.4 Opintojen aikainen arviointi	60
6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana	60
6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä	61

6.4.3 Opintoissa eteneminen perusopetuksen aikana	61
6.4.4 Arviointi nivelkohdissa.....	62
6.5 Perusopetuksen päättöarviointi	63
6.5.1 Päättöarvosanan muodostaminen	64
6.5.2 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi	65
6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät.....	65
6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset	69
6.8 Paikallisesti päätettävät asiat	71
LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI	71
7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	72
7.1.1 Ohjaus tuen aikana	74
7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana	74
7.2 Yleinen tuki	75
7.3 Tehostettu tuki	76
7.3.1 Pedagoginen arvio	77
7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana	78
7.4 Erityinen tuki	80
7.4.1 Pedagoginen selvitys	82
7.4.2 Erityisen tuen päätös.....	83
7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	84
7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen	86
7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus.....	88
7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus.....	89
7.5 Perusopetuslaissa säädetty tukimuodot	91
7.5.1 Tukiopetus.....	91
7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus	92
7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet.....	93
7.6 Paikallisesti päätettävät asiat	95
LUKU 8 OPPILASHUOLTO	96
8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	97
8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	98
8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	99
8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat.....	101
8.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta.....	101
LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ.....	105
9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset	106

9.2. Romanit	106
9.3. Viittomakieliset.....	106
9.4. Muut monikieliset oppilaat	107
9.5 Paikallisesti päätettävät asiat	108
LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS	108
10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia	109
10.1.1 Laajamittainen kaksikielinen opetus	111
10.1.2 Suppeampi kaksikielinen opetus	112
10.2 Paikallisesti päätettävät asiat	113
LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS	113
11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet.....	113
11.2 Paikallisesti päätettävät asiat	114
LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA.....	114
12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit.....	114
12.2 Valinnaiset aineet.....	115
12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät	116
12.4 Paikallisesti päätettävät asiat	116

LUKU 1 PAIKALLISEN OPETUSSUUNNITELMAN MERKITYS JA LAADINTA

1.1 Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Perusopetuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksen tasa-arvo ja laatu sekä luoda hyvät edellytykset oppilaiden kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän normiosan muodostavat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset, opetussuunnitelman perusteet sekä paikallinen opetussuunnitelma ja siihen perustuvat lukuvuosisuunnitelmat. Järjestelmän eri osat uudistuvat, jotta opetuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset koulua ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan koulun tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Opetussuunnitelman perusteet laaditaan perusopetuslain ja -asetuksen sekä tavoitteet ja tuntijaon määrittävän valtioneuvoston asetuksen pohjalta¹. Perusteasiakirja on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaisesti paikallinen opetussuunnitelma valmistellaan².

Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhtenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista.

Perusopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet ja sisällöt liittyvät yhteen ja muodostavat opetuksen ja toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi opetussuunnitelman perusteet sisältävät tavoitteita ja sisältöjä koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Perusteasiakirja sisältää tarpeellisilta osin myös viittauksia lainsäädäntöön, johon perusteissa määrättävät asiat perustuvat.

Paikallinen opetussuunnitelma on tärkeä osa ohjausjärjestelmää. Sillä on keskeinen merkitys sekä valtakunnallisten tavoitteiden että paikallisesti tärkeänä pidettyjen tavoitteiden ja tehtävien ilmentämisessä ja toteuttamisessa. Paikallinen opetussuunnitelma luo yhteisen perustan ja suunnan päivittäiselle koulutyölle. Se on strateginen ja pedagoginen työkalu, joka linjaa opetuksen järjestäjän toimintaa sekä koulujen työtä. Opetussuunnitelma liittyy koulujen toiminnan muuhun paikalliseen toimintaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi.

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatimista ohjaavat periaatteet

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä³. Opetussuunnitelmassa päätetään perusopetuksen kasvatustyön, opetuksen, oppimisen arvioinnin ja tuen, ohjauksen ja oppilashuollon, kodin ja koulun yhteistyön sekä muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta. Siinä täydennetään ja painotetaan opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä tavoitteita, toimintaa ohjaavia linjauksia, keskeisiä sisältöjä ja muita opetuksen järjestämiseen liittyviä seikkoja paikallisesta näkökulmasta. Opetuksen järjestäjä ottaa opetussuunnitelmaa laatissaan huomioon oppilaiden tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä itsearviointin ja kehittämistyön tulokset.

Opetussuunnitelman tehtävänä on edistää opetuksen laadun jatkuvaa kehittämistä ja vahvistaa koulutuksellista jatkumoa. Se luo perustan esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen siirtymiselle. Laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat kuten

1 Perusopetuslaki (628/1998), perusopetusasetus (852/1998), valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) ja (378/2014) valtioneuvoston asetus perusopetusasetuksen muuttamisesta (423/2012)

2 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 13 §

3 Perusopetuslaki 15 § 1 mom.

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- mahdollinen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁴
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma⁵
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät, erityisesti koulutusta, lapsia, nuoria ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten⁶. Paikallinen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille saman opetuksen järjestäjän kouluille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä useamman koulun yhteisiä ja/tai koulukohtaisia osioita. Päätökset laatimistavasta tekee opetuksen järjestäjä. Opetuksen järjestäjät voivat sopia myös järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä ja yhteisistä seudullisista opetussuunnitelmalinjauksista.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon, että opetus voi olla pääosin ainejakoista tai se voidaan toteuttaa eheyttynä. Eheytettyä opetusta käytettäessä myös opetussuunnitelma voidaan laatia vuosiluokkakokonaisuuksien osalta eheyttynä.

Kaikki oppilaiden yksilölliset suunnitelmat rakennetaan yhteisen opetussuunnitelman varaan⁷. Lukuvuosisuunnitelmalla täsmennetään, miten opetussuunnitelmaa toteutetaan kussakin koulussa lukuvuoden aikana. Perusopetusasetus velvoittaa tiedottamaan oppilaille ja näiden huoltajille keskeisistä lukuvuosisuunnitelmassa päätetyistä asioista.⁸

Yhteistyö opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman laadinnassa edistää sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin ja lisää opetuksen ja kasvatustyön yhtenäisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii opetustoimen henkilöstön mahdollisuuksista osallistua yhteistyöhön ja edistää sekä oppiaineiden yhteistyötä että eri toimijaryhmien välistä monialaista yhteistyötä. Osallistumismahdollisuuksista huolehditaan riippumatta siitä, mikä suunnitelmien laatimistapa on. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien valmisteluun⁹. On tärkeää, että myös huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelmatyöhön, lukuvuosisuunnitelman valmisteluun sekä koulun toiminnan suunnitteluun, erityisesti kasvatustavoitteiden, toimintakulttuurin sekä kodin ja koulun yhteistyön osalta. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden ja huoltajien kannalta mielekkäisiin ja monipuolisiin sekä oppilaiden kehitysvaiheen huomioon ottaviin osallistumistapoihin.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa rikastaa koulutyötä ja liittyy sen ympäröivän yhteisön elämään. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan opetussuunnitelman oppilashuoltoa sekä kodin ja koulun yhteistyötä koskevilta osin yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä

⁴ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

⁵ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) 4 §

⁶ Perusopetuslaki 15 § 1 mom.

⁷ Perusopetuslaki 16 a §, 17 § ja 17 a § (642/2010)

⁸ Perusopetusasetus 9 §

⁹ Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

hoitavien viranomaisten kanssa¹⁰. Yhteistyötä tarvitaan myös muiden hallintokuntien kanssa, jotta kaikkien oppilaiden koulunkäynnistä, turvallisuudesta ja hyvinvoinnista voidaan huolehtia. Muidenkin organisaatioiden ja eri asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö parantaa suunnitelmien ja koulutyön laatua.

Oppilaalla on perusopetuslain turvaama oikeus saada kaikkina koulupäivinä opetussuunnitelman mukaista perusopetusta¹¹. Opetuksen järjestäjä huolehtii tämän oikeuden toteutumisesta, ja jokainen oppilaiden kanssa työskentelevä toteuttaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja noudattaa muita työtä ohjaavia normeja.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman arviointi ja kehittäminen

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on koulutuksen kehittäminen ja oppimisen edellytysten parantaminen.¹² Paikallisen opetussuunnitelman ja lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää.

Opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia sekä perusopetuksen valtakunnallisia laatukriteereitä¹³. Yhteistyö oppilaiden, huoltajien ja muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.4 Paikallisen opetussuunnitelman laadinta ja keskeiset opetusta ohjaavat ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma, sitä tarkentavat lukuvuosisuunnitelmat sekä muut suunnitelmat laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla edellä kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien ratkaisujen delegoinnista kouluille ja koulukohtaisen opetussuunnitelman laadinnasta.

Tässä alaluvussa määrätään ne paikallisesti päätettävät opetussuunnitelmaratkaisut sekä opetussuunnitelmassa kuvattavat asiat, joita ei käsitellä muissa luvuissa. Opetussuunnitelman perusteiden kussakin pääluvussa määrätään tarkemmin, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisessä luvussa käsitellyn kokonaisuuden osalta päättää ja kuvata.

Opetuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelman laatimiseen liittyvistä ratkaisuista ja toimintatavoista:

- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma koulujen yhteisenä, kokonaan tai osin koulukohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään (suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten)

¹⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹¹ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹² Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

¹³ Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012: 29

- mikä on opetussuunnitelman rakenne ja asioiden käsittelyjärjestys, missä muodossa opetussuunnitelma julkaistaan
- miten henkilöstö sekä oppilaat ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen ja miten otetaan huomioon eri tilanteissa olevien huoltajien osallistumismahdollisuudet
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetusta seuraavaa koulutusvaihetta edustavien oppilaitosten kanssa järjestetään
- mitkä muut tahot ovat mukana opetussuunnitelman laadinnassa ja toteutuksessa ja miten yhteistyö järjestetään
- miten paikalliset erityispiirteet ja -tarpeet, arviointien ja kehittämistyön tuottama tieto ja kehittämisen tavoitteet sekä muut paikalliset suunnitelmat otetaan opetussuunnitelman valmistelussa huomioon.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen liittyvät asiat:

- miten huolehditaan oppilashuoltoa ja kodin ja koulun yhteistyötä käsittelevien osuuksien laatimisesta yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa
- miten opetussuunnitelman toteutumista seurataan ja miten opetussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään
- mitkä ovat ne paikalliset suunnitelmat ja ohjelmat, jotka täydentävät ja toteuttavat opetussuunnitelmaa (esimerkiksi aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma, kestävän kehityksen ohjelma, tasa-arvosuunnitelma, kulttuurikasvatussuunnitelma, tietostrategia).

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut:

- miten edistetään perusopetuksen yhtenäisyyttä sekä siirtymävaiheisiin liittyvää yhteistyötä (perusopetuksen sisällä sekä esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen ja perusopetusta seuraavan koulutusvaiheen oppilaitosten kanssa)
- järjestetäänkö opetus tai osa siitä yhdysluokkaopetuksena (katso myös alaluvut 5.4 ja 5.6)
- järjestetäänkö opetus tai osa siitä vuosiluokittain etenevänä vai vuosiluokkiin sitomattomasti etenevänä, oppilaiden omiin opinto-ohjelmiin perustuvana opiskeluna (katso myös alaluvut 5.4 ja 5.6)
- järjestetäänkö opetus pääosin ainejakoisena vai kokonaan tai osin eheytyttynä; mitkä ovat mahdollisen eheytytyn opetuksen järjestämisen pääpiirteet
- miten opetustunnit jaetaan vuosiluokittain yhteisten oppiaineiden, taide- ja taitoaineiden valinnaisten tuntien sekä oppilaalle valinnaisten aineiden kesken valtioneuvoston asetuksen edellyttämällä tavalla (paikallinen tuntijako)¹⁴
- mikä on opetuksen järjestäjän kieliohjelma, miltä vuosiluokilta eri kielten opetus aloitetaan (katso myös toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten osuudet sekä luku 12)
- mitkä ovat oppilaille tarjottavat valinnaiset aineet ja mille vuosiluokille niiden opetus sijoittuu (katso myös luku 12)
- mitkä ovat opetuksen mahdolliset painotukset ja miten ne toteutetaan; miten painotus näkyy tuntijaossa sekä opetuksen tavoitteissa ja sisällöissä (katso myös luku 12)
- miten oppilaanohjaus järjestetään
  - o ohjaussuunnitelmassa kuvataan oppilaanohjauksen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn ja vastuunjako sekä työskentely monialaisissa verkostoissa, kodin ja koulun yhteistyö

¹⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

ohjauksessa, työelämäyhteistyö sekä työelämään tutustumisen järjestelyt (katso myös vuosiluokkakokonaisuuksiin sisältyvä oppilaanohjauksen tehtäväkuvaus).

Opetussuunnitelman laatimiseen liittyviä ratkaisuja ja toimintatapoja

Liedossa perusopetuksen opetussuunnitelma on laadittu siten, että valtakunnallisissa perusteissa määritellyt opetuksen järjestäjän päätettäväksi määrätyt asiat on kuvattu kouluille yhteisessä kunnan opetussuunnitelmassa. Kunnan opetussuunnitelman ulkopuolelle jää koulukohtaisesti päätettäviä asioita. Näistä päätetään koulujen vuosisuunnitelmissa. Koulut kuvaavat omissa vuosisuunnitelmissaan valtakunnallisissa perusteissa mainittujen, koulukohtaisesti määriteltävien asioiden lisäksi koulujen erityispiirteet, opetuksen koulukohtaiset painotukset poikkeavine tuntijakoineen ja oppilaiden valittavissa olevat valinnaisaineet.

Opetussuunnitelma on laadittu suomenkielisenä se on rakenteeltaan yhtäläinen valtakunnallisten perusteiden kanssa. Suunnitelma julkaistaan sähköisessä muodossa pdf-versiona sekä OPH:n sähköistä OPS-työkalua käyttäen.

Opetussuunnitelmaprosessia on Liedossa johtanut ohjausryhmä, jossa ovat olleet mukana perusopetuksen johtava rehtori, perusopetuksen rehtorit sekä kymmenen opettajaa eri kouluista tekemässä oppiaineiden vuosiluokkaistamiset. Vuoden kestävä prosessin aikana on ollut kuukausittaisia OPS-tehtäviä, joiden avulla on avattu keskeisiä periaatteita käytännön tasolla.

Vuosittaiseen OPS-arviointiin ja kehittämiseen otetaan mukaan koko henkilöstö sekä huoltajat ja lapset. Opetussuunnitelman laatimisessa on huomioitu kommentit ja lausunnot, joita on saatu henkilöstön lisäksi mm. vanhempainyhdistyksiltä.

Siirtymävaiheet esiopetuksesta kouluun ja perusopetuksesta toiselle asteelle on laadittu yhteistyössä ko. tahojen kanssa.

Yhteistyö kuvataan tarkemmin luvussa 5.2

Opetussuunnitelman laadintaan ja kehittämiseen liittyvät asiat

Oppilashuoltoa koskeva opetussuunnitelman luku on laadittu yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa. **Koulut tarkentavat opiskelijahuollon kuntakohtaista suunnitelmaa mm. toteuttavan henkilöstön osalta koulun vuosisuunnitelmassa.**

Opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan pääasiassa koulutoimen laatukorttien sisältämien aiheiden avulla. Kyselyt tehdään vuosittain eri laatukorttien mukaisesti. Tulosten perusteella koulutoimi tekee vuosittaisen kehittämissuunnitelman. Koulut arvioivat lisäksi vuosisuunnitelman toteutumista.

Opetussuunnitelmaa täydentävät suunnitelmat Liedossa:

[Opiskelijahuollon suunnitelma](#)

[Kunnan perusopetuksen TVT-suunnitelma](#)

[Liedon kunnan lastensuojelusuunnitelma](#)

[Iltapäivätoiminnan perusteet](#) [Käytänteet Liedossa](#)

Sivistystoimen turvallisuussuunnitelma

Valmistavan opetuksen suunnitelma

Esiopetuksen opetussuunnitelma

Koulujen laatima tasa-arvosuunnitelma
Kuntastrategia
Yrittäjyyskasvatuksen suunnitelma

Opetuksen järjestämiseen liittyvät ratkaisut

Siirtymävaiheilla tarkoitetaan oppilaan siirtymistä esiopetuksesta perusopetukseen, siirtymistä vuosiluokkakokonaisuudesta (1-2 lk, 3-6 lk ja 7-9 lk) seuraavaan sekä peruskoulusta toiselle asteelle. Siirtymävaiheiden yhteistyö kuvataan tarkemmin luvussa 5.2.

Opetus järjestetään pääosin vuosiluokittain etenevänä. Pienimmissä kouluissa opetus järjestetään kokonaan tai osittain yhdysluokkaopetuksena. Opetus järjestetään pääsääntöisesti ainejakoisena siten, että monialaiset oppimiskokonaisuudet toteutetaan eri oppiaineiden yhteistyönä.

Liedon perusopetuksen tuntijako:

	1.lk	2.lk	MIN.	YHT.	3.lk	4.lk	5.lk	6.lk	MIN.	YHT.	7.lk	8.lk	9.lk	MIN.	YHT.	YHT. MIN.	KAIKKI
ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS	7	7	14	14	5	5	4	4	18	18	3,4	3,6	3	10	10	42	42
A1-KIELI		1			2	2	2	2	9	9	2	2	3	7	7	16	16
B1-KIELI	-	-			-	-	-	2	2	2	1	1	2	4	4	6	6
MATEMATIIKKA	3	3	6	6	4	4	4	4	15	16	3	4	4	11	11	32	33
YMPÄRISTÖOPPI	2	2	4	4	2	2	3	3	10	10					0	14	14
BIOLOGIA JA MAANTIETO	-	-			-	-	-	-			2	2	3	7	7	7	7
FYSIIKKA JAKEMIA	-	-			-	-	-	-			2	3	2	7	7	7	7
TERVEYSTIETO	-	-			-	-	-	-			1	1	1	3	3	3	3
YMPÄRISTÖ- JA LUONNONTIETOAI. YHT.			4	4					14	14				17	17	35	35
USKONTO / ET	1	1	2	2	1	2	1	1	5	5	1	1	1	3	3	10	10
HISTORIA	-	-			-	-	1,5	1,5	3	3	2	2		4	4	7	7
YHTEISKUNTAOPPI						1	0,5	0,5	2	2			3	3	3	5	5
MUSIIKKI	1	1	2	2	1	1	1	1	4	4	2			2	2	8	8
KUVATAIDE	2	1	2	3	1	2	1	1	5	5	2			2	2	9	10
KÄSITYÖ	2	2	4	4	1	1	1	2	5	5	2			2	2	11	11
LIIKUNTA	2	2	4	4	2	2	3	2	9	9	2	3	2	7	7	20	20
KOTITALOUS									0	3				3	3	3	3
TAIDE-JA TAITOAINEIDEN VALINNAISET					2	1	2	1	6	6	1	2	2	5	5	11	11
OPPILAANOJAUS	-	-			-	-	-	-			0,6	0,4	1	2	2	2	2
VALINNAISET OPPIAINEET					1	1	0	1	3	3		5	3		8	9	11
YHTEENSÄ	20	20	38	39	22	24	24	26	93	97	30	30	30	82	90	222	226
MINIMI (ASETUS)			38						93							222	
A2-KIELI (vapaaehtoinen / ylimääräinen)	-	-				2	2	2		6	1	3	2		6	12	12
B2-KIELI (vapaaehtoinen / ylimääräinen)	-	-							0			2	2	4	4	4	4

Valinnaisaineita voidaan opiskella min. 9 vvh vuosiluokilla 1-9.

A2-kieltä voi opiskella joko valinnaisena aineena tai ylimääräisenä aineena min. 12 vvh vuosiluokilla 3-9.

VIHREÄLLÄPOHJALLA OLEVIIN RUUTUIHIIN YKSI TAITO- JA TAIDEVALINNAINEN LISÄÄ, EI SIIS OLE MERKITTY AINEEN RIVILLE

Liedon kunnan kieliohjelma:

A1-kieli

A1-kieli on Liedossa kaikilla englanti. Opiskelu aloitetaan toisella luokalla. Eri luokka-asteiden tuntimäärä on esitetty alempana olevassa taulukossa. Ennen toista luokkaa lapset saavat kielisuihkutustyyppistä opetusta ensimmäisellä luokalla.

B1-kieli

B1-kielenä kaikilla alkaa ruotsi kuudennella luokalla. Poikkeuksena ne oppilaat, jotka ovat aloittaneet vapaaehtoisen A2-ruotsin neljännellä luokalla. Heidän opintonsa jatkuvat myös kuudennella luokalla omissa ryhmissään.

A2-kieli

Vapaaehtoinen A2-kieli aloitetaan Liedossa neljännellä luokalla. Vaihtoehtoina ovat saksa ja ruotsi. Koulukohtainen A2-kielen ryhmäkoko pitää olla 14 oppilasta, jotta lähiopetus aloitetaan.

B2-kieli

Valinnaisen B2-kielen opiskelu alkaa kahdeksannelta luokalta. Valinnaiskielten tarjonta voi vaihdella vuosittain koulun resursseista ja opettajista johtuen. Useimmiten listalla on saksa, venäjä, italia ja espanja.

Kieliohjelman tuntijako:

	2.lk	3.lk	4.lk	5.lk	6.lk	7.lk	8.lk	9.lk
A1(EN)	1	2	2	2	2	2	2	3
B1(RU)					2	1	1	2
A2(RU,SA)			2	2	2	1	3	2
B2							2	2

Valinnaiset aineet

Liedossa kunta päättää oppilaille tarjottavat valinnaiset taito- ja taideaineet. Ne ovat näkyvillä kunnan tuntijakotaulukossa.

Oppilaiden itsensä päätettävät valinnaisaineet tarjotaan luokilla 3,4,6 ,8 ja 9. Koulun itse päättää valinnaisaineineet ja esittelee niiden tavoitteet ja sisällöt koulun vuosisuunnitelmassa ja valintavaiheessa huoltajille / opiskelijoille valintalomakkeen yhteydessä. Valinnaisaineryhmät voidaan tarvittaessa muodostaa vuosiluokkarajat ylittävinä ryhminä muissakin kuin yhdysluokkakouluissa.

Opetuksen koulukohtaiset painotukset

Opetusta voidaan koulukohtaisesti painottaa. Painotus toteutetaan kunnan tuntijaon puitteissa ja sisällöt ja tavoitteet määritellään vuosittain koulun vuosisuunnitelmassa. Painotuksen tunnit otetaan lähinnä taito- ja taideaineiden sekä valinnaisten aineiden tunneista.

LUKU 2 PERUSOPETUS YLEISSIVISTYKSEN PERUSTANA

Perusopetus luo perustan oppilaiden yleissivistykselle. Kunta on velvollinen järjestämään perusopetusta alueellaan asuville oppivelvollisuusikäisille¹⁵. Perusopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet nousevat perustuslaista, perusopetuslaista ja -asetuksesta, valtioneuvoston asetuksista sekä opetussuunnitelman perusteista. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Perusopetus rakentuu yhteiselle arvoperustalle ja käsitykselle oppimisesta.

¹⁵ Perusopetuslaki 4 § 1 mom.

2.1 Opetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusopetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään. Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.¹⁶

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä¹⁷. Opetusryhmät muodostetaan siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet¹⁸. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet. Lisäksi oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut.¹⁹ Oppilashuollon järjestämistä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki²⁰. Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön²¹. Oppilaalle on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailutilanteen on oltava ohjattu.²²

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella²³. Tasa-arvolaki velvoittaa kaikkia oppilaitoksia huolehtimaan siitä, että ihmisillä on sukupuoleen katsomatta samat mahdollisuudet koulutukseen. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.²⁴

Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon opetushenkilöstön määrään ja kelpoisuuteen liittyvät säännökset sekä muun muassa turvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietojen käyttöä, julkisuutta ja yksityisyyden suojaa koskevat säännökset, tekijänoikeussäännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset.

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus muodostaa historiallisen ja eettisen perustulkinnan ihmisoikeuksien merkittävydestä²⁵. Suomi on sitoutunut useisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka edellyttävät jokaisen lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnista huolehtimista. Näistä keskeisiä ovat Lapsen oikeuksien sopimus, Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus eli ns. TSS-sopimus, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus sekä Vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus²⁶. Saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi otetaan lisäksi huomioon YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista²⁷.

¹⁶ Perusopetuslaki 3 § 2 ja 3 mom.

¹⁷ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

¹⁸ Perusopetuslaki 30 § 2 mom.

¹⁹ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

²¹ Perusopetuslaki 29 § 1 mom.

²² Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

²³ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom. ja yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom.

²⁴ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 §

²⁵ YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus 1948

²⁶ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista SopS 59-60/1991, TSS-sopimus SopS 6/1976, Euroopan ihmisoikeussopimus SopS 85-86/1998 ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

²⁷ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

YK:n lapsen oikeuksien sopimus antaa perusopetukselle oikeudellisen perustan. Sopimuksen mukaan lasten kanssa ja lasten hyväksi työskenteleviä velvoittavat sopimuksen yleisperiaatteet, jotka ovat yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, huolenpitoon ja kehittymiseen sekä lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi ja lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään sekä yksilölliseen, ruumiilliseen, henkiseen, hengelliseen, moraaliseen ja sosiaaliseen kehittymiseen.

2.2 Perusopetuksen arvoperusta

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu tässä esitetyn arvoperustan mukaisesti.

Oppilaan ainutlaatuisuus ja oikeus hyvään opetukseen

Perusopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen oppilas on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus kasvaa täyteen mittaansa ihmisenä ja yhteiskunnan jäsenenä. Tässä oppilas tarvitsee kannustusta ja yksilöllistä tukea sekä kokemusta siitä, että koulu yhteisössä häntä kuunnellaan ja arvostetaan ja että hänen oppimisestaan ja hyvinvoinnistaan välitetään. Yhtä tärkeä on kokemus osallisuudesta ja siitä, että voi yhdessä toisten kanssa rakentaa yhteisönsä toimintaa ja hyvinvointia.

Jokaisella oppilaalla on oikeus hyvään opetukseen ja onnistumiseen koulutyössä. Oppiessaan oppilas rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla hän luo suhdetta itseensä, toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan, luontoon ja eri kulttuureihin. Oppimisesta syrjäytyminen merkitsee sivistyksellisten oikeuksien toteutumatta jäämistä ja on uhka terveelle kasvulle ja kehitykselle. Perusopetus luo edellytyksiä elinikäiselle oppimiselle, joka on erottamaton osa hyvän elämän rakentamista.

Arvokasvatuksen merkitys korostuu maailmassa, jossa monimediainen tiedonvälitys, globaalit tietoverkot, sosiaalinen media ja vertaissuhteet muokkaavat lasten ja nuorten arvomaailmaa. Arvokeskustelu oppilaiden kanssa ohjaa oppilaita tunnistamaan ja nimeämään kohtaamiaan arvoja ja arvostuksia sekä pohtimaan niitä myös kriittisesti. Oppilaita tuetaan rakentamaan omaa arvoperustaansa. Koulun ja kotien yhteinen arvopohdinta ja siihen perustuva yhteistyö luovat turvallisuutta ja edistävät oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen kotien erilaisiin uskontoihin, katsomuksiin, perinteisiin ja kasvatusnäkemysiin on rakentavan vuorovaikutuksen perusta.

Ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Ihmisyyteen kasvussa jännitteet pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välillä ovat väistämättömiä. Sivistyksen kuuluu taito käsitellä näitä ristiriitoja eettisesti ja myötätuntoisesti sekä rohkeus puolustaa hyvää. Sivistys merkitsee yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan perusteella. Eettisyyden ja esteettisyyden näkökulmat ohjaavat pohtimaan, mikä elämässä on arvokasta. Sivistys ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia. Sivistynyt ihminen pyrkii toimimaan oikein, itseään, toisia ihmisiä ja

ympäristöä arvostaen. Hän osaa käyttää tietoa kriittisesti. Sivistykseen kuuluu myös pyrkimys itsesäätelyyn ja vastuunottoon omasta kehittämisestä ja hyvinvoinnista.

Perusopetus rakentuu elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittamiselle. Se ohjaa niiden puolustamiseen ja ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Perusopetus edistää hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta kansalaisyhteiskunnassa. Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Koulua ja opetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Kulttuurinen moninaisuus rikkautena

Perusopetus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle. Se on muodostunut ja muotoutuu eri kulttuureiden vuorovaikutuksessa. Opetus tukee oppilaiden oman kulttuuri-identiteetin rakentumista ja kasvua aktiivisiksi toimijoiksi omassa kulttuurissaan ja yhteisössään sekä kiinnostusta muita kulttuureita kohtaan. Samalla opetus vahvistaa luovuutta ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta, edistää vuorovaikutusta kulttuurien sisällä ja niiden välillä ja luo siten pohjaa kulttuurisesti kestäväälle kehitykselle.

Eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa perusopetuksessa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Asioita opitaan näkemään toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin. Oppiminen yhdessä yli kieli-, kulttuuri-, uskonto- ja katsomusrajojen luo edellytyksiä aidolle vuorovaikutukselle ja yhteisöllisyydelle. Perusopetus antaa perustan ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankansalaisuuteen ja rohkaisee toimimaan myönteisten muutosten puolesta.

Kestävän elämäntavan välttämättömyys

Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa. Perusopetuksessa tunnistetaan kestävän kehityksen ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys, toimitaan sen mukaisesti ja ohjataan oppilaita kestävän elämäntavan omaksumiseen. Kestävän kehityksen ja elämäntavan ulottuvuudet ovat ekologinen ja taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen. Ekososiaalisen sivistyksen johtajatuksena on luoda elämäntapaa ja kulttuuria, joka vaalii ihmisarvon loukkaamattomuutta, ekosysteemien monimuotoisuutta ja uusiutumiskykyä sekä samalla rakentaa osaamispohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudella. Ekososiaalinen sivistys merkitsee ymmärrystä erityisesti ilmastonmuutoksen vakavuudesta sekä pyrkimystä toimia kestävästi.

Ihminen kehittää ja käyttää teknologiaa sekä tekee teknologiaa koskevia päätöksiä arvojensa pohjalta. Hänellä on vastuu teknologian ohjaamisesta suuntaan, joka varmistaa ihmisen ja luonnon tulevaisuuden. Perusopetuksessa pohditaan kulutus- ja tuotantotavoissa ilmeneviä ristiriitoja suhteessa kestävään tulevaisuuteen sekä etsitään ja toteutetaan yhteistoimin ja pitkäjänteisesti elämäntapaamme korjaavia ratkaisuja. Oppilaita ohjataan tuntemaan myös kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia rakenteita ja ratkaisuja ja vaikuttamaan niihin. Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen.

2.3 Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppilas on aktiivinen toimija. Hän oppii asettamaan tavoitteita ja ratkaisemaan ongelmia sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa. Oppiminen on erottamaton osa yksilön ihmisenä kasvua ja yhteisön hyvän elämän rakentamista. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat ajattelun ja oppimisen kannalta olennaisia. Uusien tietojen ja taitojen oppimisen rinnalla oppilas oppii refleктоimaan oppimistaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. Myönteiset tunnekokemukset, oppimisen ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppilaiden, opettajien ja muiden aikuisten sekä eri yhteisöjen ja oppimisympäristöjen kanssa. Se on yksin ja yhdessä tekemistä, ajattelemista, suunnittelua, tutkimista ja näiden prosessien monipuolista arvioimista. Siksi oppimisprosessissa on olennaista oppilaiden tahto ja kehittyvä taito toimia ja oppia yhdessä. Oppilaita ohjataan myös ottamaan huomioon toimintansa seuraukset ja vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Yhdessä oppiminen edistää oppilaiden luovan ja kriittisen ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä ymmärtää erilaisia näkökulmia. Se myös tukee oppilaiden kiinnostuksen kohteiden laajentumista. Oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa opittavaan asiaan, aikaan ja paikkaan.

Oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen on perusta tavoitteelliselle ja elinikäiselle oppimiselle. Siksi oppilasta ohjataan tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Oppimisprosessistaan tietoinen ja vastuullinen oppilas oppii toimimaan yhä itseohjautuvammin. Oppimisprosessin aikana hän oppii työskentely- ja ajattelutaitoja sekä ennakoimaan ja suunnittelemaan oppimisen eri vaiheita. Jotta oppilas voisi oppia uusia käsitteitä ja syventää ymmärrystä opittavista asioista, häntä ohjataan liittämään opittavat asiat ja uudet käsitteet aikaisemmin oppimaansa. Tietojen ja taitojen oppiminen on kumuloituvaa ja se vaatii usein pitkäaikaista ja sinnikästä harjoittelua.

Oppilaan kiinnostuksen kohteet, arvostukset, työskentelytavat ja tunteet sekä kokemukset ja käsitykset itsestä oppijana ohjaavat oppimisprosessia ja motivaatiota. Oppilaan minäkuva sekä pystyvyyden tunne ja itsetunto vaikuttavat siihen, millaisia tavoitteita oppilas asettaa toiminnalleen. Oppimisprosessin aikana saatava rohkaiseva ohjaus vahvistaa oppilaan luottamusta omiin mahdollisuuksiinsa. Monipuolisen myönteisen ja realistisen palautteen antaminen ja saaminen ovat keskeinen osa sekä oppimista tukevaa että kiinnostuksen kohteita laajentavaa vuorovaikutusta.

2.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Arvokeskustelut luovat perustan sekä opetussuunnitelman laadinnalle että yhteiselle opetus- ja kasvatustyölle. Paikallisesti päätetään, miten arvokeskustelut toteutetaan opetussuunnitelmaa laadittaessa ja muutoin säännöllisesti koulutyön aikana. Tällöin päätetään myös, miten luodaan edellytykset henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien sekä mahdollisten muiden yhteistyökumppanien osallistumiselle keskusteluun.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- mitkä ovat perusopetuksen arvoperustaa ja oppimiskäsitystä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat tai painotukset ja miten ne ilmenevät (muilta osin arvoperustan ja oppimiskäsityksen kuvaamisessa opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan)
- miten arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista seurataan ja arvioidaan.

Mahdolliset koulukohtaiset täydennykset kirjataan koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

”Oppimisen iloa aktiivisen toiminnan kautta”

Arvokeskusteluja käydään vuosittain oppilaiden, huoltajien ja koulun henkilöstön kesken. Keskusteluissa kiinnitetään erityistä huomiota perusteissa kuvatun oppimiskäsityksen käytännön toteutukseen ja oppilaan osuuteen omassa oppimisessaan. Tavoitteiden saavuttamisen apuna käytetään kunnan laatukriteereistä johdettuja yhteisiä kyselyitä. Arvoperustassa otetaan myös huomioon Liedon kuntastrategian arvot: yhteistyökykyisyys, vastuu tulevaisuudesta, kestävä kehitys, oikeudenmukaisuus ja hallittu kasvu.

LUKU 3 PERUSOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

3.1 Perusopetuksen tehtävä

Perusopetus on koulutusjärjestelmän kivijalka ja samalla osa esiopetuksesta alkavaa koulutusjatkumoa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden laajan yleissivistyksen perustan muodostamiseen ja oppivelvollisuuden suorittamiseen. Se antaa valmiudet ja kelpoisuuden toisen asteen opintoihin. Se ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin.

Perusopetuksen tehtävää voidaan tarkastella sen opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. Perusopetusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä pidetään huoli. Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus- ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen. Perusopetus kasvattaa oppilaita ihmisoikeuksien tuntemiseen, kunnioittamiseen ja puolustamiseen.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Koulua ympäröivän maailman muutos vaikuttaa väistämättä oppilaiden kehitykseen ja hyvinvointiin sekä koulun toimintaan. Perusopetuksessa opitaan kohtaamaan muutostarpeita avoimesti, arvioimaan niitä kriittisesti ja ottamaan vastuuta tulevaisuutta rakentavista valinnoista. Perusopetuksen globaalikasvatus luo osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaiselle ja kestäväälle kehitykselle YK:n asettamien kehitystavoitteiden suuntaisesti. Työtä tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä muissa maissa toimivien koulujen ja opetuksen kehittäjien kanssa. Perusopetus vaikuttaa myönteisenä ja yhteiskuntaa rakentavana muutosvoimana kansallisesti ja kansainvälisesti.

3.2 Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet

Opetuksen ja kasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään perusopetuslaissa sekä tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa²⁸. Tavoitteet ohjaavat opetussuunnitelman perusteiden kaikkien osa-alueiden laadintaa. Ne ohjaavat myös paikallisen opetussuunnitelman laadintaa ja koulutyötä.

Kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Valtioneuvoston asetuksen 2 §:ssä korostetaan koulun kasvatus- ja opetustehtävää. Keskeisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuulliseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen ja kasvatuksen tulee myös tukea kasvua tasapainoisiksi ja terveen itsetunnon omaaviksi ihmisiksi. Asetuksen mukaan opetus edistää kulttuurien sekä aatteellisten, maailmankatsomuksellisten ja uskonnollisten, kuten kristillisten, perinteiden sekä länsimaisen humanismin perinteen tuntemista ja ymmärtämistä. Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Sivistykseen nähdään kuuluvaksi myös yhteistyö ja vastuullisuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, kasvu hyviin tapoihin sekä kestävä kehityksen edistäminen.

Tarpeelliset tiedot ja taidot

Asetuksen 3§:n mukaan opetuksen keskeisenä tavoitteena on luoda perusta oppilaan laajan yleissivistyksen muodostumiselle sekä maailmankuvan avartumiselle. Tähän tarvitaan sekä eri tiedonalojen tietoja ja taitoja että tiedonaloja läpileikkaavaa ja yhdistävää osaamista. Taitojen merkitys korostuu. Asetuksessa todetaan, että opetettavan tiedon tulee perustua tieteelliseen tietoon. Siinä säädetään myös muulla kuin äidinkielellä annettavan opetuksen sekä erityiseen maailmankatsomukseen ja kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen järjestämisestä ja tavoitteista.

Sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistäminen

²⁸ Perusopetuslaki 2 § ja valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 - 4 §

Asetuksen 4 § sisältää tavoitteita ja periaatteita, joiden mukaisesti opetus ja kasvatus sekä oppilashuolto tulee järjestää. Kaiken toiminnan tulee vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä parantaa oppimaan oppimisen taitoja ja edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen. Asetuksessa korostuu vuorovaikutteisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä koulun ulkopuolella tapahtuva oppiminen opetustyön resurssina. Samoin korostuu kasvua ja oppimista edistävän toimintakulttuurin sekä toimivan oppilashuollon merkitys.

Valtioneuvoston asetuksessa säädetyt tavoitteet ohjaavat tarkastelemaan opetusta kokonaisuutena, joka rakentaa tässä ajassa tarvittavaa yleissivistystä ja luo pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Tiedonalakohtaisen osaamisen lisäksi tulee tavoitella oppiainerajat ylittävää osaamista. Tähän pohjautuen opetussuunnitelman perusteissa määritellään tavoitteet ja sisällöt sekä yhteisille oppiaineille että tavoitteet oppiaineita yhdistäville laaja-alaisille osaamisalueille ja monialaisille oppimiskokonaisuuksille. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia.

3.3 Tavoitteena laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Siihen, miten oppilaat käyttävät tietojään ja taitojaan, vaikuttavat oppilaiden omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen lisääntynyt tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Arvot, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan osaamisen kehittymiselle. Kukin oppiaine rakentaa osaamista oman tiedon- ja taidonalansa sisältöjä ja menetelmiä hyödyntäen. Osaamisen kehittymiseen vaikuttavat sekä ne sisällöt, joiden parissa työskennellään, että erityisesti se, miten työskennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Oppilaille annettava palaute sekä oppimisen ohjaus ja tuki vaikuttavat etenkin asenteisiin, motivaatioon ja tahtoon toimia.

Seuraavassa kuvataan seitsemän laaja-alaista osaamiskokonaisuutta ja perustellaan niiden merkitys. Kokonaisuuksilla on useita liittymäkohtia toisiinsa. Niiden yhteisenä tavoitteena on perusopetuksen tehtävän mukaisesti ja oppilaiden ikäkauden huomioon ottaen tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista. Erityisen tärkeitä on rohkaista oppilaita tunnistamaan oma erityislaatunsa, omat vahvuutensa ja kehittymismahdollisuutensa sekä arvostamaan itseään.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet täsmennetään luvuissa 13, 14 ja 15 vuosiluokkakokonaisuuksittain. Tavoitteet on otettu huomioon oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöalueiden määrittelyssä. Oppiainekuvauksissa osoitetaan oppiaineiden tavoitteiden yhteys laaja-alaiseen osaamiseen.

Ajattelu ja oppimaan oppiminen (L1)

Ajattelun ja oppimisen taidot luovat perustaa muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Ajatteluun ja oppimiseen vaikuttaa se, miten oppilaat hahmottavat itsensä oppijoina ja ovat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Olennaista on myös, miten he oppivat tekemään havaintoja ja hakemaan, arvioimaan, muokkaamaan, tuottamaan sekä jakamaan tietoa ja ideoita. Oppilaita ohjataan huomaamaan, että tieto voi rakentua monella tavalla, esimerkiksi tietoisesti

päättelöllä tai intuitiivisesti, omaan kokemukseen perustuen. Tutkiva ja luova työskentelyote, yhdessä tekeminen sekä mahdollisuus syventymiseen ja keskittymiseen edistävät ajattelun ja oppimaan oppimisen kehittymistä.

Opettajien on tärkeä rohkaista oppilaita luottamaan itseensä ja näkemyksiinsä ja olemaan samalla avoimia uusille ratkaisuille. Rohkaisua tarvitaan myös epäselvän ja ristiriitaisen tiedon äärellä olemiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista, hakemaan uutta tietoa ja siltä pohjalta tarkastelemaan ajattelutapojaan. Heidän kysymyksilleen annetaan tilaa ja heitä innostetaan etsimään vastauksia, kuuntelemaan toisten näkemyksiä sekä samalla pohtimaan myös omaa sisäistä tietoaan. Heitä rohkaistaan rakentamaan uutta tietoa ja näkemystä. Koulun muodostaman oppivan yhteisön jäsenenä oppilaat saavat tukea ja kannustusta ideoilleen ja aloitteilleen, jolloin heidän toimijuutensa voi vahvistua.

Oppilaita ohjataan käyttämään tietoa itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa ongelmanratkaisuun, argumentointiin, päättelyyn ja johtopäätösten tekemiseen sekä uuden keksimiseen. Oppilailla tulee olla mahdollisuus analysoida käsillä olevaa asiaa kriittisesti eri näkökulmista. Innovatiivisten ratkaisujen löytäminen edellyttää, että oppilaat oppivat näkemään vaihtoehtoja ja yhdistelemään näkökulmia ennakkoluulottomasti ja voivat käyttää kuvittelukykyään olemassa olevien rajojen ylittämiseen. Leikit, pelillisuus, fyysinen aktiivisuus, kokeellisuus ja muut toiminnalliset työtavat sekä taiteen eri muodot edistävät oppimisen iloa ja vahvistavat edellytyksiä luovaan ajatteluun ja oivaltamiseen. Valmiudet systeemiseen ja eettiseen ajatteluun kehittyvät vähitellen, kun oppilaat oppivat näkemään asioiden välisiä vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä sekä hahmottamaan kokonaisuuksia.

Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan oma tapansa oppia ja kehittämään oppimisstrategioitaan. Oppimaan oppimisen taidot karttuvat, kun oppilaita ohjataan ikäkaudelleen sopivalla tavalla asettamaan tavoitteita, suunnittelemaan työtään, arvioimaan edistymistään sekä hyödyntämään teknologisia ja muita apuvälineitä opiskelussaan. Oppilaita tuetaan rakentamaan perusopetuksen aikana hyvä tiedollinen ja taidollinen perusta sekä kestävä motivaatio jatko-opinnoille ja elinikäiselle oppimiselle.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (L2)

Oppilaat kasvavat maailmaan, joka on kulttuurisesti, kielellisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti moninainen. Kulttuurisesti kestävä elämäntapa ja monimuotoisessa ympäristössä toimiminen edellyttävät ihmisoikeuksien kunnioittamiselle perustuvaa kulttuurista osaamista, arvostavan vuorovaikutuksen taitoja ja keinoja ilmaista itseään ja näkemyksiään.

Perusopetuksessa oppilaita ohjataan ympäristön kulttuuristen merkitysten tunnistamiseen ja arvostamiseen sekä oman kulttuuri-identiteetin ja myönteisen ympäristösuhteen rakentamiseen. Oppilaat oppivat tuntemaan ja arvostamaan elinympäristöään ja sen kulttuuriperintöä sekä omia sosiaalisia, kulttuurisia, uskonnollisia, katsomuksellisia ja kielellisiä juuriaan. Heitä kannustetaan pohtimaan oman taustansa merkitystä ja paikkaansa sukupolvien ketjussa. Oppilaita ohjataan näkemään kulttuurinen moninaisuus lähtökohtaisesti myönteisenä voimavarana. Samalla heitä ohjataan tunnistamaan, miten kulttuurit, uskonnot ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa, miten media muokkaa kulttuuria sekä pohtimaan myös, millaisia asioita ei voida ihmisoikeuksien vastaisena hyväksyä. Kouluyhteisössä ja koulun ulkopuolella tehtävässä yhteistyössä oppilaat oppivat havaitsemaan kulttuurisia erityispiirteitä ja toimimaan joustavasti eri ympäristöissä.

Heitä kasvatetaan kohtaamaan arvostavasti muita ihmisiä sekä noudattamaan hyviä tapoja. Oppilaat saavat mahdollisuuksia kokea ja tulkita taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä. He oppivat myös välittämään, muokkaamaan ja luomaan kulttuuria ja perinteitä ja huomaamaan niiden merkityksen hyvinvoinnille.

Koulutyöhön sisällytetään runsaasti tilaisuuksia harjaantua esittämään mielipiteensä rakentavasti ja toimimaan eettisesti. Oppilaita ohjataan asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita ja tilanteita eri näkökulmista. Koulutyössä edistetään suunnitelmallisesti ihmisoikeuksien, erityisesti lapsen oikeuksien tuntemista ja arvostamista sekä niiden mukaista toimintaa. Kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan vahvistetaan kaikessa toiminnassa, myös kansainvälistä yhteistyötä tehden.

Kouluyhteisössä oppilaat saavat kokemuksia vuorovaikutuksen merkityksestä myös omalle kehitykselle. He kehittävät sosiaalisia taitojaan, oppivat ilmaisemaan itseään eri tavoin ja esiintymään eri tilanteissa. Opetuksessa tuetaan oppilaiden kasvua monipuolisiksi ja taitaviksi kielenkäyttäjiksi sekä äidinkiellään että muilla kielillä. Oppilaita rohkaistaan vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisemiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Yhtä tärkeätä on oppia käyttämään matemaattisia symboleita, kuvia ja muuta visuaalista ilmaisua, draamaa sekä musiikkia ja liikettä vuorovaikutuksen ja ilmaisun välineinä. Koulutyöhön sisältyy myös monipuolisia mahdollisuuksia käsillä tekemiseen. Oppilaita ohjataan arvostamaan ja hallitsemaan omaa kehoaan ja käyttämään sitä tunteiden ja näkemysten, ajatusten ja ideoiden ilmaisemiseen. Koulutyössä rohkaistaan mielikuvituksen käyttöön ja kekseliäisyyteen. Oppilaita ohjataan edistämään toiminnallaan esteettisyyttä ja nauttimaan sen eri ilmenemismuodoista.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (L3)

Elämässä ja arjessa selviäminen edellyttää yhä moninaisempia taitoja. Kyse on terveydestä, turvallisuudesta ja ihmissuhteista, liikkumisesta ja liikenteestä, teknologisoituneessa arjessa toimimisesta sekä oman talouden hallinnasta ja kuluttamisesta, jotka kaikki vaikuttavat kestäväan elämäntapaan. Perusopetuksessa tuetaan oppilaiden luottavaista suhtautumista tulevaisuuteen.

Kouluyhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä hyvinvointia. Oppilaat oppivat perusopetuksen aikana tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen ja hakemaan niihin liittyvää tietoa. He saavat mahdollisuuden kantaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä sekä kehittää tunteita ja sosiaalisia taitojaan. Oppilaat kasvavat huomaamaan ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden. He oppivat myös ajanhallintaa, joka on tärkeä osa arjenhallintaa ja itsesääntelyä. Oppilaat saavat tilaisuuksia harjoitella toimimaan omasta ja muiden turvallisuudesta huolehtien eri tilanteissa, myös liikenteessä. Heitä ohjataan ennakoimaan vaaratilanteita ja toimimaan niissä tarkoituksenmukaisesti. Heitä opetetaan tunnistamaan keskeiset turvallisuuteen liittyvät symbolit sekä suojaamaan yksityisyyttään ja henkilökohtaisia rajojaan.

Oppilaat tarvitsevat perustietoa teknologiasta ja sen kehityksestä sekä vaikutuksista eri elämänalueilla ja ympäristössä. He tarvitsevat myös opastusta järkeviin teknologisiin valintoihin. Opetuksessa tarkastellaan teknologian monimuotoisuutta ja ohjataan ymmärtämään sen toimintaperiaatteita ja

kustannusten muodostumista. Perusopetuksessa oppilaita ohjataan teknologian vastuulliseen käyttöön ja pohditaan siihen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Oppilaita opastetaan kehittämään kuluttajataitojaan sekä edellytyksiään omasta taloudesta huolehtimiseen ja talouden suunnitteluun. Oppilaat saavat ohjausta kuluttajana toimimiseen, mainonnan kriittiseen tarkasteluun sekä omien oikeuksien ja vastuiden tuntemiseen ja eettiseen käyttöön. Heitä kannustetaan kohtuullisuuteen, jakamiseen ja säästäväisyyteen. Perusopetuksen aikana oppilaat harjaantuvat kestävän elämäntavan mukaisiin valintoihin ja toimintatapoihin.

Monilukutaito (L4)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen käsitykseen tekstistä. Teksteillä tarkoitetaan tässä sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien sekä näiden yhdistelmien avulla ilmaistua tietoa. Tekstejä voidaan tulkita ja tuottaa esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa, painetussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa.

Oppilaat tarvitsevat monilukutaitoa osatakseen tulkita maailmaa ympärillään ja hahmottaa sen kulttuurista monimuotoisuutta. Monilukutaito merkitsee taitoa hankkia, yhdistää, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa eri muodoissa, eri ympäristöissä ja tilanteissa sekä erilaisten välineiden avulla. Monilukutaito tukee kriittisen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä. Sitä kehitettäessä tarkastellaan ja pohditaan myös eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä. Monilukutaitoon sisältyy monia erilaisia lukutaitoja, joita kehitetään kaikessa opetuksessa. Oppilaiden tulee voida harjoittaa taitojaan sekä perinteisissä että monimediaisissa, teknologiaa eri tavoin hyödyntävissä oppimisympäristöissä.

Oppilaiden monilukutaitoa kehitetään kaikissa oppiaineissa arkikielestä kohti eri tiedonalojen kielen ja esitystapojen hallintaa. Osaamisen kehittyminen edellyttää rikasta tekstiympäristöä, sitä hyödyntävää pedagogiikkaa sekä oppiaineiden välistä ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia erilaisista teksteistä nauttimiseen. Oppimistilanteissa oppilaat käyttävät, tulkitsevat ja tuottavat erilaisia tekstejä sekä yksin että yhdessä muiden kanssa. Oppimateriaalina hyödynnetään ilmaisultaan monimuotoisia tekstejä ja mahdollistetaan niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen. Opetuksessa tarkastellaan oppilaille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä sekä niistä nousevia tulkintoja maailmasta. Näin oppilaat voivat hyödyntää opiskelussa vahvuuksiaan ja itseään kiinnostavia sisältöjä ja käyttää niitä myös osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (L5)

Tieto- ja viestintäteknologinen (tvt) osaaminen on tärkeä kansalaistaito sekä itsessään että osana monilukutaitoa. Se on oppimisen kohde ja väline. Perusopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään suunnitelmallisesti perusopetuksen kaikilla vuosiluokilla, eri oppiaineissa ja monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa sekä muussa koulutyössä.

Tieto- ja viestintäteknologista osaamista kehitetään neljällä pääalueella 1) Oppilaita ohjataan ymmärtämään tieto- ja viestintäteknologian käyttö- ja toimintaperiaatteita ja keskeisiä käsitteitä sekä kehittämään käytännön tv-taitojaan omien tuotosten laadinnassa. 2) Oppilaita opastetaan

käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti. 3) Oppilaita opetetaan käyttämään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhallinnassa sekä tutkivassa ja luovassa työskentelyssä. 4) Oppilaat saavat kokemuksia ja harjoittelevat tv:n käyttämistä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. Kaikilla näillä alueilla tärkeää on oppilaiden oma aktiivisuus ja mahdollisuus luovuuteen sekä itselle sopivien työskentelytapojen ja oppimispolkujen löytämiseen. Tärkeää on myös yhdessä tekemisen ja oivaltamisen ilo, mikä vaikuttaa opiskelumotivaatioon. Tieto- ja viestintäteknologia tarjoaa välineitä tehdä omia ajatuksia ja ideoita näkyväksi monin eri tavoin ja siten se myös kehittää ajattelun ja oppimisen taitoja.

Oppilaita opastetaan tuntemaan tv:n erilaisia sovelluksia ja käyttötarkoituksia sekä huomaamaan niiden merkitys arjessa, ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja vaikuttamisen keinona. Yhdessä pohditaan, miksi tieto- ja viestintäteknologiaa tarvitaan opiskelussa, työssä ja yhteiskunnassa ja miten näistä taidoista on tullut osa yleisiä työelämätaitoja. Tieto- ja viestintäteknologian vaikutusta opitaan arvioimaan kestävän kehityksen näkökulmasta ja toimimaan vastuullisina kuluttajina. Oppilaat saavat perusopetuksen aikana kokemuksia tv:n käytöstä myös kansainvälisessä vuorovaikutuksessa. He oppivat hahmottamaan sen merkitystä, mahdollisuuksia ja riskejä globaalissa maailmassa.

Liedossa tieto- ja viestintäteknologiaa sovelletaan monipuolisesti oppimisessa ensimmäiseltä luokalta alkaen. Koulut on varustettu tablet-tietokoneilla sekä perinteisillä kannettavilla ja pöytäkoneilla. Pääasiallinen alusta on Office 365, oppimisalustoina käytetään Edisionia sekä siihen läheisesti liittyvää Moodle-alustaa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytettäessä erityinen painopiste on yhdessä tekeminen ja muokkaaminen sekä tiedon jakaminen.

Työelämätaidot ja yrittäjyys (L6)

Työelämä, ammatit ja työn luonne muuttuvat mm. teknologisen kehityksen ja talouden globalisoitumisen seurauksena. Työn vaatimusten ennakointi on vaikeampaa kuin ennen. Oppilaiden tulee perusopetuksessa saada yleisiä valmiuksia, jotka edistävät kiinnostusta ja myönteistä asennetta työtä ja työelämää kohtaan. Oppilaiden on tärkeä saada kokemuksia, jotka auttavat oivaltamaan työn ja yritteliäisyyden merkityksen, yrittäjyyden mahdollisuudet sekä oman vastuun yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Koulutyö järjestetään niin, että oppilaat voivat kartuttaa työelämäntuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla hankitun osaamisen merkityksen oman työuran kannalta.

Oppilaita opetetaan tuntemaan lähialueen elinkeinoelämän erityispiirteitä ja keskeisiä toimialoja. Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat työelämään ja saavat kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä ja yhteistyötaitoja sekä huomataan kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjyys sekä riskien arviointi ja hallittu ottaminen tulevat tutuiksi myös erilaisten projektien kautta. Koulutyössä opitaan ryhmätoimintaa, projektityöskentelyä ja verkostoitumista.

Koulussa harjaannutaan työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa sekä toimimaan järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti. Yhteisessä työssä jokainen oppilas voi hahmottaa oman tehtävänsä osana kokonaisuutta. Siinä opitaan myös vastavuoroisuutta ja ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Toiminnallisissa opiskelutilanteissa oppilaat voivat oppia suunnittelemaan työprosesseja, asettamaan hypoteeseja, kokeilemaan erilaisia vaihtoehtoja ja tekemään johtopäätöksiä. He harjoittelevat työhön tarvittavan ajan arviointia ja muita työn edellytyksiä sekä uusia ratkaisujen löytämistä olosuhteiden muuttuessa. Samalla on tilaisuus oppia ennakoimaan työskentelyn mahdollisia vaikeuksia ja kohtaamaan myös epäonnistumisia ja pettymyksiä. Oppilaita kannustetaan sisukkuuteen työn loppuunsaattamisessa sekä työn ja sen tulosten arvostamiseen.

Oppilaita rohkaistaan suhtautumaan uusiin mahdollisuuksiin avoimesti ja toimimaan muutostilanteissa joustavasti ja luovasti. Heitä ohjataan tarttumaan asioihin aloitteellisesti ja etsimään erilaisia vaihtoehtoja. Oppilaita tuetaan tunnistamaan ammatillisia kiinnostuksen kohteita sekä tekemään jatko-opintovalintansa perustellusti ja omista lähtökohdistaan, perinteisten sukupuoliroolien ja muiden roolimallien vaikutukset tiedostaen.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen (L7)

Yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen on demokratian toimivuuden perusedellytys. Osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä vastuullista suhtautumista tulevaisuuteen voi oppia vain harjoittelemalla. Kouluyhteisö tarjoaa tähän turvalliset puitteet. Samalla perusopetus luo osaamisperustaa oppilaiden kasvulle demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi. Koulun tehtävänä on vahvistaa jokaisen oppilaan osallisuutta.

Perusopetuksessa luodaan edellytykset oppilaiden kiinnostukselle kouluyhteisön ja yhteiskunnan asioita kohtaan. Koulussa kunnioitetaan heidän oikeuttaan osallistua päätöksentekoon ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Oppilaat osallistuvat oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. He saavat tietoja ja kokemuksia kansalaisyhteiskunnan osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmistä ja keinoista sekä yhteisöllisestä työskentelystä koulun ulkopuolella. Ympäristön suojelemisen merkitys avautuu omakohtaisen luontosuhteen kautta. Oppilaat oppivat arvioimaan median vaikutuksia ja käyttämään sen mahdollisuuksia. Kokemusten kautta oppilaat oppivat vaikuttamista, päätöksentekoa ja vastuullisuutta. Samalla he oppivat hahmottamaan sääntöjen ja sopimusten sekä luottamuksen merkityksen. Osallistuessaan sekä koulussa että sen ulkopuolella oppilaat oppivat ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. He oppivat työskentelemään yhdessä ja saavat tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelmista ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden kriittistä tarkastelua. Oppilaita kannustetaan pohtimaan ehdotuksiaan eri osapuolten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävän elämäntavan näkökulmista.

Perusopetuksen aikana oppilaat pohtivat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välisiä yhteyksiä sekä erilaisia tulevaisuusvaihtoehtoja. Heitä ohjataan ymmärtämään omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkitys paitsi itselle, myös lähiyhteisöille, yhteiskunnalle ja luonnolle. Oppilaat saavat valmiuksia sekä omien että yhteisön ja yhteiskunnan toimintatapojen ja -rakenteiden arviointiin ja muuttamiseen kestävää tulevaisuutta rakentaviksi.

Kaikilla Liedon kouluilla toimii vaaleilla valittu oppilaskunta, jonka tehtävänä on tuoda oppilaiden ääni kuuluviin. Yhteistyötä tehdään myös Liedon [nuorisovaltuuston](#) kanssa vaikutuspiirin laajentamiseksi ja vaikutusmahdollisuuksien yhdenmukaistamiseksi.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa keskustellaan, mitä perusopetuksen tehtävä sekä valtioneuvoston asetuksessa määritellyt opetuksen ja kasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet merkitsevät paikallisesti. Pohditaan myös, mitä opetukselle ja kasvatukselle asetettujen valtakunnallisten tavoitteiden sekä niistä johdettujen laaja-alaisen osaamisen ja oppiainekohtaisten tavoitteiden toteuttaminen edellyttää opetuksen järjestämiseltä, johtamiselta ja koulutyöltä.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- mitkä ovat paikalliset, perusopetuksen tehtävää mahdollisesti täydentävät ja käytännön toteuttamista ilmentävät näkökohdat (muilta osin tehtäväkuvauksessa opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan; tehtävää voidaan konkretisoida ja toteuttaa myös opetussuunnitelmaa täydentävien suunnitelmien kuten esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelman tai kulttuurikasvatussuunnitelman avulla, joista tulee tällöin maininta opetussuunnitelmaan)
- mitkä ovat opetussuunnitelman perusteissa määritellyn laaja-alaisen osaamisen mahdolliset paikalliset painotukset ja miten painottuminen ilmenee (muilta osin laaja-alaisen osaamisen kuvaamisessa opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan)
- mitkä ovat ne järjestelyt ja toimenpiteet, joiden avulla laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden toteutumisesta opetustyössä huolehditaan ja toteutumista seurataan (laaja-alaisen osaamisen tarkemmat tavoitteet määritellään vuosiluokkakokonaisuuksittain, katso luvut 13 - 15).

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet eivät ole hierarkisia, joten niitä kaikkia pidetään mukana koko perusopetuksen ajan sekä oppisisältöjen käsittelyssä että yleisenä ohjenuorana. Koulut voivat kuitenkin vuosittain painottaa eri laaja-alaisen osaamisen tavoitteita vuosisuunnitelmassa kuvatulla tavalla.

[Prezi-esitys](#) laaja-alaisen osaamisen tavoitteista

LUKU 4 YHTENÄISEN
PERUSOPETUKSEN
TOIMINTAKULTTUURI

4.1 Toimintakulttuurin merkitys ja kehittäminen

Perusopetusta kehitetään opetussuunnitelmallisesti ja pedagogisesti yhtenäisenä kokonaisuutena. Perusopetus jäsentyy valtioneuvoston asetuksen mukaisesti vuosiluokkien 1–2, 3–6 sekä 7–9 muodostamiin jaksoihin. Vuosiluokat muodostavat opetuksellisesti eheän ja kasvatuksellisesti johdonmukaisen jatkumon. Yhteistyö esiopetuksen kanssa vahvistaa työn pitkäjänteisyyttä. Opetuksen järjestäjä huolehtii yhteistyöstä ja opetuksen yhtenäisyydestä riippumatta siitä, toimivatko esiopetus ja perusopetus tai perusopetuksen eri luokka-asteet hallinnollisesti eri yksiköissä tai eri rakennuksissa. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan myös seuraavan koulutusvaiheen oppilaitosten kanssa.

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys perusopetuksen yhtenäisyyden toteuttamisessa. Se vaikuttaa aina oppilaan kohtaaman koulutyön laatuun²⁹. Yhteisön toimintakulttuuri on sen historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia. Toimintakulttuuria voidaan kehittää ja muuttaa. Se on kokonaisuus, joka rakentuu

- työtä ohjaavien normien ja toiminnan tavoitteiden tulkinnasta
- johtamisesta sekä työn organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista
- yhteisön osaamisesta ja kehittämisestä
- pedagogiikasta ja ammatillisuudesta
- vuorovaikutuksesta, ilmapiiiristä, arkikäytännöistä ja oppimisympäristöistä.

²⁹ Perusopetuksen laatukriteerit, opetus- ja kulttuuriministeriö 2012: 29

Toimintakulttuuria muovaavat sekä tiedostetut että tiedostamattomat tekijät. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Aikuisten tapa toimia välittyy oppilaille, jotka omaksuvat kouluyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja. Esimerkiksi vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä sukupuoliroolit siirtyvät oppilaille. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä.

Toimintakulttuuri ilmenee selvimmin yhteisön käytännöissä. Perusopetuksessa kaikki käytännöt rakennetaan tukemaan opetus- ja kasvatustyölle asetettuja tavoitteita. Toimintakulttuurin tulee tukea tavoitteisiin sitoutumista ja edistää yhteisen arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista koulutyössä. Toimintakulttuuriin kehittämisen perusedellytys on toisia arvostava, avoin ja vuorovaikutteinen sekä kaikkia yhteisön jäseniä osallistava ja luottamusta rakentava keskustelu.

4.2 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Perusopetuksen toimintakulttuurin periaatteiden tehtävänä on tukea opetuksen järjestäjiä ja kouluja toimintansa suuntaamisessa. Periaatteet on kuvattu ajatellen erityisesti koulun toimintaa. Opetuksen järjestäjän tehtävänä on luoda edellytykset periaatteiden toteutumiselle kouluissa ja kehittää omaa toimintakulttuuriaan samassa suunnassa. Tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa. Periaatteiden toteuttamiseksi tarvitaan paikallisten tarpeiden ja mahdollisuuksien huomioon ottamista, yhteistyötä huoltajien ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa sekä oppilaiden aitoa mukanaoloa yhteisön kehittämisessä.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Koulu toimii oppivana yhteisönä ja kannustaa kaikkia jäseniään oppimiseen. Oppiva yhteisö kehitty dialogin avulla. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Tavoitteiden pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi ja kiireettömyys edistävät yhteisön oppimista. Sitä tukee kodeilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen. Pedagogisen ja jaetun johtamisen merkitys korostuu, ja johtaminen kohdistuu erityisesti oppimisen edellytyksistä huolehtimiseen.

Oppiva yhteisö luo edellytyksiä yhdessä ja toinen toisiltaan oppimiseen. Se luo edellytyksiä myös tutkimiseen ja kokeilemiseen sekä innostumisen ja onnistumisen kokemuksiin. Yhteisö rohkaisee jokaista jäsentään yrittämään ja oppimaan myös virheistä. Se antaa sopivia haasteita ja tukee vahvuuksien löytämistä ja hyödyntämistä. Yhteisön jäsenenä oppilaat voivat luoda myönteisen ja realistisen käsityksen itsestään ja kehittää luontaista kokeilun ja tutkimisen haluaan. Oppivassa yhteisössä ymmärretään fyysisen aktiivisuuden merkitys oppimiselle ja irrottaudutaan istuvasta elämäntavasta. Siinä arvostetaan työhön syventymistä, oppimisessa tarvittavaa ponnistelua ja työn loppuunsaattamista.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen koulutyöhön ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Toiminnassa otetaan huomioon yhteisön jäsenten yksilöllisyys ja tasa-arvoisuus sekä yhteisön tarpeet. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnot ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Oppilailla on yhdenvertainen mahdollisuus saada ohjausta sekä tukea kehitykseensä ja oppimiseensa sekä yksilöinä että ryhmän jäseninä. Yhteisössä arvostetaan hyväntahtoisuutta ja ystävällisyyttä. Kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan. Koulutyössä pyritään arjen ennakoitavuuteen ja kiireettömyyteen. Kuulluksi tuleminen ja oikeudenmukaisuuden kokemus rakentavat luottamusta. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa.

Vuorovaikutus ja monipuolinen työskentely

Vuorovaikutus, yhteistyö ja monipuolinen työskentely ovat yhteisön kaikkien jäsenten oppimista ja hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Oppiva yhteisö tunnistaa oppimisen ja tiedon rakentumisen moninaisuuden ja toimii joustavasti. Se rohkaisee kokeilemiseen ja antaa tilaa eri ikäkausille ja oppijoille tunnusomaiselle toiminnallisuudelle, luovalle työskentelylle, liikkumiselle, leikille ja elämyksille.

Koulutyössä hyödynnetään suunnitelmallisesti eri työtapoja ja oppimisympäristöjä ja työskentelyä pyritään säännöllisesti viemään ulos luokkahuoneesta. Luodaan mahdollisuuksia projektimaiseen työskentelyyn ja kokonaisuuksien opiskeluun sekä yhteistyöhön koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Koulun aikuisten keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus ympäröivän yhteiskunnan kanssa tukevat oppilaiden kasvua hyvään vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Yhdessä tekeminen edistää oman erityislaadun tunnistamista ja taitoa työskennellä rakentavasti monenlaisten ihmisten kanssa. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään edistämään vuorovaikutusta sekä työskentelyn moniaistisuutta ja monikanavaisuutta.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Koulu oppivana yhteisönä on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa, jossa paikallinen ja globaali limittyvät. Erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Oppivassa yhteisössä kotikansainvälisyys on tärkeä voimavara. Yhteisö arvostaa ja hyödyntää maan kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Se tuo esiin saamelaiskulttuurin ja eri vähemmistöjen merkityksen Suomessa. Se kehittää yksilöiden ja ryhmien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta sekä vastuullista toimintaa. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on perusoikeus. Kulttuuritraditioihin tutustutaan, erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan uusia tapoja toimia yhdessä.

Yksi kulttuurisen moninaisuuden ilmentymä on monikielisyys. Jokainen yhteisö ja yhteisön jäsen on monikielinen. Eri kielten käyttö rinnakkain koulun arjessa nähdään luontevana ja kieliä arvostetaan. Kielitietoisessa yhteisössä keskustellaan kieliin ja kieliyhteisöihin kohdistuvista asenteista ja ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on oma kielensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä. Eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Kielitietoisessa koulussa jokainen aikuinen on kielellinen malli ja myös opettamansa oppiaineen kielen opettaja.

Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Oppivan yhteisön toimintatavat rakennetaan yhdessä. Osallisuutta edistävä, ihmisoikeuksia toteuttava ja demokraattinen toimintakulttuuri luo perustan oppilaiden kasvulle aktiivisiksi kansalaisiksi.

Oppilaat osallistuvat oman kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. He saavat kokemuksia kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäsenenä. Yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja osallistumiseen sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita. Oppilaskuntatoiminta tarjoaa yhden tärkeän väylän oppilaiden osallistumiselle. Muut toimintamuodot kuten tukioppilas- ja kummitoiminta, vapaaehtoistyö tai erilaiset kestävän kehityksen toiminnot täydentävät sitä. Samalla ne vahvistavat yhteistyötä ja vuorovaikutusta koko kouluyhteisössä. Yhteistyö eri hallinnonalojen, seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden toimijoiden kanssa syventää käsityksiä yhteiskunnasta ja kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta. Yhteydet eri maissa toimivien koulujen kanssa lisäävät globalisoituneessa maailmassa toimimisen taitoja.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Oppiva yhteisö edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi samanarvoisina riippumatta mistään henkilöön liittyvästä tekijästä³⁰. Samanarvoisuus ei merkitse samanlaisuutta. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää sekä perusoikeuksien ja osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille että yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista.

Peruskouluaikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä ja seksuaalisuudesta kehittyy. Oppiva yhteisö edistää arvoillaan ja käytänteillään sukupuolten tasa-arvoa ja tukee oppilaita oman identiteetin rakentumisessa. Opetus on lähestymistavaltaan sukupuolitietoista. Yhteisö rohkaisee oppilaita tunnistamaan omat mahdollisuutensa sekä suhtautumaan eri oppiaineisiin, tekemään valintoja ja sitoutumaan opiskeluun ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja. Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla ja kehittämällä luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.

Vastuu ympäristöstä ja kestävään tulevaisuuteen suuntautuminen

Oppiva yhteisö ottaa kaikessa toiminnassaan huomioon kestävän elämäntavan välttämättömyyden. Arjen valinnoillaan ja toimillaan koulu ilmentää vastuullista suhtautumista ympäristöön. Raaka-aineita, energiaa ja luonnon monimuotoisuutta tuhlaavia materiaalivalintoja ja toimintatapoja muutetaan kestäviksi. Kestävän elämäntavan aineettomien tekijöiden merkitystä hyvinvoinnille korostetaan ja niille annetaan aikaa ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Oppilaat ovat mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kestävää arkea.

Oppiva yhteisö rakentaa toivoa hyvästä tulevaisuudesta luomalla osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle. Realistinen ja käytännöllinen asenne hyvän tulevaisuuden edellytysten muovaamiseen vahvistaa kasvamista vastuullisuuteen yhteisön jäsenenä, kuntalaisina ja kansalaisina. Se rohkaisee oppilaita kohtaamaan avoimesti ja uteliaasti maailman moninaisuutta sekä toimimaan oikeudenmukaisemman ja kestävämmän tulevaisuuden puolesta.

³⁰ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

Liedossa toimintakulttuurin kehittämisen keskeisiä periaatteita ja tavoitteita ovat myönteinen, kannustava ja kuunteleva ilmapiiri sekä kiireettömyyden tuntu. Oppimisen ilon kehittäminen koko yhteisössä on toiminnan keskiössä.

Koulujen toimintakulttuureissa voi olla omia piirteitä, mutta omaleimaisuus ei saa vaarantaa oppilaiden yhdenvertaisia palveluja ja tukea.

Toimintakulttuuria kehitetään oppivan ja hyvinvoivan yhteisön periaattein. Näitä ovat

- 1) avoin ja läpinäkyvä dialogi (koulutuksen järjestäjä, koulut, opettajat, oppilaat, kodit ja muut yhteistyötahot) erityisesti yhteisöllisyyttä tukemalla
- 2) lapsilähtöisyyden tavoittelu lapsen toimijuutta vahvistamalla
- 3) osallisuuden vahvistaminen

Vuorovaikutusta tapahtuu koulussa kaikkien aikuisten ja lasten välillä.

Opettajien on tunnettava opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet ja paikalliset painotukset niin hyvin, että hän ymmärtää laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, osaa vuosiluokkakokonaisuuden tehtävät ja erityispiirteet sekä kunkin oppiaineen tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Yhteisopettajuutta tuetaan koulujen työjärjestyksiä laadittaessa.

Koulun toimintakulttuuria pohditaan ja arvioidaan säännöllisesti vuorovaikutteisessa, yhteisöllisessä keskustelussa. Keskusteluille varataan riittävästi aikaa pitkin lukuvuotta.

Oppiva yhteisö

Koulut kehittävät toimintakulttuuriaan oppivana yhteisönä. Oppiva yhteisö luo yhteiset tavoitteet ja sopii niiden seurannasta ja arvioinnista. Arviointi on kannustavaa ja jatkuvaa prosessinarviointia.

Oppilaskuntaan ja muuhun toimijoiden rakenteeseen annetaan monenlaisten oppilaiden mahdollisuus osallistua.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Opetuksen järjestämisen kaikilla tasoilla luodaan hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta esteetöntä toimintakulttuuria: turvallinen, oppimista edistävä ja kannustava ilmapiiri

- kaikessa toiminnassa kaikilla tasoilla on kiireettömyyden tuntu
- fyysinen ja psyykinen hyvinvointi ja aktiivisuus ohjaavat toimintaa
- iltapäivätoimintaa ja maksutonta koulun kerhotoimintaa järjestetään oppituntien ulkopuolella opetuksen oman henkilöstön, urheiluseurojen ja järjestötoimijoiden ohjauksessa. Molemmat toiminnot ovat aidosti osana oppilaan kokonaista koulupäivää.

Osallisuus ja demokraattinen toiminta

Kaikki yhteisön jäsenet ovat oman oppimisensa aktiivisia toimijoita ja vuorovaikutuksessa keskenään

- kaikki osallistuvat arviointiin ja arviointia käytetään toiminnan kehittämisen tukena
- oppilaskunta kerää toimintakulttuuria koskevaa arviointitietoa kouluyhteisöstä yhteisöllisen oppilashuollon käsiteltäväksi

4.3 Oppimisympäristöt ja työtavat

Oppimisympäristöt

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja ja paikkoja sekä yhteisöjä ja toimintakäytäntöjä, joissa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristöön kuuluvat myös välineet, palvelut ja materiaalit, joita opiskelussa käytetään. Oppimisympäristöjen tulee tukea yksilön ja yhteisön kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta³¹. Kaikki yhteisön jäsenet vaikuttavat toiminnallaan oppimisympäristöihin. Hyvin toimivat oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta, osallistumista ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Ne myös mahdollistavat aktiivisen yhteistyön koulun ulkopuolisten yhteisöjen tai asiantuntijoiden kanssa.

Oppimisympäristöjen kehittämisen tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Kehittämisessä otetaan huomioon eri oppiaineiden erityistarpeet. Oppimisympäristöjen tulee tarjota mahdollisuuksia luoviin ratkaisuihin sekä asioiden tarkasteluun ja tutkimiseen eri näkökulmista. Lisäksi oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa otetaan huomioon, että oppilaat oppivat uusia tietoja ja taitoja myös koulun ulkopuolella.

Perusopetuksen tilaratkaisujen kehittämisessä, suunnittelussa, toteutuksessa ja käytössä otetaan huomioon ergonomia, ekologisuus, esteettisyys, esteettömyys ja akustiset olosuhteet sekä tilojen valaistus, sisäilman laatu, viihtyisyys, järjestys ja siisteys. Koulun tilaratkaisuilla kalusteineen, varusteineen ja välineineen on mahdollista tukea opetuksen pedagogista kehittämistä ja oppilaiden aktiivista osallistumista. Tilat, välineet ja materiaalit sekä kirjastopalvelut pyritään saamaan oppilaan käyttöön niin, että ne antavat mahdollisuuden myös itsenäiseen opiskeluun. Koulun sisä- ja ulkotilojen lisäksi eri oppiaineiden opetuksessa hyödynnetään luontoa ja rakennettua ympäristöä. Kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä.

Tieto- ja viestintäteknologia on olennainen osa monipuolisia oppimisympäristöjä. Sen avulla vahvistetaan oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisen työskentelyn taitoja sekä tuetaan oppilaiden henkilökohtaisia oppimispolkuja. Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon monimuotoinen mediakulttuuri. Uusia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja otetaan käyttöön oppimisen edistämiseksi ja tukemiseksi. Oppilaiden omia tietoteknisiä laitteita voidaan käyttää oppimisen tukena huoltajien kanssa sovittavilla tavoilla. Samalla varmistetaan, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus tieto- ja viestintäteknologian käyttöön.

Onnistumisen kokemukset ja elämykset erilaisissa ympäristöissä ja oppimistilanteissa innostavat oppilaita oman osaamisensa kehittämiseen. Oppilaat osallistuvat oppimisympäristöjen kehittämiseen. Oppimisympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset tarpeet³². Näin voidaan ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarvetta. Tuen tarpeen mukaan räätälöidyt oppimisympäristöt voivat olla osa oppilaan suunnitelmallista tukea.

Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon kouluyhteisön ja jokaisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä ja edistää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista tervettä kasvua ja kehitystä³³. Oppilaita ohjataan vastuulliseen ja

³¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

³² Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

³³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

turvalliseen toimintaan kaikissa oppimisympäristöissä. Hyvä työrauha sekä ystävällinen ja kiireetön ilmapiiri tukevat oppimista.

Työtavat

Työtapojen valinnan lähtökohtana ovat opetukselle ja oppimiselle asetetut tavoitteet sekä oppilaiden tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Työtapojen vaihtelu tukee ja ohjaa koko opetusryhmän ja jokaisen oppilaan oppimista. Opetuksessa käytetään eri ikäkausiin sekä erilaisiin oppimistilanteisiin soveltuvia työtapoja. Työtapojen ja arviointimenetelmien monipuolisuus antaa oppilaalle mahdollisuuden osoittaa osaamistaan eri tavoin. Työtapojen valinnassa kiinnitetään huomiota myös sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Monipuoliset työtavat tuovat oppimiseen iloa ja onnistumisen kokemuksia sekä tukevat eri ikäkausille ominaista luovaa toimintaa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat sekä eri aistien käyttö ja liikkuminen lisäävät oppimisen elämyksellisyyttä ja vahvistavat motivaatiota. Motivaatiota vahvistavat myös työtavat, jotka tukevat itseohjautuvuutta ja ryhmään kuulumisen tunnetta. Draamatoiminta sekä muut taiteelliset ilmaisukeinot edistävät oppilaiden kasvua itsensä tunteviksi, itsetunnon terveiksi ja luoviksi ihmisiksi. Tällöin oppilaat pystyvät ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten ja ryhmien kanssa. Työtapojen valinnalla voidaan tukea myös yhteisöllistä oppimista, jossa osaamista ja ymmärrystä rakennetaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppilaita ohjataan toimimaan erilaisissa rooleissa, jakamaan tehtäviä keskenään ja olemaan vastuussa sekä henkilökohtaisista että yhteisistä tavoitteista.

Työtapojen valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineiden ominaispiirteet sekä laaja-alaisen osaamisen kehittäminen. Oppiaineille ominaisten työtapojen käyttö edistää sekä jäsentyneiden tietorakenteiden muodostumista että taitojen omaksumista. Oppimisen kannalta tärkeitä ovat tiedon hankkimisen, käsittelyn, analysoimisen, esittämisen, soveltamisen, yhdistelemisen, arvioinnin ja luomisen taidot. Tutkiva ja ongelmalähtöinen työskentely, leikki, mielikuvituksen käyttö ja taiteellinen toiminta edistävät käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista, kriittistä ja luovaa ajattelua sekä taitoa soveltaa osaamista.

Opetuksen eriyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Eriyttäminen perustuu oppilaantuntemukseen ja on kaiken opetuksen pedagoginen lähtökohta. Se koskee opiskelun laajuutta ja syvyyttä, työskentelyn rytmiä ja etenemistä sekä oppilaiden erilaisia tapoja oppia. Eriyttäminen perustuu oppilaan tarpeille ja mahdollisuuksille suunnitella itse opiskeluaan, valita erilaisia työtapoja ja edetä yksilöllisesti. Työtapojen valinnassa otetaan huomioon myös oppilaiden väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot. Eriyttämällä tuetaan oppilaan itsetuntoa ja motivaatiota sekä turvataan oppimisen rauhaa. Eriyttämisellä myös ehkäistään tuen tarpeen syntymistä.

Myös opetuksen eheyttäminen ohjaa työtapojen valintaa. Opetuksen eheyttämistä käsitellään seuraavassa alaluvussa 4.4.

Monipuolinen ja tarkoituksenmukainen tieto- ja viestintäteknologian käyttö lisää oppilaiden mahdollisuuksia kehittää työskentelyään ja verkostoitumistaitojaan. Siten valmiudet tiedon omatoimiseen, vuorovaikutteiseen ja kriittiseen hankintaan, käsittelyyn ja luovaan tuottamiseen karttavat. Työtapojen valinnassa hyödynnetään pelien ja pelillisyyden tarjoamat mahdollisuudet.

Opettaja valitsee työtavat vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa ja ohjaa oppilaita erityisesti uusien työtapojen käytössä itseohjautuvuutta vahvistaen. Oppimaan oppimisen taidot kehittyvät parhaiten silloin, kun opettaja ohjaa oppilaita myös suunnittelemaan ja arvioimaan työskentelytapojaan. Tämä motivoi ja auttaa oppilaita ottamaan vastuuta oppimisesta ja työskentelystä kouluyhteisössä. Yhteinen tavoitteiden ja arviointiperusteiden pohdinta sitouttaa tavoitteiden mukaiseen työskentelyyn.

Oppimisympäristöt

- Sosiaalisissa oppimisympäristöissä korostuvat turvallisen ilmapiirin luominen ja ylläpitäminen.
- Fyysisissä oppimisympäristöissä tärkeää on tilojen joustavuuden kehittäminen. Tähän kiinnitetään huomiota varsinkin uudisrakentamisen ja remontoinnin yhteydessä. Olemassa olevia tiloja muokataan luovasti monipuolisiksi oppimisympäristöiksi.
- Sähköisissä oppimisympäristöissä hyödynnetään Liedon kunnan hankkimia oppimisympäristöjä. Avainasemassa on langattomien verkkojen toimivuus. Kunnan tietohallinnon rooli korostuu

Koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä hyödynnetään ja tehdään yhteistyötä järjestöjen, seurakunnan, yritysten, museoiden jakunnan muiden toimijoiden kanssa.

Oppimista tapahtuu kaikkialla. Oppilasta tuetaan hahmottamaan ja näkemään oma oppimisensa eri oppimisympäristöissä (koti, seurat, järjestöt, muu elinympäristö) kokonaisuutena.

Monipuolistuvat työtavat

- Kehitetään ja käytetään työtapoja, jotka mahdollistavat kiireettömän, luovan, toiminnallisen, liikkuvan ja kokeilevan koulukulttuurin.
- Yhteisopettajuutta ja oppilaiden vertaisoppimista kehitetään ja tuetaan.

4.4 Opetuksen eheyttäminen ja monialaiset oppimiskokonaisuudet

Opetuksen eheyttäminen on tärkeä osa perusopetuksen yhtenäisyyttä tukevaa toimintakulttuuria. Eheyttämisen tavoitteena on tehdä mahdolliseksi opiskeltavien asioiden välisten suhteiden ja keskinäisten riippuvuuksien ymmärtäminen. Se auttaa oppilaita yhdistämään eri tiedonalojen tietoja ja taitoja sekä jäsentämään niitä mielekkäiksi kokonaisuuksiksi vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kokonaisuuksien tarkastelu ja tiedonaloja yhdistelevät, tutkivat työskentelyjaksot ohjaavat oppilaita soveltamaan tietoaan ja tuottavat kokemuksia osallistumisesta tiedon yhteisölliseen rakentamiseen. Oppilaat voivat näin hahmottaa koulussa opiskeltavien asioiden merkitystä oman elämän ja yhteisön sekä yhteiskunnan ja ihmiskunnan kannalta. Samalla he saavat aineksia maailmankuvansa laajentamiseen ja jäsentämiseen.

Opetuksen eheyttäminen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista lähestymistapaa, jossa kunkin oppiaineen opetuksessa ja erityisesti oppiainerajat ylittäen tarkastellaan

todellisen maailman ilmiöitä tai teemoja kokonaisuuksina. Eheyttämisen tapa ja kesto voi vaihdella oppilaiden tarpeista ja opetuksen tavoitteista riippuen. Eheyttämistä voidaan toteuttaa mm:

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa teemaa kahdessa tai useammassa oppiaineessa samanaikaisesti
- jaksottamalla eli järjestämällä samaan teemaan liittyvät asiat peräkkäin opiskeltaviksi
- toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja
- suunnittelemalla monialaisia, pitempikestoisia oppimiskokonaisuuksia, joiden toteuttamiseen osallistuu useampia oppiaineita ja joihin voi sisältyä edellä mainittuja eheyttämistapoja
- muodostamalla oppiaineista integroituja kokonaisuuksia
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan ehytettynä kuten esiopetuksessa.

Jotta voidaan turvata kaikkien oppilaiden mahdollisuus kokonaisuuksien tarkasteluun ja oppilaita kiinnostavaan tutkivaan työskentelyyn, opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että oppilaiden opintoihin sisältyy vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteet, sisällöt ja toteuttamistavat päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa ja ne täsmennetään koulujen lukuvuosisuunnitelmissa. Oppimiskokonaisuudet suunnitellaan riittävän pitkäkestoisiksi siten, että oppilaille on aikaa syventyä oppimiskokonaisuuden sisältöön ja työskennellä tavoitteellisesti, monipuolisesti ja pitkäjänteisesti. Paikallisessa opetussuunnitelmassa ja lukuvuosisuunnitelmassa voidaan päättää myös muista opetuksen eheyttämistavoista.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet edistävät perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja erityisesti laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Oppimiskokonaisuuksien aiheet suunnitellaan paikallisesti ilmentämään luvussa 4.2 kuvattuja toimintakulttuurin periaatteita.

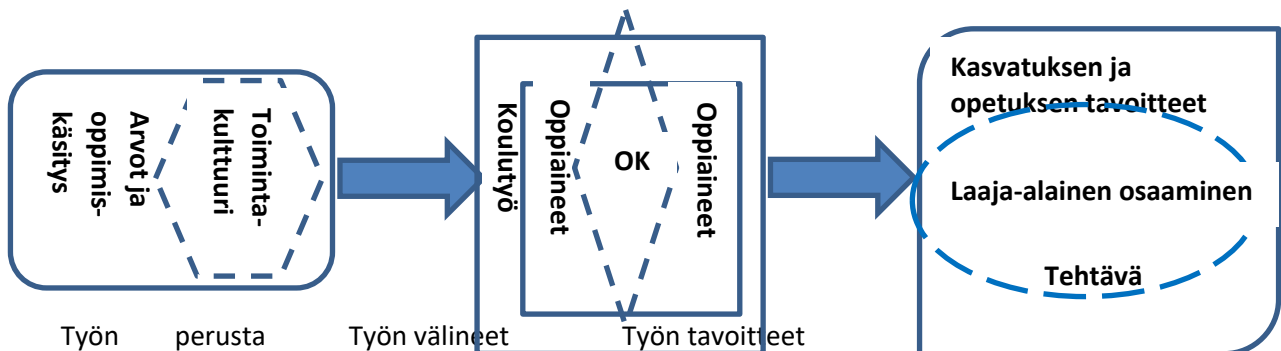
Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnetään paikallisia voimavaroja ja mahdollisuuksia. Oppimiskokonaisuudet tarjoavat hyvän tilaisuuden koulun ja muun yhteiskunnan väliselle yhteistyölle. Käsiteltävien asioiden paikallisuus, ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys luovat lisämotivaatiota sekä opettajille että oppilaille. Oppilaiden osallistuminen suunnitteluun on välttämätöntä. Oppimiskokonaisuuksien tarkoituksena on käsitellä toiminnallisesti oppilaiden kokemusmaailmaan kuuluvia ja sitä avartavia asioita, jolloin tavoitteena on

- vahvistaa oppilaiden osallisuutta ja tarjota mahdollisuuksia olla mukana opiskelun tavoitteiden, sisältöjen ja työskentelytapojen suunnittelussa
- nostaa esiin oppilaiden merkityksellisiksi kokemia kysymyksiä sekä luoda tilaisuuksia niiden käsittelyyn ja edistämiseen
- lisätä mahdollisuuksia opiskella erilaisissa ja eri-ikäisten oppilaiden ryhmissä ja työskennellä useiden eri aikuisten kanssa
- tarjota mahdollisuuksia yhdistää koulun ulkopuolinen oppiminen koulutyöhön
- antaa tilaa älylliselle uteliaisuudelle, elämyksille ja luovuudelle sekä haastaa monenlaisiin vuorovaikutus- ja kielenkäyttötilanteisiin
- vahvistaa tietojen ja taitojen soveltamista käytäntöön sekä harjaannuttaa kestävän elämäntavan mukaista toimijuutta
- innostaa oppilaita toimimaan yhteisöä ja yhteiskuntaa rakentavalla tavalla.

Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät yhteistyötä eri lähestymistapoja edustavien oppiaineiden kesken sekä koulun muun toiminnan hyödyntämistä. Kaikki oppiaineet ovat vuorollaan mukana oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa kulloisenkin kokonaisuuden edellyttämällä tavalla. Oppimiskokonaisuuksien sisällöiksi etsitään toimintakulttuurin periaatteiden mukaisia, oppilaita kiinnostavia sekä oppiaineiden ja opettajien väliseen yhteistyöhön soveltuvia teemoja. Niiden opiskelussa käytetään eri oppiaineille ominaisia tarkastelutapoja, käsitteitä ja menetelmiä.

Oppilaille annetaan palautetta työskentelystään oppimiskokonaisuuden aikana ja oppilaan osoittama osaaminen otetaan huomioon oppiaineissa annettavaa sanallista arviota tai arvosanaa muodostettaessa.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet (OK) ovat opetusta eheyttäviä ja oppiaineiden yhteistyöhön perustuvia opiskelujaksoja. Niiden toteuttamisen tulee ilmentää koulun arvoja ja oppimiskäsitystä. Oppimiskokonaisuudet konkretisoivat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita ja tukevat laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Eheyttämistä toteutetaan kokonaisopetuksena, teemoina ja siten, että tutustutaan opittavaan asiaan useamman oppiaineen sisällä niin, että oppiainerajat hämärtyvät. Tähän pyritään aktiivisesti myös yläkoulun puolella.

Koulun vuosisuunnitelmassa kuvataan vuosittain toteutettava monialainen oppimiskokonaisuus, sen laajuus ja mukana olevat oppiaineet sekä oppilaiden osallisuus. Lisäksi kuvataan monialaisen oppimiskokonaisuuden tavoitteet, sisällöt ja arviointikäytännöt, toteutumisen seuranta, toteutumisen arviointi sekä kehittäminen. Monialaisen kokonaisuuden toteutuksessa osoitettu osaaminen ja työskentely voivat vaikuttaa mukana olevien oppiaineiden arviointiin.

Monialaiset oppimiskokonaisuudet myös jaetaan muiden koulujen nähtäväksi yhteiseen hyvien käytänteiden kansioon.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavien periaatteiden pohdinta on keskeinen osa opetussuunnitelmatyötä ja samalla toiminnan jatkuvaa kehittämistä edistävä tekijä. Paikallisesti päätetään, miten oppilaat ja huoltajat osallistuvat toimintakulttuurin kehittämiseen sekä mitä muuta yhteistyötä ja keiden toimijoiden kanssa tehdään toimintakulttuurin kehittämiseksi. Suunnittelussa kiinnitetään huomiota myös toimintakulttuurin jatkuvuuteen esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksen eri vaiheissa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten opetuksen järjestäjä ja koulut edistävät ja arvioivat toimintakulttuurin kehittämisen periaatteiden toteutumista; mitkä ovat mahdolliset paikalliset painopisteet ja miten ne ilmenevät käytännössä (toimintakulttuurin periaatteiden kuvaamisessa opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan)
- mitkä ovat oppimisympäristöjen ja työtapojen valintaa, käyttöä ja kehittämistä ohjaavat paikalliset tavoitteet ja erityiskysymykset (muilta osin oppimisympäristöjen ja työtapojen kuvaamisessa opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan)
- miten opetuksen eheyttämistä käytännössä toteutetaan
- miten monialaiset oppimiskokonaisuudet toteutetaan
  - o toteuttamista ohjaavat paikalliset tavoitteet (yleiskuvauksen osalta opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan)
  - o toteuttamista ohjaavat periaatteet ja toteuttamistavat (päätetäänkö esimerkiksi oppimiskokonaisuuksien teemoista yhteisessä paikallisessa opetussuunnitelmassa ja tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa tai lukuvuosisuunnitelmassa vai miten menetellään; miten turvataan, että jokaisen oppilaan opintoihin sisältyy vähintään yksi monialainen oppimiskokonaisuus lukuvuodessa; miten ohjeistetaan oppimiskokonaisuuksien laajuus, miten sovitaan kulloinkin mukana olevista oppiaineista; miten oppilaiden osallistuminen suunnitteluun järjestetään jne.)
  - o tavoitteet ja sisällöt (määrittely joko opetussuunnitelmassa tai lukuvuosisuunnitelmassa opetuksen järjestäjän päätöksen mukaan)
  - o arviointikäytännöt (miten huolehditaan siitä, että ko. kokonaisuuksissa osoitetut työskentelytaidot ja muu osaaminen otetaan huomioon kokonaisuuden toteuttamisessa mukana olevien oppiaineiden arvioinnissa)
  - o toteutumisen seuranta, arviointi ja kehittäminen.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokainen koulu täsmentää oman toimintakulttuurinsa sekä oppimisympäristöjen ja työtapojen kehittämisen tavoitteet, yhteiset toimintaperiaatteet sekä yhteistyön ja muun käytännön toteutuksen. Lisäksi opetuksen järjestäjä huolehtii, että monialaisten oppimiskokonaisuuksien sekä mahdollisen muun eheyttämisen suunnittelu, tavoitteiden ja sisältöjen määrittely, toteuttaminen, seuranta ja arviointiyhteistyö täsmennetään koulukohtaisesti. Koulukohtaisesti on tärkeä määritellä eri oppiaineiden ja koulun muun toiminnan yhteistyötä ja työnjakoa koskevat toimintatavat oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa sekä tarkentaa oppimiskokonaisuuksiin liittyvän oppilaan arvioinnin käytänteet. Täsmennykset kirjataan joko koulukohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Opetussuunnitelmaan voidaan myös liittää monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamista tukevia yhteistyösuunnitelmia koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

LUKU 5 OPPIMISTA JA HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ KOULUTYÖN JÄRJESTÄMINEN

5.1 Yhteinen vastuu koulupäivästä

Arvoperusta, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri ilmenevät koulutyön käytännön järjestämisessä. Järjestämisen tulee edistää kasvatukselle ja opetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja perusopetuksen tehtävän toteuttamista. Järjestämisellä luodaan edellytykset oppilaiden hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle sekä huolehditaan kouluyhteisön sujuvasta toiminnasta ja yhteistyöstä. Koulutyön käytännöt edistävät myös kestävä elämäntapaa.

Lähtökohtana on yhteinen vastuu ja huolenpito jokaisen hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Kasvatustyö ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu koulun kaikille aikuisille tehtävästä riippumatta. Koulutyön järjestämisessä otetaan huomioon kaikkien oppilaiden tarpeet, edellytykset ja vahvuudet. Huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tässä onnistumista.

Opetussuunnitelman mukainen opetus, ohjaus, oppilashuolto ja tuki kaikkina koulupäivinä sekä turvallinen oppimisympäristö ovat jokaisen oppilaan oikeus³⁴. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilaan oikeudet toteutuvat ja huolehtii edellytysten luomisesta tätä edistävälle koulutyölle. Koulun johdolla on käytännön vastuu opetuksen, ohjauksen, oppilashuollon ja tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Tähän sisältyy myös ongelmien ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen koulun toimintatavoista. Jokaisella opettajalla on vastuu opetusryhmänsä toiminnasta, oppimisesta ja hyvinvoinnista. Opettajat vaikuttavat näihin pedagogisilla ratkaisuillaan ja ohjausotteellaan. Opettajan tehtävään kuuluu oppilaiden oppimisen, työskentelyn ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen, jokaisen oppilaan arvostaminen ja oikeudenmukainen kohtelu, mahdollisten vaikeuksien varhainen tunnistaminen sekä oppilaiden ohjaaminen ja tukeminen. Opettaja huolehtii osaltaan siitä, että oppilaiden oikeus ohjaukseen sekä opetukselliseen ja oppilashuollollisen tukeen toteutuu. Tämä

³⁴ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. ja perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

edellyttää vuorovaikutusta oppilaiden ja huoltajien kanssa, opettajien keskinäistä yhteistyötä ja erityisesti oppilashuollon henkilöstön kanssa tehtävää yhteistyötä.

Oppilailla on kouluyhteisön jäsenenä oma vastuunsa. Se ilmenee säännöllisenä osallistumisena koulutyöhön, reiluna ja arvostavana suhtautumisena koulutovereihin ja koulun aikuisiin sekä yhteisten sääntöjen noudattamisena. Toisten ihmisten loukkaamattomuuden sekä työn ja työrauhan kunnioittaminen ja sovitusta tehtävistä huolehtiminen on koulutyössä välttämätöntä. Laki velvoittaa oppilaan osallistumaan perusopetukseen ja suorittamaan tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytymään asiallisesti³⁵. Vapautus opetukseen osallistumisesta voidaan myöntää oppilaalle vain tilapäisesti erityisestä syystä³⁶. Koti ja koulu yhdessä ohjaavat oppilaita toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja tukevat oppilaita näiden ponnisteluisissa. Koulun tehtävänä on puuttua poissaoloihin ja auttaa oppilaita onnistumaan koulutyössään.

Koulun koko henkilöstön toimenkuvasta riippumatta tulee edistää koulun turvallisuutta. Koulun turvallisuussuunnitelma päivitetään vuosittain turvallisuusvastaavan ja muun henkilöstön yhteistyönä. Henkilöstö perehtyy suunnitelmassa määriteltyihin asioihin sekä tietosuojaan ja salassapitoon liittyviin säädöksiin aina lukuvuoden alkaessa.

Turvallisuuteen liittyy olennaisesti koulun järjestyssäännöt. Ne laaditaan koulun henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien yhteistyönä. Varsinkin oppilailla pitää olla mahdollisuus vaikuttaa sääntöihin ikätasonsa edellyttämällä tavalla. Välitunneilla on riittävästi välituntivalvoja ja heidän näkyvyyttään tehostetaan huomioliiveillä.

Kouluyhteisö sitoutuu kiusaamisen ehkäisemiseen ja kiusaamiseen puuttumiseen. Koulut voivat hyödyntää esimerkiksi koulukiusaamista ehkäisevää Kiva koulu -ohjelmaa. Jos tätä ohjelmaa ei käytetä, laatii koulu oman kiusaamisen vastaisen suunnitelmansa. Koulun velvollisuus on kirjata vakavat kiusaamistapaukset, väkivaltilanteet ja uhkailut erilliseen lomakkeeseen seuranta varten.

Vastuu oppilaan terveellisestä ja turvallisesta koulupäivästä ja auttamisvelvollisuus ensiaputilanteessa on jokaisella kouluyhteisöön kuuluvalla aikuisella.

Pitkäaikaissairasta oppilasta tuetaan omahoidon toteuttamisessa koulupäivän aikana. Yhteistyössä oppilaan, huoltajien, koulun edustajien, kouluterveydenhuollon ja/tai erikoissairaanhoidon toimijoiden kesken sovitaan tapauskohtaisesti työnjako, vastuut ja toimintatavat. Ne kirjataan oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin jos sellaiset on oppilaalle laadittu. Jos ei ole, käytetään muuta kirjaamistapaa.

Pitkäaikaissairaana oppilaan koulupäivän aikana tapahtuvassa hoidossa käytetään apuna erillistä ohjetta tai esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön ohjetta diabeteksen koulupäivänaikaisesta hoidosta. Oppilaan terveyden, turvallisuuden ja opetuksen järjestämisen kannalta tarvittava tieto oppilaasta siirretään hänen kanssaan työskenteleville aikuisille ja nivelvaiheissa vastaanottavalle opettajalle/oppilaitokselle huoltajan kanssa sovittavassa laajuudessa.

³⁵ Perusopetuslaki 35 § 2 mom.

³⁶ Perusopetuslaki 35 § 1 mom.

5.2 Yhteistyö

Opetustoimi ja koulu tekevät monipuolista yhteistyötä perusopetuksen yhtenäisyyden, eheyden ja laadun varmistamiseksi, toiminnan avoimuuden lisäämiseksi sekä oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemiseksi. Yhteistyötä tarvitaan myös oppimisympäristöjen monipuolisuuden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yhteistyö on suunnitelmallista ja sen toteutumista arvioidaan yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Oppilaiden osallisuus

Koulutyö järjestetään siten, että sen perustana on oppilaiden osallisuus ja kuulluksi tuleminen. Huolehditaan siitä, että oppilaat saavat kokemuksia yhteistyöstä ja demokraattisesta toiminnasta omassa opetusryhmässä, koulussa ja sen lähiympäristössä sekä erilaisissa verkostoissa.

Oppilaiden osallistuminen oman koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun on luonteva tapa vahvistaa osallisuutta. Monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa oppilaiden osuus on tärkeä. Lisäksi oppilaita rohkaistaan vaikuttamaan myös koulun yhteisen toiminnan ja oppimisympäristön suunnitteluun ja kehittämiseen. Oppilaille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun³⁷. Oppilaat ovat myös mukana arvioimassa ja kehittämässä yhteistyötä.

Perusopetuslain mukaan koululla tulee olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan ja sen toimielinten tehtävänä on edistää oppilaiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista.³⁸ Se innostaa oppilaita esittämään näkemyksiään, toimimaan ja vaikuttamaan omiin ja yhteisiin asioihin. Oppilaskunta sekä koulun ja kunnan muut osallisuutta tukevat rakenteet ja toimintatavat tarjoavat tilaisuuksia harjoitella demokratiataitoja käytännössä.

Jokaisessa koulussa on oppilaskunta, jolla on kaikkia oppilaita edustava hallitus. Koulun opettaja toimii oppilaskunnan ohjaajana. Oppilaskunnan keskeinen tehtävä on oppilaiden ajatusten ja ideoiden esiintuonti koulua koskevissa asioissa. Oppilaskunnat tekevät yhteistyötä [Liedon Nuorisovaltuuston](#) kanssa.

Koulussa voidaan järjestää kummioppilas- ja tukioppilastoimintaa, joka tukee oppilaiden osallisuutta ja kouluviihtyvyyttä. Tästä toiminnasta koulu kertoo tarkemmin vuosisuunnitelmassaan.

Kodin ja koulun yhteistyö

Perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa³⁹. Yhteistyöllä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen järjestämistä siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Yhteistyö edistää oppilaiden tervettä kasvua ja

³⁷ Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

³⁸ Perusopetuslaki 47 a § 2 mom. (1267/2013)

³⁹ Perusopetuslaki 3 § 3 mom.

kehitystä. Huoltajien osallisuus sekä mahdollisuus olla mukana koulutyössä ja sen kehittämässä on keskeinen osa koulun toimintakulttuuria. Kodin ja koulun kasvatusyhteistyö lisää oppilaan, luokan ja koko kouluyhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Hänen on myös huolehdittava siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritettua. Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuuden voi suorittaa joko siten, että oppilas osallistuu opetukseen tai saa muulla tavalla perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot.⁴⁰ Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan koulun henkilöstön aloitteellisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa sekä muutoin monipuolista viestintää. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.

Voidakseen huolehtia kasvatustehtävästään huoltajan tulee saada tietoa lapsensa oppimisen ja kasvun edistymisestä sekä mahdollisista poissaoloista⁴¹. Lisäksi huoltajan kanssa keskustellaan opetuksen järjestämisen keskeisistä asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, oppimisen tuesta ja oppilashuollosta, arvioinnista ja todistuksista sekä opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista. Kannustavat ja oppilaan oppimista ja kehitystä myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Säännöllisen palautteen avulla huoltaja voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan koulupolun nivelvaiheissa sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Henkilökohtaisten ja ryhmätapaamisten lisäksi yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua koulun arkeen ja osallistua koulun toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä koulun henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Yhteinen arvopohdinta luo perustaa yhteiselle kasvatustyölle. Kodin ja koulun yhteistyössä edistetään myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja luodaan pohjaa vanhempainyhdistystoiminnalle. Vanhempainverkostoituminen ja yhteinen toiminta vahvistavat yhteisöllisyyttä ja antavat tukea opettajien ja koulun työlle.

Huoltajat ovat tärkeä yhteistyökumppani koulun toimintaa kehitettäessä. Kodin ja koulun yhteistyötä vahvistetaan esimerkiksi kehitys- ja arviointikeskusteluissa, vanhempaintapaamisissa, vanhempainilloissa ja vanhempainfoorumeissa, kodin ja koulun päivinä sekä koulun juhlissa ja tapahtumissa. Koulu antaa aktiivisesti tietoa lapsen koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyvistä asioista. Huoltajan vastuulla on seurata lapsensa koulunkäyntiä säännöllisesti sekä toimia yhteistyössä koulun kanssa. Koulun ja kodin arjen

⁴⁰ Perusopetuslaki 26 § 1 mom. (477/2003)

⁴¹ Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003)

yhteistyössä välineenä käytetään sähköistä Wilma-järjestelmää.

Jokaisella koululla on jossain muodossa toimiva huoltajien yhteistyöelin. Se voi olla koulun vanhempainyhdistys tai jonkin löyhemmän organisaation muotoisena toimiva yhteisö. Yhdistys laatii itse omat sääntönsä ja tavoitteensa yhteistyössä koulun kanssa. Koulun edustajana toimii rehtori/apulais- tai vararehtori tai koulun opettaja.

Koulu kuvaa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön vuosisuunnitelmassaan.

Koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa

Henkilöstön tiivis yhteistyö edesauttaa koulun kasvatus- ja opetustavoitteiden toteuttamista. Koulutyö järjestetään tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti yhdessä toimien ja työtä jakaen. Aikuisten yhteistyö, kuten samanaikaisopettajuus, mallintaa koulun toimintaa oppivana yhteisönä myös oppilaille. Yhteistyötä tarvitaan erityisesti monialaisten oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa, oppimisen arvioinnissa ja tuessa sekä oppilashuollon toteuttamisessa.

Koulut tekevät myös keskinäistä yhteistyötä. Tavoitteena on edistää opetuksen kehittämistä ja yhtenäisyyttä sekä vahvistaa henkilöstön osaamista. Yhteistyötä tarvitaan perusopetuksen nivelvaiheissa ja oppilaiden siirtyessä koulusta toiseen. Usein myös eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon sujuva järjestäminen edellyttää hyvää koulujen välistä yhteistyötä. Toiminta paikallisissa, kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa edistää pedagogiikan kehittämistä.

Eheän oppimispolun varmistamiseksi koulu toimii yhteistyössä varhaiskasvatuksen, esiopetuksen sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Hyvä yhteistyö kerho- sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan kanssa edistää oppilaiden hyvinvointia. Yhteistyö nuoriso-, kirjasto-, liikunta- ja kulttuuritoimen, poliisin sekä seurakuntien, järjestöjen, yritysten ja muiden lähiympäristön toimijoiden kuten luontokoulujen, museoiden ja nuorisokeskusten kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee koulun kasvatustehtävää.

Koulun sisäistä yhteistyötä kehitetään yhteisopettajuuden suuntaan. Tämä merkitsee, että kaksi tai useampi opettajaa suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat opetusta sekä tavoitteiden saavuttamista eli oppimista yhdessä. Myös koulunkäynninohjaaja voi toimia yhteistyötiimissä. Tiimissä sovitaan yhteisestä tavoitteesta, huolehditaan tasavertaisesta työnjaosta ja sovitaan käytettävistä työtavoista ottaen kuitenkin huomioon myös erilaiset tavat toteuttaa yhteistä tavoitetta.

Aina opettajan vaihtuessa edellinen opettaja välittää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät

tiedot uudelle opettajalle, jotta oppilaan saama tuki siirtymävaiheessa jatkuu keskeytyksettä.

Koulun toiminnan rakenteita kehitettäessä korostetaan yhteistyön merkitystä oppivan yhteisön mallintajana oppilaille. Opettajien yhtenäisyys heijastuu positiivisesti koko kouluyhteisöön.

Siirtymävaiheen tuki esiopetuksesta perusopetukseen

Esiopetuksen oppilaat tutustuvat alkuopetuksen toimintaan yhteistyökoulunsa alkuopetuksen oppilaiden kanssa. Alkuopetuksen opettajilla on samalla mahdollisuus tutustua tuleviin oppilaisiinsa. Tutustumisen laajuus on riippuvainen esiopetusyksiköiden määrästä/vastaanottava koulu.

Esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteistyöstä sovitaan lukuvuosittain esiopetuksen ja koulun henkilökunnan kesken. Koulujen nimeämät alkuopetuksen yhdysopettajat kutsuvat koolle yhteistyöalueeseen kuuluvat esiopettajat ja koulun alkuopettajat. Kokouksessa suunnitellaan tulevan lukuvuoden yhteiset tapahtumat. Tapahtumat ovat toiminnallisia. Tapaamisia on vähintään yksi yhtä esiopetusryhmää kohden.

Koulun vuosisuunnitelmassa kuvataan suunnitelma esi- ja alkuopetuksen yhteistoiminnasta esi- ja alkuopettajien kesken.

Siirtymävaiheen tuki toiselta kolmannelle vuosiluokalle

Toisen vuosiluokan keväällä tarkistetaan erityisen tuen päätös, tiedotetaan oppilaille ja huoltajille uusista oppiaineista ja muista siirtymävaiheeseen liittyvistä asioista.

Siirtymävaiheen tuki kuudennelta seitsemännelle vuosiluokalle

Kuudennen vuosiluokan keväällä tarkistetaan erityisen tuen päätökset.

Yläkouluun siirryttäessä koulujen, erityisopettajat, oppilaanohjaaja sekä luokanopettajat ja muut tarkoituksenmukaiseksi koetut henkilöt tekevät yhteistyötä tavoitteenaan oppilaan eheän koulupolun varmistaminen. Yläkoulut esittelevät toimintaansa kuudesluokkalaisille ja heidän huoltajilleen vanhempainillassa ja kuutosten kouluuntutustumisissa keväällä ennen siirtymistä yläkouluun. Seitsemännen luokan alussa pidetään huolta uusien oppilaiden ryhmäytymisestä. Luokanohjaaja kutsuu syksyn aikana kunkin oppilaan ja hänen huoltajansa yhteistapaamiseen.

Koulun vuosisuunnitelmassa kuvataan siirtymävaiheen yhteistyö kuudennelta vuosiluokalta seitsemännelle vuosiluokalle.

Siirtymävaiheen tuki perusopetuksesta seuraavaan koulutusvaiheeseen

Jatko-opintoihin siirtymisessä oppilaanohjaaja ja toisen asteen opinto-ohjaajat tekevät keskinäistä ja tarvittaessa monialaista yhteistyötä. Oppilaitoksiin tutustumisia järjestetään.

Vierailujen tavoitteena on antaa nuorille tietoa häntä kiinnostavasta alasta ja selkeyttää koulutusvalintaa ennen jatko-opintoihin hakeutumista tutustumalla koulutusalan opiskeluun.

Toiselle asteelle siirtymistä tukee myös [Kisällikellarin starttipaja- ja yksilöohjaustoiminta](#). Yksilövalmentaja ja etsivä nuorisotyö toimivat yhteistyössä oppilaanohjaajien kanssa ja tukevat niitä oppilaita, jotka tarvitsevat poikkeuksellisen paljon tukea toiselle asteelle siirtymisessä.

Yläkoulun vuosisuunnitelmassa voidaan vielä täsmentää siirtymävaiheeseen toimenpiteitä perusopetuksesta toiselle asteelle.

5.3 Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jossa työrauha ja opiskelun esteetön sujuminen on varmistettu. Työrauhaan voidaan vaikuttaa monilla koulun keinoilla, joista keskeisiä ovat opettajan antama ohjaus ja palaute, yhteistyö sekä yhteinen vastuunotto ja huolenpito. Pedagogisia ratkaisuja kehittämällä sekä luottamuksen ja välittämisen ilmapiiriä vahvistamalla luodaan edellytykset hyvän työrauhan rakentumiselle. Opetuksen järjestäjällä on oikeus käyttää työrauhan turvaamiseksi ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumiseksi myös kasvatuskeskustelua ja erilaisia kurinpitokeinoja. Kasvatuskeskustelussa ja kurinpitoasioissa noudatettavasta menettelystä säädetään perusopetuslaissa.⁴²

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Keskustelun tarkoituksena on yhdessä oppilaan kanssa yksilöidä toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti, kuulla oppilasta, selvittää laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä pohtia keinot tilanteen korjaamiseksi. Menettelyn tavoitteena on löytää myönteisiä keinoja koulussa käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Opetuksen järjestäjä päättää, millaisissa tapauksissa kasvatuskeskustelua käytetään.

Kurinpidollisia keinoja ovat perusopetuslain mukaan jälki-istunto, kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen. Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun tilaisuudesta. Lisäksi työrauhan turvaamiseksi oppilaan oikeus osallistua opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan tai muun henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.⁴³

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjän laatimaan ja ohjeistamaan opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kasvatuskeskustelujen ja kurinpidollisten keinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista⁴⁴. Suunnittelun tarkoituksena on varmistaa toimintatapojen laillisuus ja yhdenmukaisuus sekä oppilaiden yhdenvertainen kohtelu. Suunnittelu tukee myös koulun järjestyssääntöjen toteutumista.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että jokaisella sen alaisella koululla on käytössään kasvatuskeskustelujen ja kurinpitomenettelyjen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelma voidaan laatia osana opetussuunnitelmaa tai erillisenä. Se voidaan laatia kokonaisuudessaan koulujen yhteisenä tai siten, että suunnitelman rakenne ja keskeiset toimintatapalinjaukset ovat yhteisiä ja suunnitelma täsmennetään koulukohtaisesti.

Suunnitelman laadinnassa on otettava huomioon, että kurinpidossa ja työrauhan turvaamisessa voidaan käyttää vain laissa mainittuja keinoja ja että näitä keinoja käytettäessä noudatetaan hallinnon

⁴² Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 § (477/2003) ja 36 a § (1267/2013)

⁴³ Perusopetuslaki 36 § (477/2003) ja 36 a - 36 i § (1267/2013)

⁴⁴ Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

yleisiä oikeusturvaperiaatteita. Keinojen käytön tulee perustua asiallisiin, yleisesti hyväksyttäviin ja objektiivisiin syihin. Samanlaisista teoista tulee tekijästä riippumatta määrätä samanlainen seuraamus, kuitenkin siten, että tekojen toistuminen voidaan ottaa huomioon raskauttavana tekijänä. Kurinpitoseuraamusten tulee olla suhteessa tekoon. Myös oppilaan ikä ja kehitysvaihe otetaan huomioon. Kurinpidollisia keinoja ei saa käyttää oppilaita häpäisevällä tai loukkaavalla tavalla.

Opetuksen järjestäjä päättää suunnitelman laatimisesta ja valmisteluun osallistuvista tahoista. Oppilaille tulee lain mukaan järjestää mahdollisuus osallistua suunnitelman valmisteluun⁴⁵. Yhteistyö huoltajien ja muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien kanssa tukee suunnitelman toteutumista. Henkilöstöä ja oppilaskuntaa tulee kuulla ennen suunnitelman hyväksymistä tai päivittämistä.

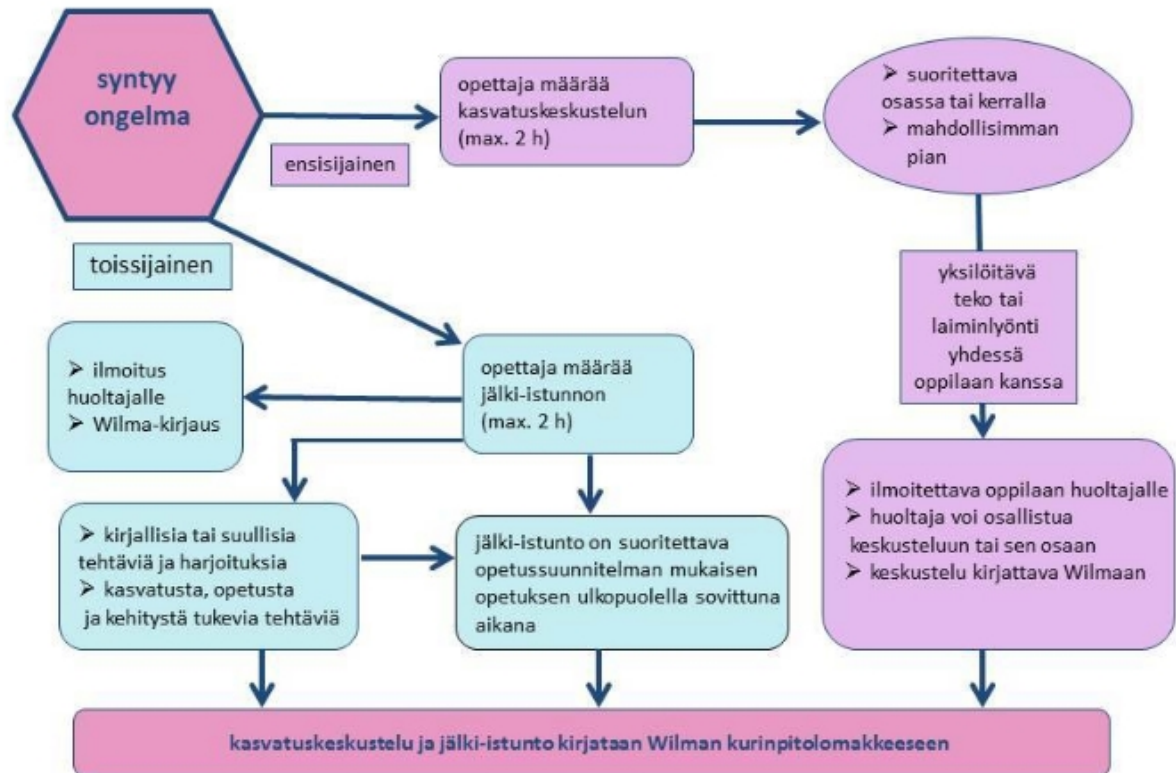

Kasvatuskeskustelu on ensisijainen tapa puuttua oppilaan epäasialliseen käyttäytymiseen. Opettaja tai rehtori määrää oppilaan kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelussa yksilöidään toimenpiteeseen johtanut teko tai laiminlyönti yhdessä oppilaan kanssa. Tarvittaessa selvitetään laajemmin käyttäytymisen syyt ja seuraukset sekä mietitään keinot käyttäytymisen ja oppilaan hyvinvoinnin parantamiseksi. Kasvatuskeskustelun pitää oppilaan siihen määrännyt opettaja tai rehtori. Kasvatuskeskustelu pidetään mahdollisimman pian tapahtuneen teon jälkeen. Kasvatuskeskustelu kuten muutkin kurinpidolliset toimet kirjataan Wilma-järjestelmään käyttäen kunnan yhteisiä lomakkeita. Kasvatuskeskustelusta on ilmoitettava huoltajalle ja hänelle tulee olla mahdollisuus tulla kuulluksi huollettavaansa koskevassa asiassa. Huoltaja voidaan myös kutsua kasvatuskeskusteluun, jos se teon luonne huomioon ottaen katsotaan tarpeelliseksi.

Koulun vuosisuunnitelmaa sisältää suunnitelman kasvatuskeskustelusta ja kurinpidollisten keinojen käytöstä. Suunnitelmassa kuvataan, miten oppilaille, huoltajille ja muille yhteistyötahoille tiedotetaan suunnitelmasta, koulun järjestyssäännöistä sekä kurinpitoa käsittelevästä lainsäädännöstä ja miten oppilaat, huoltajat ja koulun henkilöstö arvioivat suunnitelman toteutumista.

⁴⁵ Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013)

Kasvatuskeskustelu vs. jälki-istunto

5.4 Opetuksen järjestämistapoja

Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon oppilaiden tarpeet ja olosuhteet sekä paikalliset mahdollisuudet. Näin pyritään löytämään oppimista ja hyvinvointia parhaiten edistäviä ratkaisuja.

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu on yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistava joustava järjestely. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, vain tiettyjen vuosiluokkien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana.

Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun toteuttaminen edellyttää tätä koskevaa päätöstä opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelmassa päätetään tällöin, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta kunkin oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti.⁴⁶ Oppilaan oma opinto-ohjelma rakentuu opetussuunnitelmassa määrätyistä opintokokonaisuuksista. Opintokokonaisuudet suunnitellaan eri oppiaineille määriteltyjen tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Näiden opintokokonaisuuksien suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä

⁴⁶ Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

opinnoissa etenemiselle ao. oppiaineessa ja opinnoissa kokonaisuutena. Opetussuunnitelmassa on määrättävä, mitkä opintokokonaisuudet ovat oppilaalle pakollisia ja mitkä valinnaisia. Oppilaan opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista tulee seurata säännöllisesti. Oppimisen arviointi oman opinto-ohjelman mukaan edettäessä käsitellään luvussa 6.

Vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytettäessä tuntijako sekä oppiaineiden opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt määritellään opintokokonaisuuksittain. Opintokokonaisuudet muodostetaan kussakin aineessa valtioneuvoston asetuksen määrittelemien tuntijaon nivelkohtien väliin muodostuvien vuosiluokkakokonaisuuksien pohjalta⁴⁷. Vuosiluokkakokonaisuudet voidaan jakaa kahdeksi tai useammaksi opintokokonaisuudeksi. Opintokokonaisuuksien sisältö voidaan myös muodostaa yhdistämällä eri oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä vuosiluokkakokonaisuuksien sisällä tai tarvittaessa yli tuntijaon nivelkohtien.

Tarvittaessa oman opinto-ohjelman mukaan etenemistä koskeva ratkaisu voidaan tehdä hallintopäätöksenä yksittäiselle oppilaalle myös perusopetuslain 18 §:n nojalla⁴⁸. Tällainen hallintopäätös on mahdollinen silloinkin, kun paikallista opetussuunnitelmaa ei ole laadittu vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua varten. Oppilaalle tulee laatia oppimissuunnitelma. Siinä on mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan sekä määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet.

Yhdysluokkaopetus

Yhdysluokalla tarkoitetaan opetusryhmää, jossa opiskelee eri vuosiluokilla olevia tai vuosiluokkiin sitomattomasti edettäessä eri-ikäisiä oppilaita. Yhdysluokka voidaan perustaa joko oppilasmäärän pienuuden vuoksi tai pedagogisista syistä. Opetus yhdysluokassa voidaan toteuttaa kokonaan oppilaiden vuosiluokkien mukaisesti tai osittain vuorokurssiperiaatetta noudattaen. Vuorokursseittain opiskeltaessa tulee huolehtia opiskeltavien sisältöjen jatkuvuudesta ja johdonmukaisesta etenemisestä. Erityisesti on huolehdittava oppilaiden opiskelutaitojen kehittymisestä. Mikäli yhdysluokan eri vuosiluokilla on joissakin oppiaineissa erilaiset viikkotuntimäärät, oppiaineiden vuosiviikkotunnit voidaan myös jakaa osiin ja siten tasata oppiaineiden opetustunnit. Oppiaineiden opetustunteja tasattaessa tulee aina turvata oppilaan oikeus opetussuunnitelmassa määriteltyyn kokonaistuntimäärään. Mikäli oppilas siirtyy vuorokurssiperiaatteen mukaisesta opiskelusta vuosiluokittain etenevään opiskeluryhmään, oppilaan opetus järjestetään yksilöllisesti mahdollisen puuttuvan oppimäärän tai sen osan suorittamiseksi.

Opiskelu yhdysluokassa voidaan toteuttaa myös vuosiluokkiin sitomattomana perusopetusasetuksen mukaisesti⁴⁹. Tällöin oppimäärä määritellään opetussuunnitelmassa opintokokonaisuuksina jakamatta sitä vuosiluokkiin. Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu voi koskea kaikkia koulun oppilaita, tiettyä yhdysluokkaa tai yksittäisiä oppilaita.

Yhdysluokkaopetuksessa on hyvät edellytykset edistää opetuksen eheyttämistä ja käyttää monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Yhdysluokkaopetuksessa hyödynnetään erityisesti vertais- ja mallioppimisen mahdollisuuksia. Yhdysluokissa lähiopetusta voidaan tukea ja rikastaa myös etäyhteyksiä hyödyntäen.

⁴⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 6 §

⁴⁸ Perusopetuslaki 18 §

⁴⁹ Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

Yhdysluokkaopetusta antavat koulut kuvaavat vuosisuunnitelmassaan yhdysluokkaopetuksen järjestämisperusteet ja siihen liittyvät keskeiset toimintatavat.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Perusopetuksessa voidaan hyödyntää etäyhteyden kautta tapahtuvaa opetusta ja näin täydentää opetusta sekä tarjota monipuolisia opiskelumahdollisuuksia eri oppiaineisiin. Etäyhteyden kautta annettavasta opetuksesta vastaa aina perusopetuksen järjestämisluvan saanut opetuksen järjestäjä. Opetustavan soveltuvuutta pohditaan erityisesti oppilaiden iän ja edellytysten näkökulmasta.

Etäyhteyksillä voidaan tukea erityisesti harvemmin opiskeltujen kielten ja uskontojen sekä valinnaisten aineiden opetusta. Etäyhteyksiä hyödyntävällä opetuksella edistetään oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia monipuoliseen ja laadukkaaseen perusopetukseen koulun koosta ja sijainnista riippumatta. Etäyhteyksien käyttö lisää osaltaan koulun toiminnan ekologista kestävyyttä.

Etäyhteyksiä hyödyntämällä opetusta voidaan sekä eriyttää että eheyttää. Opetuksella voidaan vastata oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin - tarjota erityislahjakkuuden kehittymistä tukevaa opetusta, syventää koulun tarjoamaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai huolehtia opetuksesta joissakin poikkeustilanteissa, esimerkiksi oppilaan pitkän sairausjakson aikana. Etäyhteyksien ja erilaisten opetusteknologioiden käyttö monipuolistavat oppimisympäristöjä. Tällöin voidaan käyttää eri opettajien osaamista sekä koulun yhteistyökumppaneiden ja mahdollisten kansainvälisten verkostojen asiantuntemusta oppilaiden tarpeiden ja opetuksen tavoitteiden mukaisesti.

Oppimisympäristön turvallisuudesta sekä oppilaiden valvonnasta ja ohjauksesta huolehditaan samojen periaatteiden mukaisesti kuin muissakin opetustilanteissa. Opetusryhmällä tulee olla turvallisuudesta ja hyvinvoinnista vastaava opettaja ja oppilaiden mahdollisuudet oppimista edistävään vuorovaikutukseen tulee turvata. Oppilaiden tarpeet huomioonottavalla ja opetusteknologian mahdollisuuksia hyödyntävällä pedagogisella suunnittelulla varmistetaan opetuksen laadukas toteuttaminen. Tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön toteutumiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta eli etäopetusta voidaan järjestää, jos opetusta ei ole mahdollista järjestää omassa koulussa lähiopetuksena. Erityisesti kielten ja pienryhmäisten uskontojen opetuksen järjestämiseen etäopetusta voidaan tarvittaessa käyttää.

Etäopetusta voidaan järjestää myös oppilaille, jotka joutuvat olemaan terveydellisistä syistä pitkiä aikoja

pois koulusta. Rehtori tekee päätöksen erityisistä opetusjärjestelyistä (POL 18§) yleisen ja tehostetun tuen oppilaille. Opetus suunnitellaan yhteistyössä oman ja mahdollisesti sairaalakoulun, huoltajan ja oppilaan kesken. Järjestelyiden tavoitteena on, että oppilas etenee mahdollisuuksiensa mukaisesti oppiaineissa sekä kykenee säilyttämään sosiaaliset suhteensa luokkatovereihinsa ja kouluun.

Etäopetusta voidaan hyödyntää myös opetusta rikastuttavana menetelmänä, esimerkiksi koulun ulkopuolisten toimijoiden tarjoamana.

Koulun vuosisuunnitelmassa kuvataan työnjako, vastuunjako ja käytännön toteutus, mikäli koulussa järjestetään koko lukuvuoden kestävä etäopetusta. Tilapäisistä etäkontakteista ei erillistä suunnitelmaa tehdä, vaan se kuuluu koulun normaaleihin pedagogisiin keinoihin.

Joustava perusopetus

Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää päättämässään laajuudessa perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa⁵⁰. Tässä käytetään joustavan perusopetuksen toiminnasta nimitystä joustava perusopetus. Opetus toteutetaan perusopetusta koskevien säädösten ja opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Joustavalla perusopetuksella pyritään vähentämään perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäisemään syrjäytymistä⁵¹. Tavoitteena on vahvistaa oppilaiden opiskelumotivaatiota ja elämänhallintaa. Perusopetuksen oppimäärän suorittamisen lisäksi oppilaita tuetaan, kun he siirtyvät seuraavaan koulutusvaiheeseen ja edistetään heidän valmiuksiaan menestyä opiskelussa.

Joustava perusopetus on tarkoitettu niille 7–9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja heikko opiskelumotivaatio sekä oppilaille, joiden arvioidaan olevan vaarassa syrjäytyä jatkokoulutuksesta ja työelämästä. Opetuksessa korostuu moniammatillinen sekä eri hallintokuntien ja organisaatioiden välinen yhteistyö. Yhteistyöhön voivat osallistua myös ammatilliset oppilaitokset ja lukiot, vapaan sivistystyön oppilaitokset sekä nuorten työpajat. Joustavaa perusopetusta suunnittelemaan ja organisoimaan voidaan muodostaa ohjausryhmä.

Koulun toimintatapoja ja opetusmenetelmiä kehitetään niin, että ne vastaavat joustavaan perusopetukseen valittujen oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Erityistä huomiota kiinnitetään työmuotoihin, joilla lisätään oppilaiden osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta kouluyhteisössä sekä vahvistetaan huoltajien ja kaikkien joustavassa perusopetuksessa työskentelevien yhteistä kasvatustyötä. Opetuksessa painotetaan toiminnallisia ja työpainotteisia opiskelumenetelmiä.

Joustava perusopetus järjestetään pienryhmämuotoisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita käyttäen⁵². Opettajan lisäksi toimintaan osallistuu nuorten sosiaalisen kasvun tukemiseen, perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä muuhun tuki- ja neuvontatyöhön perehtynyt, opetuksen järjestäjän nimeämä ammattilainen. Opetusta voidaan tarvittaessa antaa osittain myös muun opetusryhmän yhteydessä.

Opetus toteutetaan lähiopetuksena koulussa sekä ohjattuna opiskeluna työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä. Opiskelu koulun ulkopuolella on oleellinen osa joustavaa perusopetusta. Näiden jakojen aikana oppilailla on oikeus opettajan antamaan ohjaukseen ja opetukseen. Oppilaille annetaan opetussuunnitelman mukaisia oppimistehtäviä. Suoriutuminen oppimistehtävistä otetaan

⁵⁰ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009)

⁵¹ Perusopetusasetus 9 a § 1 mom. (1768/2009)

⁵² Perusopetusasetus 9 a § 2 mom. (1768/2009)

huomioon oppilaan arvioinnissa. Työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä oppilaiden kanssa työskentelevä henkilöstö tulee perehdyttää työturvallisuuteen, tietosuojaan ja salassapitoon liittyviin sekä muihin tarvittaviin säädöksiin.

Oppilas valitaan joustavaan perusopetukseen oppilaan tai huoltajan hakemuksesta. Oppilaita valittaessa heihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opetuksen järjestäjä päättää oppilasvalinnan perusteista ja valintamenettelystä.⁵³ Oppilasvalinnasta tehdään hallintopäätös joka valmistellaan moniammatillisesti. Jos yksittäinen oppilas siirtyy pois joustavasta perusopetuksesta ennen perusopetuksen päättymistä, tehdään joustavan perusopetuksen päättymisestä hallintopäätös.

Joustavan perusopetuksen oppilaalla on oikeus säädösten mukaiseen oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, ohjaukseen ja oppilashuoltoon. Oppilas voi tarvitessaan saada yleistä tai tehostettua tukea. Poikkeuksellisesti joustavaan perusopetukseen voidaan ottaa myös erityistä tukea saava oppilas, mikäli oppilas kykenee noudattamaan opetuksessa käytettävää opetussuunnitelmaa ja järjestelyä voidaan pitää oppilaan edun mukaisena.⁵⁴

Joustavan perusopetuksen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tai tarkistetaan hänelle jo aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Se sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostetun tuen aikana laadittava oppimissuunnitelma. Lisäksi oppimissuunnitelmassa kuvataan oppilaan joustavan perusopetukseen liittyvät erityispiirteet, kuten opetuksen järjestäminen koulun ulkopuolisissa oppimisympäristöissä. Mikäli oppilas saa erityistä tukea, joustava perusopetus kuvataan vastaavalla tavalla henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa eli HOJKSissa.

Opetus erityisissä tilanteissa

Oppilaan opetuksen järjestäminen ja oppilaan tarvitsema tuki edellyttää erityistä pohdintaa esimerkiksi oppilaan sairastuessa vakavasti tai vaikeassa elämäntilanteessa. Perusopetusta voidaan tällöin järjestää muun muassa sairaalaopetuksena, koulukodissa, vastaanottokodissa tai -keskuksessa taikka vankilassa tai muussa rangaistuslaitoksessa annettavana opetuksena.

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole perusopetuslain tai muun lain mukaisista tukitoimista huolimatta oppilaan edun mukaista. Myös kunta, jossa on erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voi järjestää opetusta erikoissairaanhoidossa olevalle oppilaalle. Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetuksessa yhdistyvät oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävä sekä oppilaan hoitotavoitteita tukeva kokonaiskuntoutuksellinen tavoite. Oppilaan opetuksen järjestäjä ja sairaalan sijaintikunta sopivat ja järjestävät moniammatillisessa yhteistyössä siirtymisen kannalta välttämättömän tuen sairaalaopetukseen tai sieltä takaisin omaan kouluun siirtyvälle oppilaalle.⁵⁵ Sairaalaopetuksessa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien kautta tapahtuvaa opetusta. Oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan kotikuntakorvauksen sairaalakoulussa olevista oppilaista.

⁵³ Perusopetusasetus 9 b § 2 mom. (1768/2009)

⁵⁴ Perusopetusasetus 9 b § 1 mom. (1768/2009)

⁵⁵ Perusopetuslaki 4 a § (1267/2013)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten opetuksesta vastaa se kunta, johon lapsi on sijoitettu. Lastensuojelulaitokseen sijoitetun oppilaan opetuksesta vastaa laitoksessa toimiva koulu, jos laitoksella on opetuksen järjestämislupa. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen oppilaiden kotikunnalle on säädetty velvollisuus maksaa kotikuntakorvaus.⁵⁶ Oppivelvollisuusikäisten vankilaopetuksesta vastaa se kunta, jossa vankila sijaitsee.

Kunta voi osoittaa oppilaan lähikouluksi sopimuksen mukaisesti oman kunnan koulun sijasta myös toisen kunnan koulun, sellaisen yksityisen yhteisön tai säätiön ylläpitämän koulun, jolla on opetuksen järjestämislupa, tai valtion koulun.

Sairaalakoulussa annetaan oppimista ja koulunkäyntiä ylläpitävää sekä oppilaan hoitotavoitteita tukevaa kokonaiskuntoutuksellista opetusta. Opetukseen ovat oikeutettuja Turun yliopistollisessa keskussairaalassa osastohoidossa olevat oppivelvolliset oppilaat sekä tarvittaessa myös muussa erikoissairaanhoidossa (avohoito) olevat oppivelvolliset oppilaat, joiden koulunkäynti on keskeytynyt tai on vaarassa keskeytyä ja joiden opetusta ei ole saatu muutoin järjestettyä oppilaan edun mukaisesti.

Sairaalakoulussa opiskellessaan oppilas pysyy oman koulunsa oppilaana. Oppilaat noudattavat ensisijaisesti oman koulunsa opetussuunnitelmaa. Opetuksen järjestämisessä otetaan huomioon oppilaan psyykkiset ja fyysiset voimavarat. Oppimista arvioidaan yhteistyössä oppilaan oman koulun kanssa. Sairaalakoulujakson aikana tehdään tiivistä yhteistyötä sairaalakoulun, huoltajien, oman koulun, hoidon sekä tarvittaessa sosiaalitoimen toimijoiden kesken. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on mahdollistaa koulunkäynti poikkeavassa elämäntilanteessa sekä tukea oppilaan kuntoutumista ja toimintakyvyn paranemista. Tämä mahdollistaa oppilaan paluun omaan kouluun tai siirtymisen toisen asteen opintoihin. Sairaalakoulu tarjoaa tarvittaessa muille kouluille konsultaatiota ja koulutusta opetuksen järjestämisen tueksi erityisissä tilanteissa.

5.5 Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa⁵⁷. Opetuksen järjestäjä päättää toiminnan järjestämisestä ja laajuudesta. Myös kouluruokailu, välituntitoiminta sekä koulun päivänavaukset, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut sekä mahdollisuuksien mukaan koulumatkat järjestetään siten, että ne tukevat oppilaiden oppimiselle, monipuoliselle kehitymiselle ja hyvinvoinnille asetettuja tavoitteita. Ne myös osaltaan vahvistavat kokemusta hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä ja tekevät mahdolliseksi oppilaiden näkökulmasta eheän, vireyttä vahvistavan ja vaihtelevan päivän. Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään toimintaa ohjaavat tavoitteet ja järjestämisen periaatteet. Koulukohtaisesta järjestämisestä päätetään lukuvuosisuunnitelmassa.

Koulun kerhotoiminta

⁵⁶ Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 41 § (1271/2013)

⁵⁷ Perusopetuslaki 47 §

Kerhotoiminta on oppituntien ulkopuolista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Se on osa maksutonta perusopetusta ja rakentaa omalta osaltaan toiminnan yhteisöllisyyttä ja rikastuttaa koulun toimintakulttuuria. Kerhotoiminnan tehtävä on tukea oppilaiden monipuolista kasvua ja kehitystä. Kerhot tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin. Tavoitteena on lisätä harrastuneisuutta sekä tuottaa yhdessä tekemisen, osaamisen, onnistumisen ja ilon kokemuksia. Kerhotoiminnassa oppilaat saavat tilaisuuksia koulussa opitun soveltamiseen, luovaan toimintaan ja monimuotoiseen vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten oppilaiden kanssa. Kerhot voivat lisätä oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä arjen hallintaa ja turvallisuutta.

Joustavilla kerhotoiminnan ratkaisuilla tuetaan oppilaan päivän kokonaisuutta. Kerhotoiminnan järjestämis- ja toteuttamistapoja kehitetään ja oppimisympäristöä muokataan harrastuneisuutta tukeväksi. Oppilaiden osuutta kerhotoiminnan suunnittelussa lisätään. Kerhotoiminnan järjestäminen tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa myös kodin ja koulun kasvatusyhteistyötä sekä yhteistyötä ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Koulut voivat hyödyntää kerhotoiminnan järjestämisessä eri hallintokuntien, yhteisöjen, yritysten ja järjestöjen sekä koulun muiden sidosryhmien osaamista.

Liedon kouluissa järjestetään resurssien puitteissa koulun tavoitteita tukevaa kerhotoimintaa. Tarjoajina voivat olla koulu, seurat tai paikalliset yhdistykset. Kerhot pyritään sijoittamaan luontevaksi osaksi oppilaan koulupäivää.

Koulukerhoja mietittäessä otetaan erityisesti huomioon seuraavat seikat:

- oppilaiden osallisuuden korostaminen koulun kerhoja suunnitellessa
- kerhoja tarjotaan aktiivisesti niille, jotka siitä perheiden tilanteen takia eniten hyötyvät
- sosiaalisia suhteita ja yhdessä tekemisen iloa korostetaan kerhotoiminnassa.

Koulujen kerhotoiminta kuvataan tarkemmin koulun vuosisuunnitelmassa.

Koulun kirjastotoiminta

Koulun kasvatus- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää koulukirjastotoimintaa ja toteuttaa sitä yhteistyössä lähikirjaston ja muiden kirjastojen kanssa. Kirjastotoiminnalla vahvistetaan oppilaiden yleissivistyksen ja maailmankuvan laajenemista ja avartumista. Monimuotoinen koulukirjastotoiminta tukee oppimiskäsityksen toteutumista aidoissa oppimistilanteissa ja luo oppilaille mahdollisuuksia monenlaisten vastuutehtävien hoitamiseen. Koulun kirjasto ja muut kirjastot tarjoavat aktivoivia ja virikkeisiä oppimisympäristöjä sekä monipuolisia työtapoja. Kirjastotoiminnan tehtävänä on kannustaa oppilaita omaehtoiseen lukemiseen ja omiin lukuvalintoihin, tyydyttää heidän tiedonhaluaan, kannustaa hakemaan tietoa eri lähteistä ja arvioimaan tietolähteitä. Toiminta lisää mahdollisuuksia opetuksen eriyttämiseen, oppilaiden yksilöllisten kiinnostusten mukaiseen työskentelyyn sekä

yhteistyöhön kotien kanssa. Yhdessä koulu ja kirjasto ohjaavat elinikäiseen oppimiseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen.

Liedon koulukirjastojen tarjonnasta vastaa kunnan kirjasto. Myös henkilökunta tulee sen kautta. Yhteistyö kirjaston kanssa kattaa kokoelmien kartoittamisen, kirjavinkkauksen sekä tiedonhaun opetteluun. Tavoitteena on lukemisen lisääminen sekä yleisesti tiedonhankinnan valmiuksien lisääminen. Kirjaston tarjonta on keskeisessä roolissa monilukutaidon kehittämisessä.

Liedon kirjasto ylläpitää [koulukirjastosivuja](#) osana kunnan kotisivuja. Käytössä on myös kouluille suunnattu, kirjaston ylläpitämä lukudiplomi.

[Koulukirjasto-ohjelma 2016-2018](#)

Kouluruokailu

Kouluruokailun tehtävänä on oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen, opiskelukyvyyn sekä ruokaosaamisen tukeminen. Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä täysipainoinen maksuton ateria. Ateria nautitaan tarkoituksenmukaisesti järjestettynä ja ohjattuna ruokailuna.⁵⁸ Kouluruokailun järjestämisessä otetaan huomioon ruokailun terveydellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen merkitys. Ruokailuhetkillä on tärkeä virkistystehtävä ja niillä edistetään kestävä elämäntapaa, kulttuurista osaamista sekä ruoka- ja tapakasvatuksen tavoitteita. Oikea-aikainen ja kiireetön ruokailu ja mahdolliset välipalat varmistavat jaksamisen koulupäivän aikana. Viihtyisä ruokailuhetki lisää hyvinvointia koko kouluyhteisössä.

Kouluruokailu on oppilaille tärkeä osa koulupäivää. Oppilaita kannustetaan osallistumaan kouluruokailun ja etenkin ruokailuhetkien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Opettajat huolehtivat ruokailun yhteydessä annettavasta ohjauksesta ja kasvatuksesta yhdessä koulun muiden aikuisten kanssa. Kouluruokailun tavoitteista ja järjestämisestä keskustellaan kotien kanssa ja yhdessä tuetaan oppilaiden kehitystä. Kouluruokailuun osallistumista sekä ruoan ja ruokailutilanteen laatua seurataan ja arvioidaan säännöllisesti.

Opetushenkilöstö ja ruokailusta vastaava henkilöstö tekevät yhteistyötä kouluruokailun järjestämisessä ja toiminnan kehittämisessä. Mikäli oppilaalla on yksilöllisiä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyviä tarpeita, tulee oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja kouluterveydenhuollon sopia yhdessä ruokailuun liittyvistä tukitoimista ja seurannasta.⁵⁹

⁵⁸ Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

⁵⁹ Perusopetuslaki 3 § 2 mom., 31 a § 1 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 13 §

Kouluruokailussa pyritään rauhalliseen ja miellyttävään sekä ruokaa arvostavaan ruokailuhetkeen huomioiden oppilaiden erityistarpeet. Opettajat yhteistyössä koulun muiden toimijoiden kanssa huolehtivat ruokailutilanteessa ruoka-, terveys- ja tapakasvatuksesta sekä korostavat kestäväään elämäntapaan liittyviä tavoitteita. Tavoitteena on mahdollisimman pieni lautashävikki. Kouluruokailun toimintakulttuuria kehitetään yhdessä oppilaiden, huoltajien ja ruokapalveluista vastaavan tahon kanssa.

Välitunnit, päivänavaukset ja muut koulun yhteiset tapahtumat

Perusopetusasetuksen mukaan opetukseen tulee käyttää tuntia kohti vähintään 45 minuuttia ja opetukseen käytettävä aika jaetaan tarkoituksenmukaisiksi opetusjaksoiksi. Osa työajasta voidaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin.⁶⁰ Säännös luo edellytykset koulupäivän monenlaiseen rytmittämiseen sekä välituntien järjestämiseen oppilaiden hyvinvointia edistävällä tavalla. Yhteisiä tapahtumia voivat olla muun muassa koulun juhlat, teemapäivät ja retket. Opintokäynnit ja leirikoulut voivat koskea koko kouluyhteisöä tai vain joitakin tai jotakin opetusryhmää. Myös niissä hyödynnetään perusopetusasetuksen mukaista koulutyön joustavan järjestämisen mahdollisuutta. Päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella⁶¹.

Koulun yhteisöllisyyden ja oppilaiden terveen kehityksen, sosiaalisten suhteiden sekä opiskelussa jaksamisen kannalta välitunnit, päivänavaukset ja monenlaiset yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä. Niitä hyödynnetään myös osana monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Ne vahvistavat oppilaiden laaja-alaista osaamista ja tekevät näkyväksi koulun kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta. Opintokäynnit ja leirikoulut puolestaan tarjoavat mahdollisuuksia oppimisympäristön laajentamiseen ja oppimiseen autenttisissa tilanteissa sekä yhteistyöhön eri toimijoiden kanssa.

Opetuksen järjestäjällä on paljon harkintavaltaa sen suhteen, miten koulupäivä jaetaan opetusjaksoihin ja välitunteihin, mitä muuta toimintaa koulupäiviin sisältyy ja millaisia toimintamuotoja käytetään. Ratkaisut muokkaavat koulun toimintakulttuuria. Niitä tehtäessä otetaan huomioon perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet.

Välitunteja kehitetään koulujen omien suunnitelmien mukaisesti liikuntaa edistäviksi. Myös fyysisen ympäristön ja välineistön pitää ohjata kohti samaa tavoitetta. Koulut päättävät itsenäisesti omasta välituntitoiminnastaan. Välitunnilla pitää olla riittävä määrä aikuisia valvojia ja heidän näkymistään edesautetaan esimerkiksi huomioliiveillä. Valvojien nopea reagointi, näkyvyys ja puuttuminen ovat

⁶⁰ Perusopetusasetus 3 § 4 ja 5 mom.

⁶¹ Perusopetusasetus 6 §

ensiarvoisen tärkeitä seikkoja turvallisessa koulupäivässä.

Oppilaiden koulupäivä aloitetaan lyhyellä päivänavauksella, jossa käsitellään monipuolisesti perusopetuksen arvomaailmaan ja tavoitteisiin liittyviä aiheita. Seurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä päivänavauksissa koulun ja seurakunnan yhdessä sopimien pelisääntöjen ja aikataulun puitteissa.

Koulun yhteisten tapahtumien ja juhlien järjestämistä kannustetaan. Niiden rakentaminen siirtää eteenpäin suomalaisia perinteitä ja niiden rakentamisessa toteutuvat hyvin monialaisen osaamisen periaatteet. Keskeistä on sosiaalisten suhteiden vahvistaminen yhdessä tekemällä.

Koulumatkat ja koulukuljetukset

Oppilaita kannustetaan kulkemaan koulumatkat terveyttä ja kuntoa edistävällä tavalla. Heitä opastetaan sekä itsenäisesti että koulukuljetuksin liikuttaessa huolehtimaan omasta ja muiden turvallisuudesta ja käyttäytymään matkaa tehdessään hyvin.

Koulukuljetuksen odotusaikojen valvonnasta ja ohjatusta toiminnasta sekä matkojen aikaisesta turvallisuudesta huolehditaan sopimalla menettelytavoista ja vastuuhenkilöistä⁶². Niistä sekä kuljetusjärjestelyistä tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Koulun tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta, koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, väkivallasta tai häirinnästä tekoihin syyllistyneiden sekä niiden kohteina olleiden oppilaiden huoltajille ja tarvittaessa tukea huoltajia asian selvittämisessä⁶³.

Koulumatkojen taittamisessa rohkaistaan perheitä lasten omaehtoiseen liikkumiseen. Matkat on syytä taittaa jalan taikka pyörällä arkiliikkumisen lisäämiseks aina kun se suinkin on mahdollista. Kunnan tehtävä on huolehtia yleisten kulkureittien turvallisuudesta ja etenkin koulujen lähiympäristön liikenneturvallisuudesta.

Koulukuljetukseen liittyvä kriteeristö ja ohjeisto löytyy kunnan [kotisivuilta](#).

Liedon kunta tarjoaa iltapäiväkerhotoimintaa 1.luokan oppilaille ja erityisen tuen oppilaille ylemmilläkin luokilla. Koulut määrittelevät itse kerholaisten määrän ylärajan. Tilan salliessa kerhoon voidaan hyväksyä myös 2. luokan oppilaita.

Koululaisten iltapäivätoiminnan tavoitteena on järjestää turvallinen, monipuolinen ja toiminnallinen iltapäivä koululaiselle välittömästi koulupäivän jälkeen. Aktiivisen toiminnan vastapainoksi on myös mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen tutun aikuisen seurassa.

Toiminnalla pyritään vähentämään lasten yksinoloa ilman turvallisen aikuisen läsnäoloa koulupäivän jälkeen ja helpottamaan perheen ja työelämän yhteensovittamista. Toiminnan tavoitteena on yhteistyössä lasten vanhempien ja koulun kanssa edistää lasten tasa-arvoisuutta ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä.

Aamu- ja iltapäivätoiminnassa lapsia ohjataan kasvamaan vähitellen vastuuseen:

- omasta hyvinvoinnista ja terveellisistä elämäntavoista
- toisten hyvinvoinnista sekä siihen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista
- oman toiminnan aiheuttamista tunteista ja seurauksista itselle ja toisille

⁶² Perusopetuslaki 32 §

⁶³ Perusopetuslaki 29 § 7 mom. (1267/2013)

- ryhmän toimintaan liittyvistä säännöistä ja sopimuksista
- myönteisestä suhtautumisesta ympäristöön, luontoon ja kestäväan elämäntapaan

Iltapäivätoiminta on monipuolista, vapaata leikkiä sekä ohjattua toimintaa. Kerhoissa ulkoillaan, syödään välipala, tehdään läksyt, leikitään, askarrellaan, pelataan ja retkeillään. Erityisesti halutaan panostaa erilaisiin liikuntamuotoihin sekä sisällä että ulkona.

5.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Koulutyön käytännön järjestämisestä päätettäessä kiinnitetään huomiota siihen, että ratkaisut tukevat kasvatuksen ja opetuksen tavoitteiden saavuttamista ja edistävät perusopetuksen yhtenäisyyttä rakentavaa toimintakulttuuria. Kaikkien tässä käsiteltävien asioiden osalta koulukohtaiset ratkaisut, työn- ja vastuunjako sekä muu käytännön toteutus täsmennetään koulukohtaisessa opetussuunnitelmassa ja/tai lukuvuosisuunnitelmassa opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Yhteinen vastuu koulupäivästä sekä yhteistyö

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- mitkä ovat keskeiset tavoitteet ja toimintatavat hyvän ja turvallisen koulupäivän luomiseksi ja yhteistyön järjestämiseksi
- miten yhteistyö kunnan/koulun sisällä sekä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa organisoidaan ja miten sitä seurataan ja kehitetään, erityisesti
  - o miten huolehditaan oppilaiden osallisuuden toteutumisesta
  - o mitkä ovat kodin ja koulun yhteistyön keskeiset tavoitteet ja järjestämiskäytännöt.

Kasvatuskeskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö

Opetuksen järjestäjä vastaa kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja koskevan suunnitelman laatimisesta. Suunnitelma voi olla osa paikallista opetussuunnitelmaa tai erillinen suunnitelma, jolloin siitä tulee mainita opetussuunnitelmassa. Suunnitelmassa päätetään ja kuvataan

- millaisissa tapauksissa kasvatuskeskustelua käytetään ja mitkä ovat keskustelujen toteuttamisen käytänteet
- mitkä ovat lainsäädäntöä tarkentavat ja täydentävät menettelytavat rike-, vilppi- ja häiriötilanteissa, asioiden selvittämismenettelyt, työnjako sekä kuulemis- ja kirjaamismenettelyt
- miten hallinnon yleisten oikeusturvaperiaatteiden noudattaminen varmistetaan kurinpidollisia keinoja käytettäessä
- miten huolehditaan henkilökunnan perehdyttämisestä ja osaamisen varmistamisesta kurinpidollisten toimivaltuuksien käyttämisessä
- miten suunnitelmasta, järjestyssäännöistä ja laissa säädetyistä kurinpidollisista keinoista tiedotetaan eri tahoille
- mitkä ovat menettelytavat suunnitelman seuraamista sekä toteutumisen ja vaikuttavuuden arviointia varten.

Etäyhteyksiä hyödyntävä opetus

Mikäli etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta käytetään, opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- minkä asioiden opetuksessa ja opiskelussa etäyhteyksiä hyödynnetään
- mitkä ovat etäyhteyksien opetuskäyttöä ohjaavat tavoitteet, opetuksen järjestämisen käytännöt ja yhteiset toimintatavat sekä eri toimijoiden vastuut.

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa mahdollisuudet edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti, tulee tästä päättää opetussuunnitelmassa. Tämän lisäksi opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten vuosiluokkiin sitomatonta eli oman opinto-ohjelman mukaan etenevää opiskelua käytetään (koskeeko ratkaisu kaikkia vai joitakin kouluja, joitakin luokka-asteita, yksittäisiä oppilaita jne.)
- mitkä ovat oppimäärään sisältyvät opintokokonaisuudet, joista opinnot rakentuvat
- mitkä ovat tuntijako sekä opetuksen tavoitteet ja sisällöt näille opintokokonaisuuksille
- mitkä opintokokonaisuudet ovat oppilaalle pakollisia ja mitkä valinnaisia
- miten opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista seurataan ja arvioidaan.

Vuosiluokkiin sitomattomasti edettäessä otetaan huomioon oppimisen arviointia sekä seuraavalle vuosiluokalle siirtymistä koskevat erityismääräykset oppimisen arviointia käsittelevässä luvussa 6.

Yhdysluokkaopetus

Opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon, että se soveltuu myös yhdysluokkaopetukseen ja pienille kouluille. Toinen vaihtoehto on sisällyttää opetussuunnitelmaan pienten koulujen opetuksen ja yhdysluokkaopetuksen järjestelyjä koskeva osio. Mikäli opetus järjestetään yhdysluokissa, tulee opetuksen järjestäjän päättää ja kuvata opetussuunnitelmassa

- miten yhdysluokkaopetus järjestetään ja mitkä ovat siinä noudatettavat keskeiset toimintatavat
- miten eri oppiaineiden vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokille valtioneuvoston asetuksen määrittelemien nivelvaiheiden mukaisesti tai miten oppimäärä jaetaan opintokokonaisuuksiin, jos käytetään vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua.

Joustava perusopetus

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa joustavan perusopetuksen toimintaa, opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten joustava perusopetus järjestetään ja mitkä ovat siinä noudatettavat keskeiset toimintatavat
- mitkä ovat oppilasvalinnan perusteet ja miten valinta käytännössä toteutetaan
- miten muissa oppilaitoksissa, työpaikalla tai muualla koulun ulkopuolella tapahtuva opiskelu järjestetään ja miten oppilaiden opiskelua tällöin ohjataan, seurataan ja arvioidaan
- miten eri toimijoiden yhteistyö, vastuut ja työnjako järjestetään.

Oppilaan oppimissuunnitelman tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laadintaa koskevat määräykset sisältyvät lukuun 6.

Opetus erityisissä tilanteissa

Erityisissä tilanteissa annettavan opetuksen mahdollisuus on syytä kirjata paikalliseen opetussuunnitelmaan. Erityisesti sairaalassa annettavan opetuksen osalta opetussuunnitelmassa kuvataan, miten yhteistyö ja oppilaan tukeminen hoidetaan oppilaan siirtyessä omasta koulustaan sairaalaopetukseen ja palatessa jälleen omaan kouluun. Yhteistyön ja tuen kysymykset ovat tärkeitä myös muissa tilanteissa.

Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

Opetuksen järjestäjä päättää opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukevan muun toiminnan linjauksista ja tähän liittyvästä yhteistyöstä kotien sekä muiden sidosryhmien kanssa sekä oppilaiden osallistumisesta suunnitteluun.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- mitkä ovat mahdollisesti tarjottavan kerhotoiminnan, koulukirjastotoiminnan sekä muun opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukevan toiminnan tavoitteet ja järjestämiskäytännöt sekä yhteydet mahdollisesti tarjottavaan aamu- ja iltapäivätoimintaan
- mitkä ovat kouluruokailun toteuttamista ohjaavat periaatteet sekä ruoka-, terveys- ja tapakasvatukselliset ja kestävään elämäntapaan liittyvät tavoitteet
- miten oppilaiden ruokailuun liittyvät erityistarpeet otetaan huomioon
- miten koulumatkoista ja kuljetuksista sekä niihin liittyvistä toimintatavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille.

Aamu- ja iltapäivätoimintaa tarjoavalla opetuksen järjestäjällä on velvollisuus laatia valtakunnallisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden mukainen paikallinen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma⁶⁴.

LUKU 6 OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tehtävät ja oppimista tukeva arviointikulttuuri

Perusopetuslain mukaan oppilaan arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Oppilaan oppimista, työskentelyä ja käyttäytymistä tulee arvioida monipuolisesti.⁶⁵ Nämä tehtävät ovat perusopetuksen arviointikulttuurin kehittämisen lähtökohta. Painopiste on oppimista edistävässä arvioinnissa.

Koulu vaikuttaa merkittävästi siihen, minkälaisen käsityksen oppilaat muodostavat itsestään oppijana ja ihmisenä. Erityisen suuri merkitys on opettajien antamalla palautteella. Monipuolinen arviointi ja siihen perustuvan ohjaavan palautteen antaminen ovat opettajien keskeisiä pedagogisia keinoja oppilaiden koko kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Kouluissa kehitetään arviointikulttuuria, jonka keskeisiä piirteitä ovat

- rohkaiseva ja yrittämään kannustava ilmapiiri
- oppilaiden osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen toimintatapa
- oppilaan tukeminen oman oppimisprosessinsa ymmärtämisessä sekä oppilaan edistymisen näkyväksi tekeminen koko oppimisprosessin ajan

⁶⁴ Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet, Opetushallituksen määräys 1/011/2011

⁶⁵ Perusopetuslaki 22 §

- arvioinnin oikeudenmukaisuus ja eettisyys
- arvioinnin monipuolisuus
- arvioinnin avulla saadun tiedon hyödyntäminen opetuksen ja muun koulutyön suunnittelussa.

Suuri osa arvioinnista on opettajien ja oppilaiden välistä vuorovaikutusta. Opettajat huolehtivat siitä, että oppilaat saavat alusta lähtien oppimista ohjaavaa ja kannustavaa palautetta sekä tietoa edistymisestään ja osaamisestaan. Onnistumisen kokemukset kannustavat oppimaan lisää, mutta myös epäonnistumiset tai virheelliset ratkaisut ovat osa oppimisprosessia. Niitä hyödynnetään opetuksessa oppimista edistävällä ja oppilaita kunnioittavalla tavalla. Oppilaita ohjataan havainnoimaan omaa ja yhteistä työskentelyä ja antamaan rakentavaa palautetta toisilleen ja opettajille. Tämä luo edellytyksiä oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin taitojen kehittymiselle perusopetuksen aikana.

Yhteistyö kotien kanssa on osa hyvää arviointikulttuuria. Huoltajien kanssa keskustellaan koulutyön tavoitteista ja koulun arviointikäytänteistä. Oppilaan opintojen edistymisestä sekä oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä annetaan riittävän usein tietoa oppilaalle itselleen ja huoltajalle. Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus saada tietoa arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta oppilaan arviointiin.⁶⁶ Opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteiset keskustelut edistävät keskinäistä luottamusta ja välittävät tietoa oppilaan tilanteesta. Tukea tarvitsevien oppilaiden huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää.

Arviointi on myös opettajien itsearvioinnin ja oman työn reflektoinnin väline. Arvioinnilla saatu tieto auttaa opettajia suuntaamaan opetustaan oppilaiden tarpeiden mukaisesti. Se luo perustaa opetuksen eriyttämiseksi ja auttaa oppilaiden mahdollisten tuen tarpeiden tunnistamisessa. Opetuksen järjestäjä seuraa oppimisen arvioinnin periaatteiden toteutumista kouluissa ja tukee arvioinnin kehittämistä.

6.2 Arvioinnin luonne ja yleiset periaatteet

Perusopetuksessa oppimisen arviointi jaetaan arviointiin opintojen aikana sekä päättöarviointiin. Sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa noudatetaan arvioinnin yleisiä periaatteita.

Arvioinnin perustuminen tavoitteisiin ja kriteereihin

Oppimisen, työskentelyn ja käyttäytymisen arvioinnin sekä palautteen antamisen oppilaille tulee aina perustua opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennettuihin tavoitteisiin. Oppilaita ja heidän suorituksiaan ei verrata toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaiden persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Opettajat huolehtivat, että tavoitteet ja arviointiperusteet ovat oppilaiden tiedossa. Tavoitteiden pohtiminen ja oman oppimisen edistymisen tarkastelu suhteessa tavoitteisiin on tärkeä osa myös oppilaan itsearviointitaitojen kehittämistä.

Todistusten antamiseen liittyvässä oppilaan osaamisen arvioinnissa käytetään opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä, tavoitteista johdettuja arviointikriteereitä. Arviointikriteerit on laadittu 6. ja 7. luokan nivelvaiheeseen sekä päättöarviointiin tukemaan opettajien työtä ja yhtenäistämään arviointia. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan ne määrittelevät hyvää osaamista kuvaavaan sanalliseen arvioon tai arvosanaan 8 vaadittavan tason.

Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin edellä mainittuja arviointikriteerejä käyttäen. Yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa

⁶⁶ Perusopetusasetus 10 § ja 13 §

oppiaineessa opiskelevien oppilaiden suorituksia arvioidaan näissä oppiaineissa suhteessa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin eikä osaamisen tason määrittelyssä käytetä edellä mainittuja arviointikriteerejä.

Oppilaiden ikäkauden ja edellytysten huomioon ottaminen sekä monipuoliset arviointikäytännöt

Arviointikäytännöt ja palautteen antaminen tulee suunnitella ja toteuttaa oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Palautetta annettaessa kiinnitetään huomiota oppilaiden onnistumisiin ja oppimisen edistymiseen suhteessa aiempaan osaamiseen.

Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä. Opettaja kokoaa tietoa oppilaiden edistymisestä oppimisen eri osa-alueilla ja erilaisissa oppimistilanteissa. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä sekä huolehtia siitä, ettei edistymisen ja osaamisen osoittamiselle ole esteitä. Erilaisissa arviointi- ja näyttötilanteissa varmistetaan, että kukin oppilas ymmärtää tehtäväksiannon ja saa riittävästi aikaa tehtävän suorittamiseen. Lisäksi huolehditaan mahdollisuuksista hyödyntää tarvittaessa tieto- ja viestintäteknologiaa ja antaa suullisia näyttöjä. Myös oppilaiden mahdollisesti tarvitsemien apuvälineiden saatavuudesta sekä tarvittavista avustajapalveluista huolehditaan. Lievätkin oppimisvaikeudet ja oppilaiden mahdollisesti puutteellinen opetuskielen/ suomen kielen/ruotsin kielen taito tulee ottaa huomioon arviointi- ja näyttötilanteita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Samoin otetaan huomioon oppilaiden opiskelua varten mahdollisesti määritellyt opetuksen erityiset painoalueet.

Maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten oppilaiden arvioinnissa otetaan huomioon kunkin oppilaan kielitausta sekä kehittyvä suomen tai ruotsin kielen taito. Jotta oppilas voi osoittaa edistymistään ja osaamistaan mahdollisista suomen tai ruotsin kielen puutteista huolimatta, arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota oppilaan tilanteeseen sovitettuihin, monipuolisiin ja joustaviin arviointitapoihin.

Itsearvioinnin edellytysten kehittäminen

Opetuksessa kehitetään oppilaiden edellytyksiä itsearviointiin antamalla tilaa oppimisen ja opintojen edistymisen pohdintaan ja kehittämällä itsearviointitaitoja. Oppilaita ohjataan niin yksilöinä kuin ryhmänä havainnoimaan oppimistaan ja sen edistymistä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Tarkoitus on, että opettajat auttavat oppilaita ymmärtämään tavoitteet ja etsimään niiden saavuttamiseksi parhaita toimintatapoja.

Alemmilla vuosiluokilla itsearviointitaitoja kehitetään auttamalla oppilaita tunnistamaan onnistumisiaan ja vahvuuksiaan koulutyössä sekä tulemaan tietoiseksi työlle sovittavista tavoitteista. Opetusryhmän yhteistä arviointikeskustelua käytetään paljon, annetaan myönteistä palautetta ja osoitetaan, miten monenlaisin tavoin jokainen voi onnistua työssään. Ylemmillä luokilla huomion kiinnittäminen onnistumisiin ja vahvuuksiin on edelleen tärkeää, mutta oman oppimisen ja opintojen edistymisen tarkastelu voi olla analyttisempää. Se ohjaa oppilaita toimimaan yhä itseohjautuvammin. Myös tällöin opettajien on tärkeä kehittää oppilaiden keskinäistä arviointikeskustelua eli vertaisarviointia osana ryhmän työskentelyä. Näin oppilailla on mahdollisuus oppia antamaan ja saamaan rakentavaa palautetta. Itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin avulla jokainen oppilas voi tulla tietoisiksi edistymisestään ja ymmärtää, miten itse voi vaikuttaa oppimiseensa ja koulutyössä onnistumiseen.

6.3 Arvioinnin kohteet

Arviointi kohdistuu oppilaan oppimiseen, työskentelyyn ja käyttäytymiseen. Luotettava arviointi edellyttää näiden osa-alueiden monipuolista havainnointia ja dokumentointia.

Oppiminen arvioinnin kohteena

Oppimisen arviointi sisältää opinnoissa edistymisen ja osaamisen tason arviointia sekä palautteen antamista niistä. Edistymistä tarkastellaan suhteessa aiempaan osaamiseen ja asetettuihin tavoitteisiin. Oppimisen edistymisen huolellinen seuranta on tarpeen koko perusopetuksen ajan, jotta opetuksen, ohjauksen ja tuen keinoin voidaan huolehtia siitä, että oppilaalla on edellytykset opinnoissa etenemiseen.

Osaamisen tasolla tarkoitetaan oppilaan eri tavoin osoittamaa osaamista suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja arvioituna oppilaan suoritusten perusteella. Osaamisen tason arvioimiseksi oppilaan työn tuloksia tai suorituksia tarkastellaan mahdollisimman monipuolisesti. Tiedollisen ja taidollisen osaamisen tason arvioinnissa hyödynnetään valtakunnallisesti määriteltyjä arviointikriteerejä. Osaamisen kehittyminen nähdään koko perusopetuksen ajan vahvistuvana, kumuloituvana prosessina.

Oppilaita ohjataan sekä itsenäisesti että ryhmänä tarkastelemaan edistymistään ja työnsä tuloksia suhteessa tavoitteisiin ja niihin onnistumisen kriteereihin, joista on yhdessä keskustellen sovittu työtä aloitettaessa.

Työskentely arvioinnin kohteena

Oppilaiden työskentelytaitojen kehittäminen on yksi perusopetuksen keskeisistä tavoitteista. Opetuksessa tuetaan oppilaiden itsenäisen ja yhdessä työskentelyn taitoja. Työskentelytaitoihin sisältyvät myös taito suunnitella, säädellä ja arvioida omaa työtään, taito toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taito toimia rakentavassa vuorovaikutuksessa.

Työskentelytaitoja harjoitellaan eri oppiaineissa, monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja koulun muussa toiminnassa. Opettajat ohjaavat oppilaita sekä yksilöinä että ryhmänä suunnittelemaan työtään ja käyttämään oppimista edistäviä työskentelytapoja. Oppilaita ohjataan myös tarkastelemaan suunnitelmien toteutumista sekä arvioimaan työskentelyn onnistumista ja siihen vaikuttaneita tekijöitä.

Työskentelyn arviointi on osa oppiaineissa tehtävää arviointia ja arvosanan muodostamista. Arviointi perustuu oppiaineiden ja monialaisten oppimiskokonaisuuksien tavoitteiden sisältämiin työskentelyn tavoitteisiin. Työskentelyä koskeva monipuolinen palaute kaikissa opiskelutilanteissa edistää oppilaiden mahdollisuuksia tarkastella omaa työskentelyään ja kehittyä työskentelytaidoissa.

Käyttäytyminen arvioinnin kohteena

Käyttäytymisen ohjaus sekä käyttäytymiseen liittyvien tietojen ja taitojen opettaminen ovat osa koulun kasvatustehtävää. Oppilaita ohjataan ottamaan huomioon muut ihmiset ja ympäristö sekä noudattamaan yhteisesti sovittuja toimintatapoja ja sääntöjä. Heille opetetaan koulun erilaisissa vuorovaikutustilanteissa asiallista, tilannetietoista käyttäytymistä ja hyviä tapoja.

Käyttäytymistä arvioidaan ja oppilaille annetaan käyttäytymisestä ohjaavaa palautetta suhteessa paikallisessa opetussuunnitelmassa käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin. Käyttäytymien tavoitteet perustuvat koulun kasvatustavoitteisiin, yhteisön toimintakulttuuria määrittäviin linjauksiin ja järjestyssääntöihin. Oppilailla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua koulun kasvatustavoitteita ja käyttäytymiselle asetettavia tavoitteita koskevaan keskusteluun ja tavoitteiden määrittelyyn.

Käyttäytymisen arvioinnissa erityisen tärkeä on huolehtia, että arviointi ei kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin eikä muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Käyttäytyminen arvioidaan todistuksissa omana kokonaisuutena, eikä se vaikuta oppiaineesta saatavaan arvosanaan tai sanalliseen arvioon. Päättö- ja erotodistukseen käyttäytymisen arviota ei merkitä.

6.4 Opintojen aikainen arviointi

Opintojen aikaisella arvioinnilla tarkoitetaan ennen päättöarviointia toteutettavaa arvioinnin ja palautteen antamisen kokonaisuutta. Opintojen aikainen arviointi on kaikilla vuosiluokilla pääosin oppimisen ohjaamista palautteen avulla. Sen keskeisenä tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua ja tukea oppimista sekä edistää itse- ja vertaisarvioinnin taitoja. Siihen sisältyy myös oppilaiden edistymisen ja osaamisen tason kuvaamista keskusteluin, arviointitiedottein ja todistuksin tiettyinä ajankohtina. Oppilaalle ja huoltajalle tulee antaa tietoa opintojen edistymisestä, työskentelystä ja käyttäytymisestä riittävän usein.⁶⁷

6.4.1 Arviointi lukuvuoden aikana

Pääosa opintojen aikaisesta arvioinnista on luonteeltaan formatiivista. Tällöin arviointi ja siihen perustuva palautteen antaminen toteutetaan lukuvuoden aikana osana päivittäistä opetusta ja työskentelyä. Se edellyttää opettajilta oppimisprosessiin liittyvää havainnointia ja vuorovaikutusta oppilaiden kanssa. Opintojen aikaisessa arvioinnissa tärkeitä on myös oppilaiden toimijuutta kehittävä vertaisarviointi ja itsearviointi. Opettajan tehtävänä on luoda tilanteita, joissa yhdessä pohtien annetaan ja saadaan oppimista edistävää ja motivoivaa palautetta.

Oppimista edistävä palaute on luonteeltaan laadullista ja kuvailevaa, oppimisen solmukohtia analysoivaa ja ratkovaa vuorovaikutusta. Se ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tavat oppia ja työskennellä. Oppilaita ohjataan palautteen avulla tiedostamaan edistymisensä ja jäsentämään oman oppimisensa eri vaiheita sekä löytämään erilaisia keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi. Palaute auttaa oppilaita vähitellen ohjaamaan omaa oppimistaan, asettamaan itselleen tavoitteita ja käyttämään onnistumista parantavia oppimisstrategioita.

Opettajan antaman, oppimisprosessia näkyväksi tekevän ja oppimista edistävän palautteen tulee auttaa oppilaita hahmottamaan ja ymmärtämään

- mitä heidän on tarkoitus oppia
- mitä he ovat jo oppineet
- miten he voivat edistää omaa oppimistaan ja parantaa suoriutumistaan.

Tällainen formatiivinen arviointi ja ohjaava palaute edistävät opiskeltavien asioiden jäsentymistä tietojen ja taitokokonaisuuksiksi sekä kehittävät oppilaiden metakognitiivisia taitoja ja työskentelytaitoja.

⁶⁷ Perusopetusasetus 10 § 1 mom.

6.4.2 Arviointi lukuvuoden päättyessä

Opintojen aikainen arviointi sisältää myös oppimisprosessin jälkeen tehtävää, oppilaiden osaamisen summatiivista arviointia, jonka tulokset välitetään oppilaille todistuksissa tai arviointitiedotteissa. Perusopetusasetus velvoittaa antamaan kunkin lukuvuoden päättyessä oppilaalle lukuvuositodistuksen, joka sisältää sanallisesti tai numeroin ilmaistut arviot siitä, miten oppilas on kyseisenä lukuvuonna saavuttanut tavoitteet opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa tai opintokokonaisuuksissa. Lukuvuositodistukseen sisältyy myös käyttäytymisen arviointi.⁶⁸ Lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi on kokonaisarvio oppilaan koko lukuvuoden edistymisestä ja suoriutumisesta. Lukuvuositodistus on myös päätös oppilaan siirtymisestä seuraavalle luokalle tai hänen jättämisestään luokalle.

Vuosiluokilla 1-7 arviointi on sanallista tai numeroarviointia tai niiden yhdistelmää opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Vuosiluokkien 8-9 todistuksissa käytetään numeroarviointia. Toiminta-alueittain annettavassa opetuksessa käytetään sanallista arviointia. Yksilöllistettyjen oppimäärien arvioinnissa sanallista tai numeroarviointia käytetään opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Sanallista arviointia voidaan käyttää päättöarviointia lukuun ottamatta myös niiden oppilaiden arvioinnissa, joiden äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli.

Numeroarvosana kuvaa keskimääräisenä summatiivisena arviona oppilaan osaamisen tasoa suhteessa tavoitteisiin kussakin oppiaineessa tai opintokokonaisuudessa. Sanallista arviointia käyttämällä voidaan antaa monipuolista palautetta oppilaan oppimisesta ja suoriutumisesta. Sanallisen arvioinnin avulla voidaan kuvata paitsi oppilaan osaamisen tasoa myös hänen edistymistään, vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan. Sanallisella arvioinnilla voidaan myös antaa numeroarvosanaa yksityiskohtaisempaa palautetta osaamisesta ja oppimisen edistymisestä oppiaineen eri osa-alueilla.

6.4.3 Opinnoissa eteneminen perusopetuksen aikana

Opetus ja arviointikäytännöt suunnitellaan ja toteutetaan siten, että oppilaalla on riittävästi monipuolisia mahdollisuuksia osoittaa osaamistaan. Oppilaan kokonaistilannetta tulee tarkastella riittävän ajoissa. Oppilaalla on oikeus saada tarvitsemaansa tukiopetusta, osa-aikaista erityisopetusta, ohjausta ja muuta tukea tilanteessa, jossa hän sairauden, oppimisvaikeuksien, vaikeasta elämäntilanteesta johtuvien poissaolojen tai muun synn vuoksi on jäänyt tai on vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan. Mikäli oppilaan koko vuosiluokan suoritus jossakin oppiaineessa on vaarassa tulla hylätyksi, tulee asiasta keskustella hyvissä ajoin lukuvuoden aikana huoltajan ja oppilaan kanssa sekä sopia toimenpiteistä oppimisen tukemiseksi.

Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain

Oppilas, joka on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä oppiaineissa vähintään välttäviä tietoja ja taitoja osoittavan numeron tai vastaavan sanallisen arvion, siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänen vuosiluokan suorituksensa jossakin oppiaineessa olisi hylätty, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti. Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen lukuvuotta koskeva suorituksensa yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa oppiaineessa on hylätty. Ennen luokalle jättämistä oppilaalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta erillisessä kokeessa osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Mahdollisuuksia voidaan antaa paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla yksi tai useampia lukuvuoden aikana tai

⁶⁸ Perusopetusasetus 10 § 2 mom.

lukuvuoden koulutyön päätyttyä. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia suullisia, kirjallisia ja muita näyttömahdollisuuksia, joilla oppilas parhaiten kykenee osoittamaan osaamisensa.

Jos suoritushetkenä annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, luokalle jättämisestä voidaan koulutyön päättyessä tehdä lukuvuositolustuksessa ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksytty suorittaminen erillisessä kokeessa on vuosiluokalta siirtymisen edellytys.

Oppilas voidaan myös jättää luokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos sitä on pidettävä hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaisena. Oppilaan huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset asianomaiselta luokalta raukeavat.⁶⁹

Eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan vuosiluokkiin sitomattomasti

Perusopetuksen opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijaan oman opinto-ohjelman mukaisesti vuosiluokkiin sitomattomasti⁷⁰. Oman opinto-ohjelman mukaan opiskeleva oppilas saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuositolustuksen kyseisenä lukuvuonna hyväksytysti suorittamistaan opinnoista ja siirtyä lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle. Oman opinto-ohjelman mukaisella etenemisellä voidaan tarvittaessa välttää luokalle jättäminen, jonka myötä oppilaan kaikki opinnot kyseiseltä luokalta raukeaisivat. Oman opinto-ohjelman mukaisesti etenevä oppilas voidaan jättää vuosiluokalle vain yleisen heikon koulumenestyksen perusteella. Yhdeksännellä vuosiluokalla oleva oppilas luetaan tämän vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai hän eroaa koulusta.

6.4.4 Arviointi nivelkohdissa

Valtioneuvoston asetuksessa säädetty tuntijako määrittää nivelkohdat, joiden mukaisesti perusopetus jakautuu vuosiluokkien 1-2, 3-6 sekä 7-9 muodostamiin kokonaisuuksiin.

Toisen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi

Toisen vuosiluokan lopulla oppimisen arvioinnin pääpaino on oppimisen edistymisen arvioinnissa. Oppilaalle annetaan lukuvuositolustuksen lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteena on tuoda esille oppilaan vahvuuksia oppijana ja vahvistaa itsetuntoa ja oppimismotivaatiota. Usein on tarpeen arvioida ja suunnitella yhdessä myös oppilaan tarvitsemaa ohjausta ja tukea. Nivelvaihetta lähestyttäessä korostuu opettajan, oppilaan ja huoltajan välinen vuorovaikutus. On tärkeää, että oppilaan omat arviot ja toiveet sekä huoltajan näkemykset tulevat kuulluiksi.

Oppilaan oppimisprosessin kannalta keskeisiä, laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin perustuvia näkökulmia, joihin opettaja kiinnittää huomiota arvioidessaan oppilaan edistymistä ja antaessaan siitä palautetta oppilaalle ja huoltajalle ovat:

- edistyminen kielellisissä valmiuksissa, erityisesti
  - o kysymisen ja kuuntelemisen taidot

⁶⁹ Perusopetusasetus 11 §

⁷⁰ Perusopetusasetus 11 § 3 mom.

- vuorovaikutustaidot ja taito ilmaista itseään eri keinoin
- edistyminen työskentelytaidoissa, erityisesti
  - taito työskennellä itsenäisesti ja ryhmässä
- edistyminen taidossa huolehtia omista ja yhteisesti sovituista tehtävistä

Lisäksi annetaan palautetta oppilaan opiskelun etenemisestä eri oppiaineissa. Lukuvuositodistuksessa ilmaistaan, onko oppilas saavuttanut kunkin oppiaineen tavoitteet hyväksyttävästi.

Kuudennen vuosiluokan päätteeksi tehtävä arviointi

Kuudennen vuosiluokan lopulla oppilaalle annetaan lukuvuositodistuksen lisäksi myös muuta ohjaavaa palautetta opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Palautteessa kiinnitetään huomiota erityisesti työskentelytaitojen ja oppimisen taitojen kehittymiseen. Oppilas tarvitsee tietoa myös edistymisestään oppiaineissa ja laaja-alaisessa osaamisessa. Arviointikäytänteet ja palautteen antaminen suunnitellaan niin, että oppilas ja huoltaja saavat monipuoliseen tietoon perustuvan käsityksen oppilaan oppimisen edistymisestä. Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelumotivaation tukemiseen.

Kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistuksessa annettavaa arviointia varten kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin on määritelty tavoitteista johdetut arviointikriteerit hyvää osaamista kuvaavalle sanalliselle arviolle tai numeroarvosanalle kahdeksan (8). Kriteerien avulla on kuvattu, millaista osaamista edellytetään kyseisen arvion tai arvosanan saavuttamiseksi. Kriteerit eivät ole oppilaille asetettuja tavoitteita, vaan opettajan arvioinnin apuvälineitä. Sanallista arviota tai arvosanaa antaessaan opettaja pohtii oppilaan edistymistä suhteessa opetussuunnitelmassa määriteltyihin tavoitteisiin ja osaamisen tasoa suhteessa valtakunnallisesti määriteltyihin arviointikriteereihin. Opettajan tulee käyttää näitä kriteerejä antaessaan oppilaalle sanallisen arvion tai numeroarvosanan kuudennen vuosiluokan lukuvuositodistukseen. Oppilas saa hyvää osaamista kuvaavan sanallisen arvion tai arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

6.5 Perusopetuksen päättöarviointi

Päättöarviointi ajoittuu oppiaineesta ja paikallisesta opetussuunnitelmaratkaisusta riippuen vuosiluokille 7, 8 tai 9. Päättöarviointiin johtavien arviointikäytäntöjen tulee olla oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisia.

Päättöarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut oppiaineen oppimäärän tavoitteet. Arvioinnin tuloksena annettava numeroarvosana tai sanallinen arvio kuvaa oppilaan suoriutumisen tasoa suhteessa kunkin oppiaineen oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin lähestyessä opettajien tehtävänä on lukuvuoden vielä ollessa käynnissä antaa oppilaille paitsi tietoa suoriutumisen nykytilasta ja -tasosta myös oppimista eteenpäin ohjaavaa arviointipalautetta. Samoin tulee huolehtia siitä, että oppilaat ja huoltajat ovat tietoisia tavoitteista, arviointiperusteista ja päättöarvioinnin kriteereistä. Palautteen ja ohjauksen tulee olla riittävän yksityiskohtaista ja yksilöllistä. Mikäli ennakoitaan, että 9. luokan oppilas ei tukitoimista huolimatta suoriudu opinnoistaan ja on vaarassa jäädä luokalle, voidaan oman opinto-ohjelman mukaiseen etenemiseen siirtymisellä ehkäistä oppilaan kaikkien suoritusten raukeaminen. Oman opinto-ohjelman mukaan etenevää, vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käsitellään tarkemmin luvussa 5.

6.5.1 Päättöarvosanan muodostaminen

Perusopetuksen päättöarvosanojen tulee olla annettu yhdenvertaisin perustein. Päättöarvosanan muodostamista varten on näissä opetussuunnitelman perusteissa määritelty kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin sekä vapaaehtoisen kielen A-oppimäärään valtakunnalliset päättöarvioinnin kriteerit sekä päättöarvosanan muodostamisen periaatteet.

Perusopetuksessa oppilaan päättöarvosanaa ei muodosteta suoraan oppilaan aiempien kurssi-, jakso- tai lukuvuovuosiotodistusten arvosanoista lasketun keskiarvon perusteella. Koska osaamisen kehittyminen on aina kumuloituvaa, päättöarvosanan muodostamisen tulee perustua oppilaan opintojen päättyessä osoittamaan osaamisen tasoon suhteessa oppimäärän tavoitteisiin ja päättöarvioinnin kriteereihin.

Päättöarvioinnin kriteerit määrittelevät numeroarvosanaan kahdeksan (8) vaadittavan tieto- ja taitotason kussakin oppiaineessa. Oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen eri kriteerien kuvaamaa osaamista. Arvosanan kahdeksan tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida tasoa heikomman suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta. Oppilas on saavuttanut perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet oppiaineessa välttävästi (5) mikäli hän osoittaa jossakin määrin oppiaineelle asetettujen tavoitteiden mukaista osaamista. Tällöin oppilas on suorittanut yleisen oppimäärän ko. oppiaineessa hyväksytysti. Arvosanan muodostaminen perustuu myös tässä tapauksessa oppilaan osoittamaan keskimääräiseen osaamiseen, eli välttävän tason ylittäminen joidenkin tavoitteiden osalta voi kompensoida hylätyn (4) suoriutumisen joidenkin muiden tavoitteiden osalta.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa numeroin arvioitavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, vieraat kielet, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäntiedot, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Äidinkielessä ja kirjallisuudessa oppilas on voinut opiskella kahta tähän oppiaineeseen näissä opetussuunnitelman perusteissa määriteltyä oppimäärää. Tällöin arvioidaan molemmat oppilaan suorittamat äidinkieli ja kirjallisuus- oppiaineen oppimäärät.

Mikäli oppilas on perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä vapautettu kokonaan jonkin perusopetuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opiskelusta, ei tätä oppiainetta arvioida⁷¹. Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten oppimäärää, arvioidaan päättöarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katsomusaineesta tai sen oppimäärästä toiseen.

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimäärästä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti. Mikäli sanallisesti arvioitu valinnainen aine katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäväksi opinnoiksi, sen suoritus voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa.

Jos erityistä tukea saava oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suoriutumista arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin ja arvioinnissa käytetään

⁷¹ Perusopetuslaki 18 § 2 ja 3 mom.

päättöarvioinnin kriteerejä. Jos erityisen tuen päätöksessä päätetään, että oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suoriutumista näissä oppiaineissa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) hänelle määriteltyihin, yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin ja sisältöihin perustuen. Silloin arviointia ei tehdä suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin päättöarvioinnin kriteereihin.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta sanallista arviota myös päättöarvioinnissa.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan päättöarviointi perustuu perusopetuksen yleisiin oppimääriin tai yksilöllistettyihin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan erityistä tukea koskevassa päätöksessä on päätetty. Jos pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas opiskelee opintokokonaisuuksia, annetaan arviointi todistuksessa kuitenkin oppiaineittain.

Jos oppilaan opiskelu on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja arviointi annetaan sanallisena.

6.5.2 Johonkin oppiaineeseen tai erityiseen tehtävään painottuva opetus ja päättöarviointi

Mikäli koulu painottaa opetussuunnitelmassaan jotakin oppiainetta tai oppiainekokonaisuutta tai toteuttaa kaksikielistä opetusta, ovat opetuksen koulukohtaiset tavoitteet tässä oppiaineessa tai kielessä yleensä korkeammat kuin valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet. Oppilaiden yhdenvertaisuuden vuoksi myös painotetussa opetuksessa tai kaksikielisessä opetuksessa tulee oppilaiden suoriutumista kuitenkin arvioida perusopetuksen päättyessä suhteessa valtakunnallisiin tavoitteisiin ja käyttää osaamisen tason määrittämisessä päättöarvioinnin kriteerejä.

Päättöarvioinnin kriteerejä tulee käyttää yhteisten oppiaineiden arvioinnissa myös silloin, kun oppilas on suorittanut opintonsa erityisen koulutustehtävän mukaisesti järjestetyssä opetuksessa.

Painotetusta opetuksesta ja oppilaan suoriutumisesta siinä voidaan tarvittaessa antaa lisätietoja erillisellä todistuksen liitteellä.

6.6 Perusopetuksessa käytettävät todistukset ja todistusmerkinnät

Perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat:

1. Lukuvuositolistus
2. Välitolistus
3. Erotolistus
4. Päättötolistus

Opetuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Lukuvuositolistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositolistus lukuvuoden päättyessä. Todistukseen merkitään oppilaan opinto-ohjelma ja oppiaineittain sanallinen arvio tai numeroarvosana siitä, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet lukuvuoden aikana. Sanallista arviota voidaan käyttää todistuksissa vuosiluokilla 1-7. Sanallisistakin arvioista tulee käydä ilmi, onko oppilas suoriutunut hyväksytysti

lukuvuoden opinnoista kussakin opinto-ohjelmaansa kuuluvassa oppiaineessa. Merkittäessä arvio todistukseen numerona, todistukseen merkitään myös perusopetusasetuksen 10 §:n mukainen arviointiasteikko. Muissa todistuksissa kuin päättötodistuksessa voidaan numeroarvosanaa aina täydentää sanallisilla arvioilla ja näin antaa palautetta sekä osaamisen tasosta että edistymisestä.

Lukuvuositolistuksissa ja mahdollisissa välitolistuksissa käyttäytymisen numeroarvosana merkitään todistukseen. Silloin kun käyttäytymisestä kirjoitetaan sanallinen arvio, arvio annetaan aina todistuksen liitteellä.

Uskonnon ja elämäntarkomustiedon arvio tai arvosana merkitään lukuvuositolistukseen ja mahdollisiin välitolistuksiin muodossa ”uskonto/elämäntarkomustieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä todistuksiin. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25 % on opetettu muulla kuin koulun opetuskielellä, tulee todistuksessa mainita opetuksessa käytetty kieli.

Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan todistuksessa käyttää numeroarviointin sijasta sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla. Toiminta-alueittain opiskeltaessa käytetään sanallista arviointia kaikilla vuosiluokilla. Sanallisesta arviosta on käytävä ilmi, onko oppilaan suoritus hyväksytty vai hylätty. Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Lukuvuositolistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- arvio oppilaan käyttäytymisestä
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- luokalta siirtyminen tai mahdollinen luokalle jättäminen
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Välitolistus

Lukuvuoden aikana voidaan antaa välitolistuksia paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Välitolistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositolistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, käyttäytymisen arviointimerkintää, uskonnon ja elämäntarkomustiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua.

Erillinen välitodistus tulee tarvittaessa antaa yhdeksännen luokan oppilaalle jatko-opintoihin pyrkimistä varten. Yhdeksännen luokan oppilaalle annettavaa välitodistusta varten oppilaan osaaminen arvioidaan samoin perustein kuin päättöarvioinnissa. Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä 9. vuosiluokalla annettavaan välitodistukseen.

Välitodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- opetusryhmästä vastaavan opettajan tai rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- arvio oppilaan käyttäytymisestä (lukuun ottamatta 9. luokalla annettavaa välitodistusta)
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Erotodistus

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa toiseen kouluun tai eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana. Erotodistuksen liitteenä tulee olla koulussa noudatettu tuntijako sekä selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos oppilas siirtyy saman opetuksen järjestäjän ylläpitämään toiseen kouluun.

Erotodistus annetaan samoin periaattein kuin lukuvuositolistus koskien sanallisen tai numeroarvosanan käyttöä, uskonnon ja elämäntiedon arviointimerkintää, opetuskieltä sekä yksilöllisten oppimäärien mukaista opiskelua. Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arvioita.

Erotodistukseen merkitään:

- todistuksen nimi
- opetuksen järjestäjän ja koulun nimi
- oppilaan nimi ja syntymäaika
- todistuksen antamispäivä
- rehtorin allekirjoitus
- oppilaan opinto-ohjelma ja sanalliset arviot tai numeroarvosanat siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään oppilaan opiskelema oppimäärä tai oppimäärät
- merkintä, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Perusopetuksen päättötodistus

Perusopetuksen päättötodistus annetaan oppilaalle, jonka suoriutuminen suhteessa oppiaineiden oppimäärien tavoitteisiin on hyväksytty kaikissa hänen opinto-ohjelmaansa kuuluvissa oppiaineissa.

Numeroarvosanoja käytettäessä tämä merkitsee vähintään todistusarvosanaa viisi (5) ja sanallisesti arvioitavissa oppiaineissa arviota ”hyväksytty”.

Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin muihin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin täsmennyksin:

- oppilaan koko nimi ja henkilötunnus
- rehtorin allekirjoitus
- yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvioitavien valinnaisien aineiden arviointi numeroin (5-10) ja sanoin (välttävä – erinomainen)
- oppiaineista, joissa on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet) merkitään suoritettu oppimäärä tai oppimäärät
- maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista.

Arviota oppilaan käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään 25% on opetettu muulla kuin koulun opetuskielellä, tulee todistuksessa mainita käytetty kieli.

Niistä valinnaisista aineista, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, merkitään todistukseen numeroarvosana. Numeroin arvioitavista valinnaisista aineista merkitään todistukseen nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät oppilaan suorittamat valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle.

Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista ja tällaisista oppimääristä koostuvista kokonaisuuksista merkitään todistuksiin sanallinen arvio. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen aineen nimen kohdalle tulee merkintä ”valinnaiset opinnot”, sen jälkeen kaikkien yhteen yhteiseen aineeseen liittyvien sanallisesti arvioitavien aineiden yhteenlaskettu vuosiviikkotuntimäärä sekä merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaisena opiskeltavat vieraat kielet ja muut valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”muut valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä, mahdollinen oppimäärä sekä arvio joko numeroin tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen joko omassa koulussaan tai koulun vaihdon yhteydessä, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet. Kesken jäänyt valinnaisaine arvioidaan numeroin, mikäli oppilas on ehtinyt suorittaa kyseisestä aineesta vähintään kahden vuosiviikkotunnin laajuisen osuuden. Mikäli osuus on alle kaksi vuosiviikkotuntia, kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Kesken jääneestä valinnaisesta aineesta merkitään todistukseen myös oppilaan suorittama tuntimäärä. Uudesta valinnaisesta aineesta tulee todistukseen joko numeroarvosana tai sanallinen arvio ”hyväksytty” riippuen siitä, minkä laajuiseksi kyseinen valinnainen aine on koulun opetussuunnitelmassa määriteltä sekä merkintä opetussuunnitelman mukaisesta tuntimäärästä.

Mikäli oppilaan huoltaja pyytää kirjallisesti, ettei oppilaan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskeltavasta kielestä, arvosana jätetään pois ja todistukseen tulee merkintä ”hyväksytty”. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja se arvioidaan numeroin.

Uskonnon ja elämäntiedon arvosana merkitään päättötodistukseen muodossa ”uskonto/elämäntieto” erittelemättä sitä, kumpaa oppiainetta oppilas on opiskellut. Oppilaan opiskelemaa uskonnon oppimäärää ei merkitä päättötodistukseen. Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Jos oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, myös päättöarviointi voi näissä aineissa olla sanallinen. Päättötodistuksessa voidaan käyttää näissä oppiaineissa myös numeroarvostelua. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvio varustetaan tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä (*) merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi on sanallinen.

Päättötodistukseen voi kuulua liitteitä, esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä ja työskentelystä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä valinnaisista aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmetä oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

6.7 Erityinen tutkinto ja siitä annettavat todistukset

Perusopetuksen oppimäärä tai sen osa voidaan suorittaa perusopetuslaissa ja -asetuksessa tarkoitetussa erityisessä tutkinnossa⁷². Erityisen tutkinnon voi järjestää se, jolla on lupa järjestää perusopetusta. Erityiseen tutkintoon osallistuvan tulee osoittaa, että hänen tietonsa ja taitonsa vastaavat perusopetuksen eri oppiaineiden yleisen oppimäärän mukaisia tietoja ja taitoja.

Erityisessä tutkinnossa käytettävät todistukset ovat:

1. Todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta
2. Todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä
3. Todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta

Jos oppilas tai muu henkilö suorittaa perusopetuksen jonkin oppiaineen oppimäärän erityisessä tutkinnossa, hänelle annetaan todistus perusopetuksen oppiaineen oppimäärän suorittamisesta. Todistuksesta tulee käydä ilmi suoritettu oppiaine ja oppimäärä. Samaan todistukseen voidaan merkitä useamman oppiaineen suoritukset. Vain osan perusopetuksen oppimäärästä, kuten vuosiluokan oppimäärän, suorittaneelle annetaan todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä.

Jos perusopetuksen koko oppimäärä on suoritettu erityisessä tutkinnossa, annetaan todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

Todistuksiin merkitään samat yleistiedot kuin päättötodistukseen. Suoritetuista oppiaineista merkitään oppiaineen nimi, oppimäärä sekä arvosana. Yhteisten oppiaineiden laajuutta vuosiviikkotunteina ei merkitä.

⁷² Perusopetuslaki 38 §, perusopetusasetus 23 §

Oppivelvollisen on suoritettava hyväksytysti kaikki perusopetuksen oppimäärään kuuluvat yhteiset oppiaineet saadakseen todistuksen perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta.

Liedon kunnan arviointikulttuurin painopisteenä on lisääntyvä opintojen aikainen arviointi. Oppilaiden itsearviointitaitoja kehitetään määrätietoisesti oman oppimis- ja opiskeluntyylin omaksumiseksi. Vertaisarviointi otetaan myös mukaan ikätason edellyttämällä tavalla.

Oppimisen aikainen formatiivinen arviointi on jatkuvaa. Kunnassa määritellään yhteisesti vuosittaiset painopistealueet. Sen lisäksi yksittäinen koulu voi määritellä vuosisuunnitelmassaan omia painopisteitään arviointitiedon perusteella selvitetyn tiedon mukaan. Formatiivisen arvioinnin virallisena työkaluna Liedossa käytetään Wilma-järjestelmän uutta formatiivisen arvioinnin työkalua. Työkalun avulla kerättyä tietoa käytetään vuosittaisten arviointi/oppimiskeskustelujen pohjana.

Arvioinnin kokonaisuus Liedossa

Luokilla 1-3 arviointi on sanallista.

Luokilla 4-9- arviointi on numeerista.

Luokilla 1-6 väliarviontina käytetään opettajan, huoltajien ja opiskelijan välistä *arviointi/oppimiskeskustelua*. Keskustelua käydään koulun määrittämänä ajankohtana joulukuun ja koulujen talviloman välisenä aikana. Keskustelulla on yhteinen rakenne kaikissa Liedon kouluissa. Rakenne tulee formatiivisen arvioinnin osa-alueista, jotka siis päätetään yhdessä vuosittain.

Vuosiluokilla 7-9 annetaan välitodistukset koulun työsuunnitelmassa määritettävällä tavalla. [Arviointikäytäntö 7-9 luokilla](#).

Lukuvuosiarviointi toteutetaan lukuvuoden lopussa ja se on muodoltaan summaava. Arvosanat annetaan yllämainitun mukaisesti. Lukuvuositodistukseen lisätään vielä liite kevätlukukauden formatiivisen arvioinnin kohteista. Lukuvuosiarviointi tehdään Wilman kautta käyttäen kunnan yhtenäisiä OPS-perusteiden mukaisia todistuslomakkeita.

Arviointiin liittyvät lomakkeet ovat kaikki yhteisiä ja arviointi tapahtuu Wilma-järjestelmän työkaluilla. Todistukset lähetetään kotiin, mutta ne ovat nähtävissä myös Wilmassa arvioitavien jaksojen päätyttyä.

Nivelkohdissa 2.-luokan ja 6- luokan suoritetaan laajennettu arviointikeskustelu, jolla kartoitetaan opiskeluun ja oppimiseen liittyviä vahvuuksia ja mahdollisia heikkouksia. Painopiste on opiskelumotivaation ja itsetunnon kehittymisen tukemisessa.

Alakoulun puolella valinnaisaineet arvioidaan suoritusmerkinnällä Jos valinnaisaine liittyy läheisesti syventävänä pakollisiin aineisiin, voidaan siinä osoitettu erityinen menestys ottaa huomioon pakollisen aineen arvioinnissa.

Käyttäytymisen arvioinnin kriteerit löytyvät täältä:

[Käytöksen arvioinnin kriteerit](#)

Käytöksen arvioinnin kriteerit luokilla 7-9

Jos oppilas ei saa suoritettua hyväksyttävästi jonkin aineen luokkakohtaista oppimäärää, voidaan hänelle suositella luokan kertaamista. Luokalta voidaan kuitenkin siirtää kokonaisarvioinnin pohjalta, jos se oppilaan muu elämäntilanne huomioon ottaen on paras tilanne. Neuvottelu asiasta käydään huoltajien kanssa

6.8 Paikallisesti päätettävät asiat

Oppimisen arviointia koskevaa opetussuunnitelmaosuutta valmisteltaessa pohditaan erityisesti, miten arviointia ja palautteen antamista kehitetään oppimista edistävänä pedagogisena kokonaisuutena. Paikallisesti varmistetaan monipuolisten arviointimenetelmien käyttö, arviointiperusteiden yhteinen käsittely ja käyttäminen sekä päättöarvosanojen muodostaminen yhtenäisin perustein.

Valtakunnalliset arviointikriteerit 6. vuosiluokan loppuun sekä päättöarvioinnin kriteerit ja päättöarvosanan muodostamisen periaatteet siirretään opetussuunnitelman perusteista paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa:

- mitkä ovat arviointikulttuurin kehittämisen mahdolliset paikalliset painopisteet (muilta osin arviointikulttuurin ja sen keskeisten periaatteiden kuvaamisessa opetussuunnitelman perusteiden tekstiä voidaan käyttää sellaisenaan)
- miten opintojen aikainen arviointi toteutetaan
  - o opintojen aikaisen formatiivisen arvioinnin ja palautteen antamisen periaatteet, kokonaisuus ja pedagoginen tehtävä oppimisen edistämisessä
  - o lukuvuoden päätteeksi tehtävä arviointi
  - o itsearvioinnin edellytysten tukeminen; itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin periaatteet
  - o opinnoissa etenemisen, luokalta siirtymisen ja luokalle jättämisen periaatteet ja käytännöt
  - o toisen ja kolmannen vuosiluokan sekä kuudennen ja seitsemännen vuosiluokan nivelvaiheisiin liittyvät arvioinnin ja palautteen antamisen käytännöt
  - o valinnaisten aineiden arviointi
  - o käyttäytymisen arviointi ja sen perustana olevat tavoitteet ja arviointiperusteet
  - o todistukset ja niiden antamiseen liittyvät käytännöt sekä sanallisen ja numeroarvioinnin käyttö todistuksissa eri oppiaineissa sekä käyttäytymisen arvioinnissa
  - o muut tiedottamisen ja arviointipalautteen antamisen muodot ja ajankohdat sekä yhteistyö huoltajien kanssa
- miten päättöarviointi toteutetaan
  - o päättöarvioinnin kokonaisuus
  - o valinnaisten aineiden arviointi päättöarvioinnissa
  - o päättötodistukset.

LUKU 7 OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Oppilashuolto sisältyy lukuun 8⁷³.

7.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhden tasoista tukea. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Näitä tukimuotoja voi käyttää kaikilla kolmella tuen tasolla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista.

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteettömyyteen sekä oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. On huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa, arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁷⁴. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tulee arvioida jatkuvasti. Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa oppilaalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon oppilaalle aiemmin annettu tuki.

Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

⁷³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (1287/2013)

⁷⁴ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Liedon perusopetuksessa yleisen, tehostetun ja erityisen tuen palvelut on järjestetty lähikouluperiaatteen toimintamallin mukaan. Lisäksi kunnassa on keskitettyä pienryhmäopetusta. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni oppilas voi erilaisten tukitoimien avulla käydä koulua omassa lähikoulussaan. Oppilaalla on mahdollisuus saada monimuotoista tukea kaikissa Liedon perusopetuksen kouluissa. Jokaisessa koulussa toimii laaja-alainen erityisopettaja. Oppilas voi saada erityistä tukea yleisopetuksen luokassa, pienryhmässä tai keskitetysti Jokilaakson koulun pienryhmäopetuksessa. Lisäksi opetus voidaan järjestää ostopalveluna muusta kunnasta. Liedon kunnan opiskelijahuollon suunnitelmassa ([Opiskelijahuollon suunnitelma](#)) kuvataan oppimisen ja koulunkäynnin tuen ja oppilashuollon yhteisiä prosesseja. Suunnitelmassa on kuvattu myös toimintamalleja perusopetuksen eri niveliä.

Koulujen vuosisuunnitelmassa kuvataan oppimisen tukeen liittyvät koulukohtaiset käytänteet ja erityispiirteet.

Liedon kunnan kolmiportaisen tuen malli: [Kolmiportainen tuki](#)

Oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ehkäistään käyttämällä yleisen tuen keinoja monipuolisesti. Ilmenneisiin tuen tarpeisiin reagoidaan järjestämällä oppilaalle tai oppilasryhmälle tarvittava tuki luokanopettajan ja/tai aineenopettajan, erityisopettajan ja koulunkäynninohjaajan yhteistyönä. Oppilas ja hänen huoltajansa osallistuvat tarvittaessa ennaltaehkäisevän tuen suunnitteluun. Tätä tarkoitusta varten voidaan laatia yleisen tuen oppimissuunnitelma.

Koulujen oppilashuollon jäsenet osallistuvat oppilaan tilanteen arvioimiseen siirryttäessä tuen tasolta toiselle sekä osallistuvat tarvittaessa tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Rehtori tai koulunjohtaja tekee yleisen, tehostetun ja erityisen tuen oppilaille päätöksen erityisistä opetusjärjestelyistä, vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta, poikkeavasta oppiaineen vuosiviikkotuntimäärästä ja oppiaineen opiskelusta vapauttamisesta. Rehtorilla tai koulunjohtajalla on päätösvalta erityisen tuen oppilaan opiskelun yksilöllistämiseen vaadittavien lausuntojen perusteella.

Sivistuspalveluiden toimialajohtaja tekee oppilaalle erityisen tuen päätöksen aina, kun erityinen tuki alkaa, muuttuu sisällöltään tai päättyy sekä lisäksi laissa määrättyinä tarkistamisajankohtina, jolloin tuki voi myös jatkua ennallaan.

Päätöksessä määrätään:

- tuen alkaminen, jatkuminen, muuttuminen tai päättyminen
- pääsääntöinen opetusryhmä
- mahdolliset tulkitsemis-, avustaja- ja muut palvelut.
- oppilaan oppivelvollisuuden pituus (yleinen/pidennetty)
- mahdollinen toiminta-alueittain opiskelu
- mahdolliset erityiset opetusjärjestelyt

Sivistuspalveluiden toimialajohtaja tekee pidennetyn oppivelvollisuuden päätökset sekä päätökset koulukohtaisesta koulunkäynninohjaajaresurssista.

7.1.1 Ohjaus tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin. Näitä taitoja vahvistetaan tarkoituksenmukaisilla ohjauksellisilla toimintatavoilla. Ohjauksella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja ottamaan vastuuta opiskelustaan.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta.

Päättövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päättövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

Ohjaustoiminta muodostaa koko perusopetuksen kestävän jatkumon, jonka toteutuminen taataan siten, että ohjaustyöhön osallistuvat opettajat toimivat yhteistyössä oppilaan opintopolun aikana ja opiskelun nivelvaiheissa. Kaikkien opettajien tehtävä-nä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään op-pimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan sekä ennaltaehkäistä opintoi-hin liittyvien ongelmien syntymistä. Jokaisen opettajan tehtävänä on oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen.

Liedon kunnassa toimitaan opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Kunnan opiskelijahuollon suunnitelmassa on kuvattu yksityiskohtaisesti ohjaustoiminnan periaatteet sekä prosessit perusopetuksen nivelvaiheissa. ([Opiskelijahuollon suunnitelma](#))

Koulunkäynnin muissa siirtymävaiheissa, kuten opetuksen järjestäjän vaihtuessa perusopetuksen aikana tai sen jälkeen, koulusta lähetetään uuteen kouluun tai oppilaitokseen viimeisin voimassaoleva pedagoginen asiakirja.

7.1.2 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁷⁵. Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Yhteistyötapoja ja toimintamalleja kehitetään koko perusopetuksen ajalle ja koulunkäynnin nivelvaiheisiin. Koulun henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön oppilaan tukeen liittyvissä asioissa. Huoltajalle annetaan tietoa niiden soveltamisesta koulun arjessa, esimerkiksi oppilasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojensaannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Koulun henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä kotiin heti, kun oppilaalla ilmenee oppimisen tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoista. Huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilas tai huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta (katso luku 8 Oppilashuolto).

Liedon kunnassa oppilas osallistuu oman ikä- ja kehitystasonsa huomioiden kokouksiin, jossa hänen oppimisensa ja koulunkäyntinsä tukemista suunnitellaan. Oppilaalle sekä huoltajalle tulee tarjota mahdollisuus miettiä etukäteen pedagogisiin asiakirjoihin kirjattavia asioita. Käsiteltävät asiat tulee olla esitettynä niin, että oppilas ja hänen huoltajansa ymmärtävät niiden vaikutukset oppilaan opiskelulle nyt ja tulevaisuudessa. Tarvittaessa käytetään tulkkia, jotta kaikki osapuolet tulevat ymmärretyiksi.

Koulun vuosisuunnitelmassa kuvataan, miten huoltajille annetaan tietoa koulussa annettavan tuen muodoista yleisesti.

Yksilökohtainen oppilashuolto edellyttää aina oppilaan ja /tai tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumusta. Oppilaan osallisuus, toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa oppilaan iän, kehitystason ja muiden henkilökohtaisten edellytysten mukaisesti. Oppilaan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua esim. asiantuntija tai oppilaan läheinen.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tarkka kuvaus on esitetty [Opiskelijahuollon suunnitelmassa](#).

7.2 Yleinen tuki

Laadukas perusopetus on perusta oppilaan oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi opetusta eriyttämällä, opettajien keskinäisellä sekä muun

⁷⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

henkilöstön yhteistyöllä, ohjauksella sekä opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen oppilaan tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvat- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Oppilaan tuen tarpeisiin vastataan esimerkiksi tukiopetuksella, osa-aikaisella erityisopetuksella tai ohjauksen keinoin.

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea. Tällöin oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Pidemmälle edistyneen oppilaan opiskelua voidaan syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla.

Yleinen tuki on käytössä kaikilla oppilailla. Sekä opetusryhmän että kunkin oppilaan vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet tulee ottaa huomioon opetusta ja tarvittavaa tukea suunniteltaessa. Oppimisen tukeminen on oppilaiden hyvinvointia lisäävää toimintaa, jonka suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät koko yhteisön järjestelmällistä yhteistyötä. Ennaltaehkäisevällä toiminnalla on suuri merkitys. Tukea voidaan toteuttaa erilaisin joustavin pedagogisin ratkaisuina, joita opettajat suunnittelevat tarvittaessa yhdessä ja osana koulun oppilashuoltoa. Yleisen tuen muotoja ovat oppilaanohjaus, oppilaiden osallisuuden lisääminen, arjenhallintataitojen vahvistaminen, ohjaus- ja tukipalvelut, oppilashuollolliset tukitoimet, eriyttäminen, tukiopetus, avustajapalvelut, oppimissuunnitelma sekä osa-aikainen erityisopetus. On tärkeää, että myös yleisen tuen toteutuksen tiedonsiirto siirtymävaiheissa on järjestelmällistä ja sujuvaa. Siirtymävaiheet on kuvattu tarkemmin mm. luvussa 5.2.

7.3 Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti ⁷⁶. Tehostettu tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kun oppilas sitä tarvitsee. Oppilaan tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Oppilas tarvitsee yleensä myös

⁷⁶ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

useampia tukimuotoja. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta ja oppiaineiden oppimäärien yksilöllistämistä. Esimerkiksi osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu tehostetun tuen aikana. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Tehostetun tuen aikana annettava tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä oppilasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Oppilaalla on oikeus saada suunnitelmallista, monimuotoista ja pitkäaikaista tehostettua tukea mikäli yleinen tuki ei riitä. Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään moniammatillisesti oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa opettajan laatiman pedagogisen arvion pohjalta, jotta oppilaan tilanne ja tuen tarpeet pystytään arvioimaan mahdollisimman laajasti. Keskustelussa sovitaan oppilaan tehostetun tuen mahdollisesta aloittamisesta, suunnittelusta, seurannasta, aikataulusta ja arvioinnista.

Tehostetun tuen tavoitteena on olemassa olevien opetuksellisten ja oppilashuollollisten tukimuotojen varhainen ja suunnitelmallinen käyttö. Tehostetun tuen avulla tuetaan oppimista ja kasvua sekä ehkäistään oppilaan oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostettu tuki rakentuu esi- ja perusopetuksen yleisille tukikäytänteille kuten edellä on kuvattu.

Tehostetun tuen aikana tukimuotojen käyttöä tehostetaan lisäämällä tuen intensiteettiä, pienentämällä ryhmää, vaihtamalla opetusmenetelmää, tehostamalla edistymisen seuranta, lisäämällä osa-aikaista erityisopetusta ja tiivistämällä yhteistyötä huoltajien kanssa. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan yleisen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan tehostetun tuen aikana. Tehostetun tuen vaiheessa oppiaineiden oppimääriä ei voida yksilöllistää.

7.3.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista

- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁷⁷. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Pedagoginen arvio laaditaan Liedon perusopetuksen lomakepohjiin Wilmassa. Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa, ja etenkin silloin, kun kyse on oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa oppilaan siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti oppilashuoltoryhmässä tai muulla tavalla järjestettävässä moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään. Tämän käsittelyn jälkeen oppilaalle annettava tehostettu tuki kirjataan oppilaalle laadittavaan oppimissuunnitelmaan.

7.3.2 Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan⁷⁸.

Oppimissuunnitelma on opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

⁷⁷ Laki perusopetuslain muuttamisesta 16 a § (1288/2013)

⁷⁸ Perusopetuslaki 16 a § 3 mom. (642/2010)

Tavoitteena on turvata oppilaalle edellytykset edetä opinnoissaan ja edistää hänen hyvinvointiaan. Oppimissuunnitelma tukee kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille.

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa⁷⁹. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirryttäessä perusopetuksen ylemmille luokille. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- opetukseen osallistumisen edellyttämien perusopetuslain mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta

⁷⁹ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelma muissa tilanteissa

Oppimissuunnitelmaa käytetään vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
- perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen toimintaan.

Näissä tilanteissa laadittava oppimissuunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma.

Oppimissuunnitelma laaditaan Liedon perusopetuksen lomakepohjiin Wilmassa. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää osana yleistä tukea selventämään yleisen tuen järjestämistä, esimerkiksi opetuksen eriyttämistä, opettajien yhteistyötä, opetusryhmien joustavaa muuntelua, tukiopetusta ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa tulee käyttää tehostetun tuen aikana.

Liedossa oppimissuunnitelma laaditaan tämän opetussuunnitelman liitteenä olevan kolmiportaisen tuen mallin ([Kolmiportainen tuki](#)) mukaan kaikille tehostettua tukea saaville oppilaille. Oppilaan luokanopettaja aloittaa pedagogisen arvion laatimisen. Tarvittaessa, ja etenkin silloin, kun kyse on oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita esim. erityisopettaja, koulupsykologi, terveydenhoitaja, kuraattori, opinto-ohjaaja. Luokanopettaja vastaa oppimissuunnitelman laatimisen aloittamisesta viipymättä tarpeen ilmennyttyä. Opetuksesta vastaava opettaja tekee yhteistyötä erityisopettajan, oppilashuoltohenkilöstön ja tarvittaessa muiden opettajien kanssa. Oppimissuunnitelma laaditaan oppilaan ja huoltajan kanssa yhteistyössä, pedagogista arviota hyödyntäen.

Oppimissuunnitelma päivitetään tuen tarpeen muuttuessa. Oppilas osallistuu ikätasonsa edellytysten mukaisesti oppimissuunnitelmansa laatimiseen. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä kirjataan vastuualueita myös oppilaan itsensä tai huoltajien toteutettavaksi.

7.4 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Erityisen tuen tehtävänä on antaa oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa, opiskelumotivaatiota ja mahdollisuutta kokea onnistumisen ja oppimisen iloa vahvistetaan. Samoin tuetaan oppilaan osallisuutta ja vastuunottoa opiskelusta.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁸⁰. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat

⁸⁰ Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti.

Sellaiselle oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan oppilaan oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin. Nämä vaihtelevat oppimisen tavoitteiden ja sisältöjen sekä oppilaan henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Oppilaalla on perusopetuslain mukaan oikeus saada oppimisensa tueksi tukiopetusta ja osa-aikaista erityisopetusta myös osana erityisopetusta.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla oppilaalla on oikeus myös muuhun tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi ohjaus, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Erityisen tuen päätöksessä määrätään

- oppilaan opetuksen järjestämispaikka ja pääsääntöinen opetusryhmä
- oppilaan mahdollisesti tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä
- oppilaan tarvitsemat muut mahdolliset palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä yhdessä, useammassa tai kaikissa aineissa. Pidennetyn oppivelvollisuuden, erityisen tuen piiriin siirtymisen, tuen jatkamispäätöksen 2. ja 6. luokan jälkeen ja erityisen tuen purkamispäätöksen tekeesivistyspalveluiden toimialajohtaja. Pedagoginen selvitys on päätöksen perusteena.

Erityisopetusta voidaan järjestetää yleisopetuksen ryhmässä tarjoamalla oppilaalle erityistä tukea eri muodoissa oppilaan omassa lähikoulussa. Tarvittaessa oppilas siirtyy saamaan opetusta erityisopetuksen pienryhmään. Erityisopetuksen opetusjärjestelyjä suunnitellaan yhteistyössä sivistyspalvelujen hallinnon, oppilashuoltohenkilöstön, oppilashuoltoryhmien sekä opetushenkilöstön kesken. Koulut vastaavat siitä, että koulukohtaiset yhteistyömuodot, työnjako ja huoltajille sekä oppilaille suunnatut tiedottamiskäytänteet ovat toimivat ja ajanmukaiset.

Mikäli huoltaja(t) ei anna suostumusta, erityisen tuen ottamista tai siirtämistä koskevan päätöksen tekee koulutuslautakunta.

Jokaiselle erityisen tuen piiriin siirretylle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Mikäli erityisen tuen piiriin siirretyn oppilaan opiskelu yleisopetukseen integroituna ei ole tarkoituksenmukaista, järjestetään hänen opetuksensa erityisopetuksen pienryhmässä. Erityiskoulu ja koulut, joissa on erityisluokkia, päättävät sovellettavasta tuntijaosta kunnallisen tuntijaon pohjalta. Erityisluokkaopetuksen kunnalliset tavoitteet johdetaan luokka ja oppilaskohtaisina (HOJKS) tähän opetussuunnitelmaan hyväksytyistä sisällöistä.

7.4.1 Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys⁸¹. Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä tuen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tai erityisestä tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella opetuksen järjestäjä tekee kirjallisen arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁸²

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen eteneminen
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne koulun, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta
- arvio ja perustelut sille, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, myös niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Pedagoginen selvitys laaditaan Liedon perusopetuksen lomakepohjiin Wilmassa. Pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaa oppilaan opetuksesta vastaava opettaja/opettajat. Hän tekee selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä. Pedagoginen selvitys tehdään moniammatillisena yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajien osallisuus on tärkeää. Tarvittaessa selvitystä täydennetään moniammatillisin lausunnoin. Ne ovat erillisiä liitteitä erityisen tuen päätökseen.

⁸¹ Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki (434/2003) 34 - 36 §

⁸² Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

Erityisen tuen päätöksen, tuen jatkamispäätöksen 2. ja 6. luokan jälkeen ja erityisen tuen lopettamispäätöksen tekee sivistyspalveluiden toimialajohtaja. Pedagoginen selvitys on päätöksen perusteena.

7.4.2 Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa. Päätös erityisestä tuesta tehdään hallintolain mukaisesti⁸³. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen⁸⁴. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, sillä huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁸⁵. Päätös on aina perusteltava⁸⁶. Päätöksen perustelut sisältyvät pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään, jos todetaan, ettei oppilaan saama tehostettu tuki ole riittänyt. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä myös ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁸⁷. Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä⁸⁸. Päätös tulee tarkistaa myös aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisestä tuesta tehdään uusi päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilaalle ryhdytään antamaan tehostettua tukea.

Sivistuspalveluiden toimialajohtaja tekee oppilaalle erityisen tuen päätöksen aina, kun erityinen tuki alkaa, muuttuu sisällöltään tai päättyy sekä lisäksi laissa määrättyinä tarkistamisajankohtina, jolloin tuki voi myös jatkua ennallaan.

⁸³ Hallintolaki (434/2003)

⁸⁴ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁸⁵ Hallintolainkäyttölaki (586/1996) 14 § ja perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁸⁶ Hallintolaki 45 § 1 mom.

⁸⁷ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

⁸⁸ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

Päätöksessä määrätään:

- tuen alkaminen, jatkuminen, muuttuminen tai päättyminen
- pääsääntöinen opetusryhmä
- mahdolliset tulkitsemis-, avustaja- ja muut palvelut.
- oppilaan oppivelvollisuuden pituus (yleinen/pidennetty)
- mahdollinen toiminta-alueittain opiskelu
- mahdolliset erityiset opetusjärjestelyt

Sivistyspalveluiden toimialajohtaja tekee päätökset koulukohtaisesta koulunkäynninohjaajaresurssista. Rehtori tai koulunjohtaja tekee yleisen, tehostetun ja erityisen tuen oppilaille päätöksen erityisistä opetusjärjestelyistä, vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta, poikkeavasta oppiaineen vuosiviikkotuntimäärästä ja oppiaineen opiskelusta vapauttamisesta. Rehtorilla tai koulunjohtajalla on päätösvalta erityisen tuen oppilaan opiskelun yksilöllistämiseen vaadittavien lausuntojen perusteella.

7.4.3 Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁸⁹ Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKSiin. Se on kirjallinen suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja oppilaan tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. HOJKSin laatimisessa voidaan hyödyntää oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSiä. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä⁹⁰. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Oppilaskohtaiset tavoitteet

- oppilaan näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- oppilaan kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

⁸⁹ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁹⁰ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

- oppilaan tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- oppilaalle annettava tukiopeetus ja osa-aikainen erityisopetus
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Opetuksen järjestäminen

- oppilaan opetuksen järjestäminen muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisluokalla
- muun opetuksen yhteydessä opiskelevalle oppilaalle samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena annettava erityisopetus
- erityisluokalla opiskelevalle oppilaalle nimetty yleisopetuksen yhteistyöluokka ja suunnitelma oppilaan opiskelusta tässä luokassa
- oppilaan koulukuljetusten järjestelyt ja vastuut sekä suunnitelma kuljetusta odottavan oppilaan ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden, apuvälineiden ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävä arviointi oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanteesta sekä oppilaan itsearviointi
- oppimisen arvioinnissa käytettävät menetelmät joiden avulla oppilas voi osoittaa osaamistaan hänelle sopivin tavoin
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä
- yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskeltavien oppiaineiden arviointi suhteessa HOJKSissa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta-alueittain
- oppilaan edistymisen arviointi suhteessa HOJKSissa hänelle määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi⁹¹. Sitä muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

HOJKS laaditaan Liedon perusopetuksen lomakepohjiin Wilmassa. HOJKS-asiakirjan laatii luokanopettaja tai erityisluokanopettaja, kun erityisen tuen aloittamisesta on tehty päätös. HOJKS laaditaan yhteistyössä kaikkien oppilasta opettavien opettajien, oppilaan ja hänen huoltajiensa sekä mahdollisen koulunkäynninohjaajan ja tarvittaessa oppilashuoltohenkilöiden kanssa. HOJKS:n laatiminen edellyttää tapaamista oppilaan ja huoltajien kanssa. Huoltajien luvalla suunnitelman laatimiseen voivat osallistua muut moniammatilliset yhteistyötahot kuten terapeutit tai tukihenkilöt. Oppilas osallistuu ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti HOJKS:n laatimiseen. On tärkeää, että oppilas tietää, mistä suunnitelmassa on kysymys ja mitä se sisältää. HOJKS toteutetaan opetussuunnitelman kriteerien mukaisesti ja sen päivittämisestä huolehtii asiakirjan laatija. On tärkeää, että kaikki oppilaan kanssa yhteistyössä olevat tahot ovat tietoisia HOJKS:n sisällöistä ja tavoitteista. Valmis HOJKS lukitaan, tulostetaan, allekirjoitetaan, ja alkuperäinen asiakirja arkistoidaan. Toteutetut erityisen tuen tukitoimet kirjataan Wilmaan. HOJKSiin kirjatun annettavan tuen vaikutusta ja tavoitteiden toteutumista seurataan suunnitellusti oppilaan ja huoltajien kanssa sovitun aikataulun mukaan. Seurantaan osallistuvat kaikki ne oppilaan opettajat, joiden opettamia oppiainesisältöjä suunnitelma koskee taikka joiden oppitunneilla tuen tarve muulla tavalla ilmenee. Seurantatiedot kirjataan HOJKSiin sen päivittämistä silmällä pitäen. Jos seurannassa ilmenee, että tuki tulee järjestää jotenkin oleellisesti toisin, HOJKS tulee päivittää. HOJKS on päivitettävä aina tuen tarpeen tai järjestämisen muuttuessa oleellisesti. Se on kuitenkin päivitettävä vähintään kerran lukuvuodessa. Päivittäminen merkitsee uuden HOJKS-asiakirjan laatimista.

7.4.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin⁹². Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa.

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja

⁹¹ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁹² Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003) ja 11 § 1 mom. (453/2001)

hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittelemistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämislle kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä voidaan soveltaa. Ne kuvataan riittävän selkeästi ja yksityiskohtaisesti oppilaan HOJKSissa. Tämä on tärkeää, koska oppilaan opetus ja arviointi toteutetaan HOJKSiin kirjatun perusteella kyseisessä oppiaineessa. Oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa HOJKSissa määriteltuihin, hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin. Oppilaan opiskelua tuetaan lisäksi erilaisilla pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittaessa eri tukimuodoilla. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja, tai jos opettajia on useita, opettajat yhdessä, laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt.

Jos oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. Sanallista arviointia voidaan käyttää numeroarvioinnin sijasta kaikilla vuosiluokilla ja myös päättötodistuksessa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan. Vapauttamisesta oppiaineen opiskelusta tehdään hallintopäätös perusopetuslain 18 §:n perusteella. Jos oppilaalla on erityisen tuen päätös, vapauttamisesta päätetään erityisen tuen päätöksessä. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden oppiaineiden opiskelusta vapauttamisesta on säädetty erityissäännöksissä⁹³. Oppilaalle, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa⁹⁴.

Oppiaineen oppimäärien yksilöllistäminen ja oppiaineesta vapauttaminen tehdään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille tulee selvittää näiden toimenpiteiden vaikutukset jatko-opintoihin.

⁹³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 2 mom.

⁹⁴ Perusopetusasetus 5 § 1 mom.

Jos oppilas ei saavuta oppiaineen ydinsisältöihin liittyviä tavoitteita yleisestä ja tehostetusta tuesta huolimatta, oppilaan oppimäärä voidaan yksilöllistää. Oppiaineen yksilöllistäminen edellyttää erityisten tuen päätöstä. Oppilaalle ja huoltajille tulee selvittää yksilöllistämisen mahdolliset vaikutukset tulevaisuuden jatko-opintoihin. Oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja tai opettajat laativat HOJKS:n sisällöt yhteistyössä erityisopettajan kanssa ja tarvittaessa ohjaus- ja tukipalveluja tarjoavan koulun kanssa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilaan arviointi myös perusopetuksen päättöarvioinnissa voi yksilöllistettyjen oppimäärien osalta olla sanallinen. Päätöksen oppiaineen yksilöllistämisestä tekee rehtori tai koulunjohtaja.

7.4.5 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁹⁵. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta⁹⁶. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta⁹⁷. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁹⁸ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta⁹⁹. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

⁹⁵ Perusopetuslaki 25 § 2 mom.

⁹⁶ Perusopetuslaki 25 § 1 mom.

⁹⁷ Perusopetuslaki 9 § 2 mom.

⁹⁸ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevasi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁹⁹ Perusopetuslaki 26 a § 1 mom. (1288/1999)

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää kahdeksan vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.¹⁰⁰

Oppilaan tarve pidennettyyn oppivelvollisuuteen arvioidaan erityisen tuen päätöksen tarkistamisen yhteydessä. Jos todetaan, ettei oppilas enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, tehdään päätös pidennetyn oppivelvollisuuden päättämisestä, jonka jälkeen oppilas kuuluu yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Tarvittaessa oppilaalle voidaan edelleen antaa erityistä tukea.

Liedossa pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voi kestää 10 tai 11 vuotta. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa, jos vapaaehtoinen varhennettu esiopetus aloitetaan varhaiskasvatuksessa sinä vuonna, kun lapsi täyttää viisi vuotta, jolloin hän jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa 6-vuotiaana ja tämän jälkeen aloittaa perusopetuksen 7-vuotiaana. Pidennetty oppivelvollisuus tulee kyseeseen myös silloin, jos lapsi aloittaa opiskelun sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta. Ensimmäinen vuosi on tällöin oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvaa esiopetusta, jonka jälkeen lapsi jatkaa perusopetuksessa. Mikäli lapsen perusopetuksen alkamista lykätään alkamaan silloin, kun hän täyttää kahdeksan vuotta, osallistuu lapsi tällöin esiopetukseen joko 7-vuotiaana yhden vuoden tai on esiopetuksessa kaksi vuotta (6-vuotiaana ja 7-vuotiaana). Lähtökohtaisesti pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaiden opetuksen järjestämispaikkana toimii Jokilaakson koulun pienryhmäopetus.

Lapsella on mahdollisuus saada moniammatillista tukea koko pidennetyn oppivelvollisuuden ajan. Oppilaan HOJKS:n laadinnassa hyödynnetään aiemmin laadittuja asiakirjoja, esim. lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa. Päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta tekee sivistyspalveluiden toimialajohtaja. Oppilasta ja huoltajaa kuullaan ennen päätöksen tekemistä. Yksityiskohtaiset opetusjärjestelyihin liittyvät käytänteet kuvataan oppilaan HOJKS:ssa.

7.4.6 Toiminta-alueittain järjestettävä opetus

¹⁰⁰ Perusopetuslaki 27 §

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain¹⁰¹. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain¹⁰². Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä¹⁰³. Opetus järjestetään toiminta-alueittain vain kun todetaan, ettei oppilas kykene opiskelemaan edes oppiaineiden yksilöllistettyjä oppimääriä. Toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Toiminta-alueittain järjestävän opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tietoja ja taitoja, joiden avulla hän suoriutuu mahdollisimman itsenäisesti elämässään. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet. Koulupäivän eri tilanteita hyödynnetään oppimisessa, ja oppimisympäristöä kehitetään toimivaksi ja oppilasta motivoivaksi. Oppilaan yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä oppilaan edistymisen arviointi kuvataan HOJKSissa kullekin toiminta-alueelle. Tavoitteet asetetaan siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää jonkin yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia tässä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa tuetaan oppilaan kokonaiskehitystä sekä edistetään ja ylläpidetään oppilaan toimintakykyä. Opetus suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi tehdään opettajien keskinäistä sekä muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyys ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutuksen muodostuminen ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen tarkoituksenmukaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla tarvittaessa käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan ryhmässä toimimisen taitojen ja osallisuuden kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää erilaisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.

¹⁰¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 9 § 3 mom.

¹⁰² Perusopetuslaki 18 § 1 mom.

¹⁰³ Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen oppimisen tulee sisältää aistien stimulointia ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syy-seuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppimisen tavoitteena on kehittää lukemisen, kirjoittamisen ja matemaattisten taitojen perusvalmiuksia. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista ympäristönsä toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä. Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arjen taitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoja käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommunikaation, tieto- ja viestintätekniikan taitojen, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Toiminta-alueittain opiskeleville oppilaille oppimistavoitteet suunnitellaan yksilöllisesti. Liedon kunnassa toiminta-alueittain opetuksesta vastaa Jokilaakson koulun pienryhmäopetus. Osa vaikeimmin vammaisten oppilaiden koulupalveluista toteutetaan ostopalveluna kunnan ulkopuolelta. Jokaisen oppilaan koulunkäynti suunnitellaan yksilöllisten tarpeiden mukaisiksi huoltajien ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla. Toiminta-alueittain järjestettävän opetuksen käytänteet, tavoitteet ja opetusmenetelmät suunnitellaan tarpeita vastaavaksi HOJKS:n teon yhteydessä yhdessä.

7.5 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

7.5.1 Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta¹⁰⁴. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan ehkäistä vaikeuksia ennakolta. Tukiopetusta tulee järjestää suunnitelmallisesti sekä niin usein kuin on tarpeen.

¹⁰⁴ Perusopetuslaki 16 § 1 mom. (642/2010)

Tukiopetukselle on ominaista yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa. Ennakoivassa tukiopetuksessa uusiin opittaviin asioihin perehdytään jo etukäteen. Tukiopetuksella voidaan vastata myös poissaoloista johtuviin tuen tarpeisiin.

Koulutyö tulee suunnitella siten, että jokaisella oppilaalla on tarvittaessa mahdollisuus osallistua tukiopetukseen. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten oppituntien aikana, joihin tuen tarve liittyy, tai oppituntien ulkopuolella. Erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa.

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja, sen voi tehdä myös oppilas tai huoltaja. Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tukiopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua hänelle järjestettyyn tukiopetukseen.

Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet tukiopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös tukiopetuksen tavoitteet ja antaminen.

Koulut vastaavat siitä, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus tarvittaessa saada tukiopetusta. **Koulun vuosisuunnitelmassa kuvataan,** miten huoltajille tiedotetaan koulussa annettavasta tukiopetuksesta. Tukiopetus on yksi osa koululla annettavaa yleistä tukea, mutta tukiopetusta annetaan tarvittaessa myös osana tehostettua ja erityistä tukea. Koulu vastaa siitä, että mikäli tukiopetus yksin ei riitä tuen keinoksi, oppilasta tuetaan myös muilla keinoilla ja tarvittaessa otetaan käyttöön oppimissuunnitelma. Tukiopetusta voivat antaa kaikki koulun opettajat.

7.5.2 Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa¹⁰⁵. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan oppilaille, joilla on esimerkiksi kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, vuorovaikutustaidoissa tai koulunkäynnissä. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia.

¹⁰⁵ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamista suunnitellaan, sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikaista erityisopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa sen merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille, sekä oppilaan velvollisuudesta osallistua siihen.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla. Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana ja opiskellessaan erityisluokassa. Osana pedagogista arviota ja selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan ja HOJKSiin kirjataan myös osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja antaminen.

Liedon kunnassa osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin pienryhmässä, samanaikaisopetuksena tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikaisen erityisopetuksen suunnittelu sekä oppilaan oppimisen arviointi tehdään opettajien yhteistyönä. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla tuen tasoilla.

Koulun vuosisuunnitelmassa kuvataan, miten osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan oppilaille ja huoltajille. Osa-aikainen erityisopetus järjestetään yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisen suunnittelussa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös oppilashuoltohenkilöstön kanssa.

7.5.3 Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja apuvälineet

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla¹⁰⁶. Tarkoituksena on turvata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikkina koulupäivinä.

Oppilaalle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien oppilaiden kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten oppilaiden kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Oppilaan kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevalmiiden tulkkia

¹⁰⁶ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea oppilaita kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee oppilasta päivittäisissä tilanteissa oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvien tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa muun henkilöstön kanssa. On tärkeää, että työn- ja vastuunjako on selkeä.

Avustajan antama tuki edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Oppilaan kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat oppilasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti ja niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Oppilaan tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota oman koulun henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten oppilaille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä hyödyntäen oppilaan ja huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan oppilaan palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arviossa. Erityistä tukea saavan oppilaan palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle oppilaalle mahdollisista palveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Oppilaan tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut kuvataan oppimissuunnitelmassa, erityisen tuen päätöksessä ja HOJKS:sa.

Koulunkäynninohjaajat toimivat Liedossa yhteistyössä muun opetushenkilöstön kanssa. He edesauttavat toiminnallaan oppilaan itsenäisempää ja omatoimisempaa työskentelyä koulussa.

Työtehtävistä sovitaan rehtorin ja opettajan kanssa, tehtävien sisältö ja määrä määräytyy oppilaiden tarpeiden pohjalta. Sekä oppimissuunnitelmassa että erityisen tuen päätöksessä ja HOJKS:ssa kuvataan säännöllisesti tukea tarvitsevien oppilaiden avustajapalvelut.

Koulunkäynninohjaajien määrää ja sijoittumista kunnan oppilaitoksissa koordinoi sivistyspalveluiden toimialajohto.

7.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestäminen käytännössä mahdollisimman konkreettisesti alla olevissa asioissa.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset

- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit (loppu omaksi kohdakseen)
- toiminta ja yhteistyö nivelvaiheissa
- oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi
- yhteistyö, vastuut ja työnjako opetustoimessa sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö oppilashuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- kotien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet oppimisen ja koulunkäynnin tuen kysymyksissä
- oppimisen ja koulunkäynnin tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat oppilaan tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- oppilaan ja huoltajan kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet

- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- oppimäärän yksilöllistämiseen liittyvät toimintatavat osana pedagogisen selvityksen laadintaa, erityisen tuen päätöstä ja HOJKSin laatimista.
- pidennetyn oppivelvollisuuden järjestäminen
  - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
  - opetuksen käytännön järjestäminen
  - yhteistyö esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
  - yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa
  - eri oppiaineiden mahdollinen yhdistäminen oppiainekokonaisuuksiksi tai jakaminen osa-alueisiin sekä niiden tarkempi kuvaus
  - tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tarkempi kuvaus toiminta-alueittain

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

- käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- oppilaalle ja huoltajille tiedottamiseen ja oppilaan ja huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Opetussuunnitelmassa määritellään tulkittamis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla¹⁰⁷.

LUKU 8 OPPILASHUOLTO

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta perusopetuksen opiskeluhollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä oppilas ja oppilaitoksesta nimitystä koulu. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä¹⁰⁸.

Lasten ja nuorten kehitysympäristön ja koulun toimintaympäristön muuttuessa oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy läheisesti koulun kasvatus- ja opetustehtävään. Oppilashuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁰⁹.

Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää¹¹⁰. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus

¹⁰⁷ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

¹⁰⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

¹⁰⁹ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 4 mom.

yksilökohtaiseen oppilashuoltoon.¹¹¹ Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Perusopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Opetuksen toteuttamiseen kuuluvasta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta määrätään perusteiden luvussa 7¹¹².

8.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus¹¹³. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa.¹¹⁴ Kouluyhteisön tai oppilaiden hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Koulussa oppilashuolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla.¹¹⁵ Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut¹¹⁶. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla¹¹⁷. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa¹¹⁸.

Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja¹¹⁹. Oppilaan ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisää oppilashuollon tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään kouluyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia¹²⁰.

¹¹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 1 ja 2 mom.

¹¹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 §

¹¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 1 mom.

¹¹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 4 mom. ja 18 § 1 mom.

¹¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 ja 2 mom.

¹¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 3 mom.

¹¹⁷ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹¹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 §

¹¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 § 1 ja 2 mom.

¹²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 25 §

*Oppilashuoltoryhmät*¹²¹

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kun käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon yhteinen, jolloin ryhmästä on perusteltua käyttää nimitystä opiskeluhuollon ohjausryhmä.

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sitä johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu¹²². Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan suostumusta.

8.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa perusopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään kouluyhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.¹²³ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Oppilaiden osallisuuden edistäminen on opetuksen järjestäjän tehtävä¹²⁴. Oppilashuolto luo kouluyhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

¹²¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 § 1 – 4 mom.

¹²² Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

¹²³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 mom.

¹²⁴ Perusopetuslaki 47 a § 1 mom. (1267/2013)

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹²⁵. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Koulun järjestyssäännöt lisäävät kouluyhteisön turvallisuutta, viihtyisyyttä ja sisäistä järjestystä¹²⁶. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja tai rehtori ilmoittaa koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.¹²⁷

Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kouluyhteisöllä on yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Eri oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan. Opetuksen järjestäjä varmistaa, että oppilaan oppimisympäristö työelämään tutustumisen aikana on turvallinen. Kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä kouluyhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa¹²⁸. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

8.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa¹²⁹. Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset sekä muut määräaikaistarkastukset ovat osa yksilökohtaista oppilashuoltoa ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen oppilashuollon toteuttamiseen.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. Oppilaiden yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että koulun arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen¹³⁰. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti¹³¹. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Työ järjestetään niin, että oppilas voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Oppilashuoltotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon

¹²⁵ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

¹²⁶ Perusopetuslaki 29 § 4 ja 5 mom. (1267/2013)

¹²⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 4-kohta ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

¹²⁸ Terveystarkastuslaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

¹²⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 1 mom.

¹³⁰ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹³¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 § 1 mom.

yhteistyötahoja tai oppilaan läheisiä.¹³² Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹³³.

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:¹³⁴

- yksittäisen oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu¹³⁵.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä oppilasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.¹³⁶

Kouluterveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Vastaavasti oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.¹³⁷

Oppilaan yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹³⁸. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja opetuksen järjestäjälle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹³⁹. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee

¹³² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 1 ja 2 mom.

¹³³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

¹³⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 ja 4 mom.

¹³⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 5 mom.

¹³⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

¹³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹³⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 2 mom.

¹³⁹ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan oppilaan tai huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä oppilaan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹⁴⁰. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.¹⁴¹

8.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Opetussuunnitelma tulee oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹⁴². Oppilaille järjestetään mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Koulun oppilaskuntaa kuullaan ennen näiden suunnitelmien ja määräysten vahvistamista.¹⁴³ Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat:

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹⁴⁴
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹⁴⁵
- koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹⁴⁶.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä koulukohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

8.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

Opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta

Opetussuunnitelmassa kuvataan perusopetuksen oppilashuollon paikallisen toteuttamisen tavoitteet ja toimintatavat. Siinä määritellään opetussuunnitelman yhteys lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan sekä koulukohtaisten oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaavat linjaukset. Oppilashuoltosuunnitelmien laadintaa ohjaaviin linjauksiin on tarkoituksenmukaista sisällyttää suunnitelmien perusrakenne ja osa suunnitelmiin sisältyvistä asioista, jolloin turvataan

¹⁴⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 § 3 mom.

¹⁴¹ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

¹⁴² Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹⁴³ Perusopetuslaki 47 a § 1 ja 3 mom. (1267/2013)

¹⁴⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹⁴⁵ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹⁴⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

suunnitelmien riittävä yhdenmukaisuus kaikissa kouluissa. Yhteisiä osuuksia täsmennetään ja täydennetään koulukohtaisesti.

Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹⁴⁷

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä koulun henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman koulun yhteinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa¹⁴⁸.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla koulun henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

Koulukohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut¹⁴⁹

Oppilashuoltosuunnitelmassa esitetään arvio koulun oppilashuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista niiden yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi ja toiminnan tarkoituksenmukaiseksi kohdentamiseksi. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevien oppilashuoltopalvelujen määrä ilmoitetaan sen mukaisena, mitä ne ovat suunnitelmaa valmisteltaessa. Arviota voidaan tarpeiden muuttuessa tarkistaa.

Arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta tukee koulun käytettävissä olevien resurssien kohdentamista yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen oppilashuoltotyöhön sekä oppilashuollon yhteistyöhön. Arviossa otetaan huomioon oppilashuollon seurannassa, kehittämisessä ja toteuttamisessa vaadittava opetushenkilöstön ja oppilashuollon palveluiden asiantuntijoiden työpanos. Arviossa hyödynnetään monipuolisesti lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa. Lisäksi huomioidaan kouluyhteisön ja -ympäristön tarpeet, asuinalueen erityispiirteet sekä tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä koulussa. Arvion valmistelussa otetaan huomioon myös oppilailta ja huoltajilta sekä opetus- ja oppilashuoltohenkilöstöltä saatava tieto.

Oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään arvio koulun käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista, joita ovat kouluterveydenhuolto- sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan

- oppilashuollon palveluiden järjestäminen ja sen edellyttämä työn- ja vastuunjako sekä palvelujen toteuttamisessa tarvittava yhteistyö
- oppilashuollon palveluiden kohdentaminen yksittäisiin oppilaisiin, kouluyhteisöön ja yhteistyöhön liittyviin tehtäviin sekä oppilashuollon kehittämiseen ja seurantaan.

2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat¹⁵⁰

¹⁴⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁴⁸ Lastensuojelulaki 12 § 1 mom.

¹⁴⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 1-kohta

¹⁵⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yhteisöllisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat kouluyhteisön ja -ympäristön terveellisyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän toimintatavat ja käytännöt
- yhteistyö koulun ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä
- yhteistyö oppilaan ohjauksessa, koulutuksen siirtymävaiheissa sekä jatko-opintojen suunnittelussa
- yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa
- yhteistyö terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä
- järjestysäännöt
- poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen
- tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen
- koulukuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
- suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa.

Seuraavassa määritellään kahden viimeksi mainitun suunnitelman tarkempi sisältö:

a. Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä¹⁵¹

Oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä oppilaiden keskinäiset että oppilaiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet koulussa. Suunnitelmassa kuvataan:

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta
- yhteistyö huoltajien kanssa,
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

b. Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma¹⁵². Suunnitelmassa kuvataan:

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa

¹⁵¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2. mom. 4-kohta ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

¹⁵² Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa
- sisäisen ja ulkoisen sekä koulun ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille
- toimintavalmiuksien harjoittelu
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen ¹⁵³

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan yksilökohtaisen oppilashuollon kokonaisuus, josta ilmenee

- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen ja nuoren kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisen tuen toteuttamiseksi.

Tämän lisäksi oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteistyö kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa
- oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen koulussa
- yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- oppilashuollon tuki kurinpitörangaistuksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä
- asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä
- oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys
- yhteistyö koulun ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoito ja poliisi.

4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa ¹⁵⁴

Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa. Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan oppilashuollon toimintatavat oppilaiden ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi sekä yhteistyön järjestämiksi. Suunnitelmassa kuvataan

- oppilaan ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille.

5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen ¹⁵⁵

Opetuksen järjestäjä seuraa koulun oppilashuoltosuunnitelman toteutumista¹⁵⁶.

¹⁵³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta

¹⁵⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 3-kohta

¹⁵⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 5-kohta

¹⁵⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 4 mom.

Oppilashuoltosuunnitelmassa kuvataan toimenpiteet suunnitelman toteuttamiseksi ja seuraamiseksi¹⁵⁷. Näitä ovat seurannasta vastuussa oleva taho koulussa, seurattavat asiat ja käytettävät menetelmät tietojen kokoamiseksi sekä seurannan aikataulu. Lisäksi kuvataan seurantatietojen käsittely ja hyödyntäminen koulun oppilashuollon kehittämisessä sekä keskeisistä tuloksista tiedottaminen oppilaille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa opetuksen järjestäjän omavalvontaa koskevaa tehtävää. Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta¹⁵⁸.

Oppilashuollon paikallinen järjestäminen kuvataan Liedon kunnan oppilashuollon suunnitelmassa.

[Liedon oppilashuollon suunnitelma](#)

Tästä suunnitelmasta johdetaan koulujen omat oppilashuollon suunnitelmat, joissa tarkennetaan perusteiden vaatimat koulukohtaiset osiot.

Koulujen oppilashuoltosuunnitelma liitetään koulun vuosisuunnitelmaan.

LUKU 9 KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Kaikkien oppilaiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Oppilaiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan perusopetuksessa huomioon. Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Oppilaita ohjataan tuntemaan, ymmärtämään ja kunnioittamaan jokaisen kansalaisen perustuslain mukaista oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin¹⁵⁹.

Tavoitteena on ohjata oppilaita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksikielisuutta ja siten vahvistaa oppilaiden kielellistä tietoisuutta ja metalingvistisiä taitoja. Koulutyöhön voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita, joissa opettajat ja oppilaat käyttävät kaikkia osaamiaan kieliä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaiden ja heidän huoltajiensa ja yhteisönsä tietämystä oman kieli- ja kulttuurialueensa luonnosta, elämäntavoista, historiasta, kielistä ja kulttuureista. Kulttuurista monilukutaitoa voidaan vahvistaa mediakasvatuksella ja ottamalla huomioon oppilaiden ja heidän perheidensä mediakulttuuri.

Oppilaiden opintoja varten voidaan tarvittaessa laatia oppimissuunnitelma. Suunnitelma sisältää soveltuvien osien samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma, joka kuvataan alaluvussa 7.3.2.

Perusopetuslain mukaan perusopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla

¹⁵⁷ Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

¹⁵⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 26 § 1 mom.

¹⁵⁹ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 §

myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.¹⁶⁰

9.1. Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden kasvamista kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä antaa heille mahdollisuus omaksua saamelainen kulttuuriperintö. Tavoitteena on lisätä oppilaiden valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä¹⁶¹. Silloin kun perusopetus on saamenkielistä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa saamen kielen osaamista ja kielen käyttöä. Opetus perustuu yhteisölliseen näkemykseen kielestä. Yhteisön jäsenyys ja osallisuus lujittuvat, kun oppilaat oppivat käyttämään kieltä yhteisölle ominaisella tavalla.

Saamen kielen ja kirjallisuuden opetuksessa otetaan huomioon eri saamen kielet ja niiden murteet sekä kielen sisältämä kulttuurinen tietous. Oppilaita ohjataan ymmärtämään kielellisten valintojen merkityksiä ja vaikutuksia ympäristöönsä sekä myönteisen viestintäilmapiiirin rakentamisen tarkeyttä osana oman elämänsä hallintaa ja kielellistä tapakasvatusta. Kielellisten taitojen kehittyessä oppilaat saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä ja arvostusta oman kieli- ja kulttuuritaustan merkityksestä sekä itselle, yhteisölle ja yhteiskunnalle että muille alkuperäiskansoille. Oppilaita ohjataan ymmärtämään ja arvostamaan myös muita kieliä ja kulttuureja.

9.2. Romanit

Romanien opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden identiteetin kehitystä ja tietoisuutta omasta historiasta ja kulttuurista. Opetuksessa otetaan huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Opetus vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä kotien kanssa.

Oppilaille pyritään tarjoamaan romanikielen opetusta. Mahdollisuuksien mukaan heille tarjotaan myös romanikielistä opetusta. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden ikä ja romanikielen taito ja hyödynnetään romanikielistä yhteisöä ja mediaa.

9.3. Viittomakieliset

Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä. Opetuksessa hyödynnetään viittomakielistä yhteisöä ja mediaa. Viittomakieltä käyttävät oppilaat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Perusopetuslain mukaan kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä¹⁶². Lain perusteluiden mukaan ainakin viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus tulee antaa viittomakielellä¹⁶³. Viittomakielinen perusopetus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä

¹⁶⁰ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

¹⁶¹ Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

¹⁶² Perusopetuslaki 10 § 2 mom.

¹⁶³ Hallituksen esitys eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi 86/1997

ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä oppilaista. Viittomakielisen perusopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielen taitoa ja lisätä valmiuksia toimia erilaisissa ympäristöissä.

Viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä osana oman elämänsä hallintaa. Vuorovaikutustaitojen kehittyessä he saavat valmiuksia osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin ja päätöksentekoon. Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Opetus lisää oppilaiden ymmärrystä viittomakielisen kommunikaation merkityksestä itselle ja viittomakieliselle yhteisölle.

9.4. Muut monikieliset oppilaat

Muiden monikielisten oppilaiden opetuksessa erityisenä tavoitteena on tukea oppilaiden monikielisyyttä sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Siten oppilaat saavat valmiudet tasapainoiseen ja aktiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri sekä maassaoloaika.

Monikielisiä oppilaita rohkaistaan käyttämään osaamiaan kieliä monipuolisesti eri oppiaineiden tunneilla ja muussa koulun toiminnassa. Näin oman äidinkielen oppiminen ja käyttö tukevat eri oppiaineiden sisällön omaksumista ja oppilas oppii viestimään koulun oppiainesisällöistä myös omalla äidinkielellään. Suomen perustuslain mukaan jokaisella Suomessa asuvalla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Oppilaille pyritään tarjoamaan oppilaan oman äidinkielen opetusta.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan koulun opetuskielen mukaan määräytyvän äidinkielen ja kirjallisuuden sijasta maahanmuuttajille voidaan opettaa joko kokonaan tai osittain suomen tai ruotsin kieltä erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun oppimäärän mukaisesti¹⁶⁴. Oppilas opiskelee suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan, jos oppilaan suomen kielen peruskielitaidossa on puutteita yhdellä tai usealla kielitaidon osa-alueella, jolloin hänen osaamisensa ei ole riittävää yhdenvertaiseen kouluyhteisön jäsenenä toimimiseen päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja koulutyöskentelyssä tai oppilaan suomen kielen taito on muutoin riittämätön suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun (katso myös Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus).

Oppilaan oman äidinkielen ja suomen tai ruotsin kielen opetuksen ohella oppilaille annetaan tarvittaessa tukea myös muilla oppimisen osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Maahanmuuttajaoppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma, joka voi olla osa oppilaan kotoutumissuunnitelmaa.

Monikielisuus koulussa

Oppilaan monikielisyyttä ja oman äidinkielen tai muun kotikielten oppimista tuetaan sekä oppilasta kannustetaan osallistumaan oman äidinkielen opetukseen. Oppilas voi käyttää tarvittaessa omaa

¹⁶⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 § 2 mom.

äidinkieltään tai kieliään oppimisen välineenä. Oppilasta tuetaan kasvussa toimivaan kaksikielisyyteen ja monikielisyyteen.

Valmistavan opetuksen polut Liedossa:

- Jokilaakson koulun valmistavan opetuksen ryhmä ja henkilökunta
- Keskuskoulu, yhteistyö Lieto-opiston kanssa
- Yhteistyö Turun kaupungin kanssa
- Yhteistyö Turun kristillisen opiston kanssa (suomen kielen alkeisopinnot ja / tai iltakurssit)
- Toiminnassa noudatetaan [perusopetukseen valmistavan opetussuunnitelman 2015 perusteita](#)

Oppimisen tuki

Mikäli oppilas opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärää, huomioidaan tämä muiden oppiaineiden sisältöjen eriyttämisessä. Monikielisille oppilaille tehdään tarvittaessa henkilökohtainen oppimissuunnitelma.

Perusopetuksen päättövaiheessa maahan tullut oppilas (luokat 7-9) voidaan vapauttaa tarvittaessa toisen kotimaisen kielen opiskelusta; Oppimäärän vuosiviikkotuntimäärä korvataan tällöin englannin tai suomi toisena kielenä opetuksella. Oppilasta tuetaan antamalla mahdollisuuksien mukaan oman äidinkielistä tukiovetusta.

Arviointi

Mikäli oppilas opiskelee suomi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärää, huomioidaan tämä myös muiden oppiaineiden sisältöjen arvioinnissa.

Oppilas, jonka väestörekisterissä oleva äidinkieli on muu kuin suomi, voidaan arvioida luokilla 1-8 sanallisesti. Perusopetuksen päättötodistuksessa arviointi on numeerinen.

Vain oppilas, jolla on väestörekisterissä merkittynä äidinkieli muu kuin suomi, voi saada perusopetuksen päättötodistuksessa päättöarviointin suomi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärässä.

[Valmistavan opetuksen lähtökohdat](#)

9.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon paikalliset, kieleen ja kulttuuriin liittyvät erityiskysymykset ja ratkaistaan, miten opetus järjestetään. Opetussuunnitelman laadinnassa tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä kyseisten kieli- ja kulttuuriyhteisöjen kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- miten oppilaiden kieli, kielelliset valmiudet ja kulttuuri otetaan huomioon opetuksen järjestämisessä ja koulutyössä ja miten opetus käytännössä järjestetään
- minkälaisin toimenpitein oppilaiden kieli- ja kulttuuri-identiteetin kehittymistä tuetaan
- käytetäänkö oppimissuunnitelmaa oppilaan opiskelun tukena sekä mikä on oppimissuunnitelman rakenne ja keskeinen sisältö.

LUKU 10 KAKSIKIELINEN OPETUS

Koulun opetuskieli on suomi tai ruotsi ja joissakin tapauksissa saame, romani tai viittomakieli.

Opetuksessa voidaan perusopetuslain mukaan käyttää koulun varsinaisen opetuskielen lisäksi myös muuta kieltä, jos arvioidaan, että se ei vaaranna oppilaiden mahdollisuutta seurata opetusta. Erillisessä opetusryhmässä tai koulussa opetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.¹⁶⁵

Perusopetuslain mukainen opetuskieli määrittelee, millä kielellä äidinkielen ja kirjallisuuden opetus annetaan¹⁶⁶. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän ja A1-kielen oppimäärän tunnit voidaan kuitenkin tarvittaessa yhdistää valtioneuvoston asetuksen mukaisesti¹⁶⁷. Yhdistetystä tuntimäärästä on tällöin vähintään puolet opetettava koulun varsinaisella opetuskielellä.

Kodin ja koulun yhteistyön turvaamiseksi huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana koulun perusopetuslain mukaisella opetuskielellä sekä tarpeen mukaan myös koulun muulla tai muilla opetuskielillä.

Opetus voidaan toteuttaa laajamittaisena kaksikielisenä opetuksena, joka voidaan jakaa kotimaisten kielten varhaiseen täydelliseen kielikylpyyn ja muuhun laajamittaiseen kaksikieliseen opetukseen. Sitä voidaan antaa myös suppeampana kaksikielisenä opetuksena, josta käytetään tässä nimitystä kielirikasteinen opetus. Joskus kaksikielistä opetusta toteutetaan muilla kuin kotimaisilla kielillä kielikylvyn tapaan. Tällainen opetus, samoin kuin mahdolliset kestoaltaan lyhyemmät kielikylpyohjelmat katsotaan tässä kuuluvaksi muun kaksikielisen opetuksen piiriin.

10.1 Kaksikielisen opetuksen tavoitteet ja opetuksen järjestämisen lähtökohtia

Kaksikielisellä opetuksella pyritään saavuttamaan hyvä ja monipuolinen kielitaito sekä koulun opetuskielessä että kohdekielessä. Kaksikielisen opetuksen pitkäjänteisenä tavoitteena on perustan luominen elinikäiselle kielten oppimiselle sekä kielten ja kulttuurien moninaisuuden arvostamiselle. Kaksikielisessä opetuksessa oppilaille tarjotaan autenttinen kielenkäyttöympäristö. Tavoitteeseen pyritään järjestämällä äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen/kohdekielen tuntien lisäksi eri oppiaineiden opetusta kummallakin kielellä ja hyödyntämällä molempia kieliä koulun arjessa myös opetuksen ulkopuolella. Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielen/kohdekielen sisällöt ja tuntimäärän. Kielikylpykieli/kohdekieli on yleensä samalla oppilaan A1-kieli.

Kaikissa oppiaineissa tulee saavuttaa valtakunnallisen perusopetuksen opetussuunnitelman tavoitteet.

Kaksikielisessä opetuksessa painottuu luonnollinen viestintä ja vuorovaikutus, toiminnallisuus ja oppilaiden aktiivinen kielenkäyttö. Oppilaan mahdollisuuksia käyttää kieltä oppiainekohtaisesti sekä koulun opetuskielessä että kielikylpykielessä/kohdekielessä tuetaan tietoisesti. Koulun opetuskieli ja kielikylpykieli/kohdekieli muodostavat kokonaisuuden, ja molempien kielten oppimista tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kaksikielinen opetus heijastuu koko koulun toimintakulttuuriin. Opetuksen suunnittelu ja toteutus edellyttää systemaattista yhteistyötä ja vuoropuhelua sekä eri oppiaineita opettavien opettajien että myös koulun muun henkilöstön kesken.

Siirryttäessä opetuksessa luokanopetuksesta aineenopetukseen, on siirtymävaihe hyvä suunnitella opettajien välisenä yhteistyönä. Tällöin kaksikielisen opetuksen asettamat erityisvaatimukset voidaan ottaa suunnitelmallisesti huomioon.

Opetuksen jatkumon ja siirtymävaiheiden suunnittelu edellyttää yhteistyötä myös sidosryhmien kesken.

¹⁶⁵ Perusopetuslaki 10 §

¹⁶⁶ Perusopetuslaki 12 §

¹⁶⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 8 §

Kielikylpykielen/kohdekielen opetus

Opetuksen järjestäjä määrittelee paikallisesti kielikylpykielille/kohdekielille asetettavat tavoitteet ja sisällöt. Tavoitteiden asettamisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi Kielitaidon tasojen kuvausasteikkoa. Kielikylpykielen/kohdekielen opetuksessa kehitetään oppilaiden kielitaitoa monipuolisesti ja samalla ottaen huomioon eri oppiaineiden asettamat vaatimukset kielitaidolle.

Oppiaineiden opetuksen muuttuessa käsitteellisemmäksi tarvitaan myös vaativamman asiatekstin tuottamis- ja ymmärtämistaitoja sekä taitoa keskustella vaativista aiheista. Myös oikeakielisyyteen kiinnitetään huomiota lisääntyvässä määrin. Kielikylpykielen/kohdekielen kehittymistä tuetaan ja seurataan.

Muiden oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä

Eri oppiaineiden opetus kielikylpykielellä/kohdekielellä edellyttää opettajalta kielitietoista ja kielipedagogista otetta sekä riittävää kielenhallintaa¹⁶⁸. Tarvitaan yhteistä pohdintaa siitä, millaiset kielenkäytön konventiot ja millaiset tekstit ovat millekin oppiaineelle tyypillisiä. Näin määritellään kielellisiä tavoitteita eri oppiaineissa. Opetuksessa korostuu havainnollisuus ja konkreettisuus, oppilaskeskeiset työtavat ja vuorovaikutteisuus. Oppilaita rohkaistaan käyttämään kielikylpykieltä/kohdekieltä eri oppiainesisältöjä opiskeltaessa. Tavoitteena on, että oppilaat ovat samanaikaisesti sekä kielen oppijoita että kielen käyttäjiä. Oppilaiden kielikylpykielen/kohdekielen tuottamista tuetaan opettajan ja muiden oppilaiden vertaistuellalla.

Muiden oppiaineiden opetus koulun opetuskielellä

Opetuksessa varmennetaan, että oppilaiden äidinkielen käsitteiden hallinta sekä tekstien ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät ikäkauden mukaiselle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa. Myös koulun opetuskielellä annettavassa opetuksessa edellytetään opettajalta kielitietoista ja kielipedagogista otetta.

Seurannan ja arvioinnin erityispiirteet kaksikielisessä opetuksessa

Arvioinnin tulee antaa opettajalle, oppilaalle ja huoltajille monipuolisesti palautetta oppilaiden aineenhallinnan ja kielitaidon kehittymisestä suhteessa opetukselle määriteltymiin tavoitteisiin. Oppilaan kielitaidon kehittymistä molemmissa kielissä seurataan eri oppiaineissa sekä kaikkien opettajien yhteistyönä että oppilaiden itsearvioinnin ja vertaisarvioinnin avulla. Tässä voidaan hyödyntää esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua.

Eri oppiaineiden arvioinnissa noudatetaan perusopetuksen yleisiä arviointiperusteita riippumatta siitä, millä kielellä niitä on opetettu. Arvioinnissa huomioidaan myös oppiainekohtaisen kielen kehittyminen niiden kielellisten tavoitteiden osalta, jotka on paikalliseen opetussuunnitelmaan kirjattu.

Perusopetuksen päättöarvioinnissa kielikylpykielen tai kohdekielen tavoitteiden saavuttaminen arvioidaan A1-kielen päättöarvioinnin kriteereiden mukaisesti. Näin menetellään oppilaiden yhdenvertaisuuden turvaamiseksi toisen asteen opintoihin hakeuduttaessa. Mahdollisuuksien mukaan arviointi tehdään yhteistyössä eri oppiaineita opettavien opettajien kesken. Päättötodistuksen yhteydessä oppilaalle voidaan antaa liite kielikylpyyn tai muuhun kaksikieliseen opetukseen osallistumisesta.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki kaksikielisessä opetuksessa

Pedagogisissa arvioissa ja tukitoimissa huomioidaan kaksikielinen kielenkehitys ja pohditaan millä kielellä ja millaista tukea voidaan antaa. Perusopetuslain mukaan oppilaalla on oikeus saada ohjausta

¹⁶⁸ Opetushallituksen määräys 25/011/2005

ja riittävää tukea oppimiseensa ja koulunkäyntiin heti, kun tarvetta ilmenee. Oppilaan tuen tarvetta seurataan säännöllisesti, ja tukea annetaan tarpeen mukaan. Tarkoitus on, että oppilas saa suunnitelmallista, jatkuvaa tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki suunnitellaan yhteistyössä opettajien, oppilaan ja oppilaan huoltajien sekä oppilashuollon kesken.

10.1.1 Laajamittainen kaksikielinen opetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy

Kotimaisten kielten varhaisella täydellä kielikylvyllä tarkoitetaan tässä varhaisintaan kolmevuotiaana ja viimeistään esiopetuksesta alkavaa ja perusopetuksen loppuun kestävää ohjelmaa, jossa osa opetuksesta järjestetään koulun varsinaisella opetuskielellä ja osa toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Kyseisestä kielestä käytetään tässä nimitystä kielikylpykieli. Kielikylpyopetus on tarkoitettu pääsääntöisesti lapsille, jotka eivät puhu kyseistä kieltä äidinkielenään.

Kielikylpykielellä annettavan opetuksen osuus varhaisessa täydellisessä kielikylvyssä on koko ohjelman ajan vähintään 50 % niin, että varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kielikylpykielen osuus on lähes 100 %, vuosiluokilla 1–2 noin 90%, vuosiluokilla 3–4 noin 70% ja vuosiluokilla 5–9 keskimäärin 50%. Osuus lasketaan vuosiluokan koko tuntimäärästä.

Kaikkia oppiaineita pyritään opettamaan perusopetuksen kestäessä sekä kielikylpykielellä että koulun opetuskielellä, mutta ei molemmilla kielillä samanaikaisesti. Opettajat toimivat joko koulun opetuskielen tai kielikylpykielen mukaisina kielellisinä malleina. Opettajalla on yksikielinen rooli kielikylpyryhmässä. Opetuskielen vaihtuessa vaihtuu siis myös opettaja. Opetusmateriaali on samankielistä kuin opetus. Tärkeää on, että oppilas saavuttaa riittävän kielitaidon eri oppiaineiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Kielikylvyssä tuetaan kummankin opetuskäytössä olevan kotimaisen kielen avulla oppilaan kulttuuri-identiteetin syvenemistä. Kotimaisten kielten lisäksi tuetaan muiden kielten ja kulttuureiden kohtaamista ja vahvistetaan tällä tavoin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

Äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineessa ja kielikylpykielessä on osittain yhteisiä tavoitteita ja sisältöjä. Äidinkielen ja kirjallisuuden sekä kielikylpykielen opetussuunnitelmat laaditaan opettajien yhteistyönä niin, että kaikki äidinkielen ja kirjallisuuden sisällöt tulevat katetuiksi ja tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen sekä kielikylpykielen opetuksen välillä on siirtovaikutusta varsinkin kun kielikylpykielen opetuksen tuntimäärä on suuri ja opetus aloitetaan varhain. Lukemaan ja kirjoittamaan opettaminen tapahtuu vuosiluokilla 1–2 ainoastaan kielikylpykielellä. Oppilaan kielikylpykielen kehityksen tukemiseksi opetus järjestetään niin, että oppilaat saavat sekä lukuaineissa että taito- ja taideaineissa riittävästi opetusta kielikylpykielellä. Siirtovaikutuksen suuruus vaihtelee sisältöaiheittain. Sisältöjen suunnittelussa voidaan hyödyntää äidinkielenomaisia tai maahanmuuttajille tarkoitettuja suomen/ruotsin kielen oppimääriä.

Muu laajamittainen kaksikielinen opetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa käytetään koulun opetuskielen lisäksi yhtä tai useampaa muuta kieltä. Muusta opetuksessa käytetystä kielestä käytetään tässä nimitystä *kohdekieli*.

Laajamittaisella kaksikielisellä opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa vähintään 25 % perusopetuksen koko oppimäärän opetuksesta järjestetään kohdekielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla laajamittaista kaksikielistä opetusta toteutetaan. Laajamittainen kaksikielinen opetus voi alkaa jo esiopetuksessa ja kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Laajamittaisessa kaksikielisessä opetuksessa olevien oppilaiden kielitausta voi myös vaihdella suuresti. Joidenkin oppilaiden äidinkieli ei ole mikään opetuskielistä. Osa oppilaista tulee kouluun ulkomailta niin myöhäisessä perusopetuksen vaiheessa, että oppisisältöjen opiskelu suomeksi/ ruotsiksi tuottaa heille vaikeuksia. Ellei näitä oppilaita jostakin syystä voida ohjata valmistavaan opetukseen, heille tarjotaan muita tukitoimia (katso luku 7 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki).

Oppilaat, joiden äidinkieli on jokin muu kuin koulun opetuskieli, opiskelevat useimmiten suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärää. Näiden oppilaiden kielitaidon kehittymiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jos kohdekielisen opetuksen osuus koko opetuksesta on suuri.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää miettiä sitä, millaisia oppiaineita tai sisältöjä on mielekästä opettaa kohdekielellä. Lisäksi tulee pohtia, onko osa oppiaineiden sisällöistä sellaisia, että niiden opiskelu suomeksi tai ruotsiksi olisi erityisen tärkeää, jotta oppilas saavuttaisi hyvät toimintavalmiudet suomalaisessa yhteiskunnassa.

Mikäli kohdekielisen opetuksen määrä on suuri, on huolehdittava siitä, että oppilaiden suomenkielinen/ruotsinkielinen käsitteiden hallinta sekä vaativan asiatekstin ymmärtäminen ja tuottaminen kehittyvät hyvälle tasolle myös eri oppiaineiden opetuksessa.

Kaksikielinen opetus tulee järjestää niin, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa perusopetuksen aikana jatko-opintokelpoisuuden toisen asteen opetukseen.

Kouluissa, joissa opetusta järjestetään kahdella tai useammalla kielellä, on usein runsas kielten ja kulttuurien kirjo niin oppilaiden kuin koulun henkilökunnankin keskuudessa. Tämä antaa paljon mahdollisuuksia tuoda kieliä ja kulttuureita esiin koulun arjessa, kehittää kulttuurien kohtaamistaitoja ja ruokkia monikielisyyttä. Samalla se asettaa koululle haasteen tukea kunkin oppilaan monikielistä ja kulttuurisesti monikerroksista identiteettiä myönteisellä tavalla.

10.1.2 Suppeampi kaksikielinen opetus

Kielirikasteinen opetus

Kielirikasteisella opetuksella tarkoitetaan tässä opetusta, jossa alle 25 % oppiaineiden sisällöstä opetetaan muulla kuin koulun opetuskielellä. Osuus lasketaan koko tuntimäärästä niillä vuosiluokilla, joilla kielirikasteista opetusta toteutetaan. Kielirikasteista opetusta voi olla jo esiopetuksessa, ja se voi kestää koko perusopetuksen ajan tai vain osan siitä.

Kielirikasteisen opetuksen tavoitteet eri oppiaineiden opetuksen ja oppimistulosten osalta ovat perusopetuksen päättyessä samat kuin sellaisessa perusopetuksessa, joka ei ole kielirikasteista. Kielirikasteinen opetus kannustaa ja aktivoi oppilaita kohdekielen käyttöön varsinaisten kielen tuntien lisäksi. Kielelliset tavoitteet suhteutetaan kielirikasteisen opetuksen määrään.

Liedon kunnassa ei tarjota laajamittaista kaksikielistä opetusta. Kuitenkin ensimmäiseltä luokalta alkaen kaikille tarjotaan suppeaa englannin ”kielisuihkutusta”. Tavoitteena on tutustuttaa englannin

kieleen kuuntelemalla, laulamalla ja leikkimällä. Lapsen omaa mielenkiintoa kieltä kohtaan tuetaan mahdollisimman tehokkaasti.

10.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Mikäli opetuksen järjestäjä tarjoaa kaksikielistä opetusta jossakin muodossa, opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

- kenelle kaksikielinen opetus on tarkoitettu ja mitkä ovat oppilaaksi oton periaatteet
- mikä on kielikylpykielen/kohdekielen sekä koulun opetuskielen tuntijako
- mitkä oppiaineet tai oppiaineiden sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä/kohdekielellä; mikäli tilanne on tarpeen tarkistaa kunkin lukuvuoden osalta erikseen, opetussuunnitelmassa määritellään, miten tarkistus tehdään ja miten asia kuvataan lukuvuosisuunnitelmassa
- mitkä ovat kielikylpykielellä/kohdekielellä opettavien oppiaineiden keskeiset kielelliset tavoitteet
- mitkä ovat kielikylpykielen/kohdekielen ja tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain.

Lisäksi varhaisen täydellisen kielikylvyn osalta päätetään ja kuvataan

- mitkä äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen sisältöalueet opetetaan koulun opetuskielellä ja mitkä kielikylpykielellä.

Lisäksi laajamittaisen kaksikielisen opetuksen osalta päätetään ja kuvataan

- miten järjestetään sellaisten lyhytaikaisesti Suomessa asuvien oppilaiden opetus, jotka eivät pysty opiskelemaan opetuskielellä eivätkä kohdekielellä
- käytetäänkö oppilaaksi otossa soveltuvuuskokeita ja mikä niiden vaikutus on oppilaaksi ottoon.

LUKU 11 ERITYISEEN MAAILMANKATSOMUKSEEN TAI KASVATUSOPILLISEEN JÄRJESTELMÄÄN PERUSTUVA PERUSOPETUS

11.1 Opetuksen järjestämisen periaatteet

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan perusopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa perusopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa perusopetukselle asetettuja yleisiä kasvatustavoitteita ja opetukselle asetettuja tavoitteita. Opetuksessa noudatetaan näitä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta oppilaita tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- tai kasvatustalofosofiseen näkemykseen. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

11.2 Paikallisesti päätettävät asiat

Perusopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen määrittämissä rajoissa. Opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa perusopetuslain ja -asetusten, tavoitteita ja tuntijakoa koskevan valtioneuvoston asetuksen tai perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjän tulee päättää ja kuvata opetussuunnitelmassa sen lisäksi mitä tämän perusteasiakirjan muissa luvuissa määrätään

- Erityiseen maailmankatsomukseen perustuva opetuksen osalta
  - o mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen perustuvat, perusopetuksen arvoperustaa sekä tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä täydentävät näkökulmat
  - o miten nämä näkökulmat näkyvät toimintakulttuurissa ja työskentelytavoissa
  - o miten ko. maailmankatsomukseen perustuvia arvoja, tietoja, taitoja ja valmiuksia painottavaa opetusta toteutetaan läpäisyperiaatteella eri oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien opetuksessa.
- Erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen osalta
  - o mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvat näissä opetussuunnitelman perusteissa määritellyt perusopetuksen pedagogisia linjauksia täydentävät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut
  - o miten nämä näkyvät toimintakulttuurissa ja työskentelytavoissa sekä eri oppiaineiden ja oppimiskokonaisuuksien opetuksessa.

LUKU 12 VALINNAISUUS PERUSOPETUKSESSA

Perusopetuksen valinnaisten opintojen yhteisenä tehtävänä on syventää oppimista, laajentaa opintoja ja vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Valinnaiset opinnot tarjoavat oppilaille mahdollisuuden kehittää osaamistaan kiinnostuksensa suunnassa. Valinnaisuus tukee opiskelumotivaatiota ja kartuttaa valintojen tekemisen taitoja.

12.1 Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

Valtioneuvoston asetuksessa vuosiluokille 1-6 ja vuosiluokille 7-9 osoitetaan kullekin taide- ja taitoaineelle (musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta, kotitalous) kaikille yhteisen opetuksen vähimmäistuntimäärä. Lisäksi näiden oppiaineiden opetukseen osoitetaan 1-6 vuosiluokille yhteensä kuusi vuosiviikkotuntia ja vuosiluokille 7-9 yhteensä viisi vuosiviikkotuntia, joista tuntijaossa käytetään nimeä taide- ja taitoaineiden valinnaiset. Valinnaiset tunnit ovat osa yhteisinä oppiaineina opetettavien taide- ja taitoaineiden opetusta ja ne myös arvioidaan osana tätä opetusta. Valinnaisten tuntien käytöstä päätöksen tekee opetuksen järjestäjä.

Taide- ja taitoaineiden valinnaisiin osoitetut vuosiviikkotunnit voidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa jakaa musiikin, kuvataiteen, käsityön, liikunnan ja kotitalouden kesken opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Vaihtoehtoisesti vuosiviikkotunnit tai osa niistä voidaan osoittaa oppilaiden valittaviksi taide- ja taitoaineiden opinnoiksi, jotka syventävät oppilaan osaamista.

Valinnaisia tunteja voidaan käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen, mikäli paikallisessa opetussuunnitelmassa painotetaan joitakin taide- ja taitoaineita tai niistä muodostettua oppiainekokonaisuutta.

Liedossa opetuksen järjestäjä päättää taide- ja taitoaineiden valinnaisten sijoittamisesta. Sijoitus nähdään kunnan tuntijakotaulukossa luvussa 1.4. Tästä sijoituksesta voidaan poiketa koulukohtaisesti, jos koulu painottaa esimerkiksi musiikkia tai muuta taide- ja taitoainetta. Tämä koulukohtainen poikkeama kuvataan koulun vuosisuunnitelmassa.

12.2 Valinnaiset aineet

Valinnaisten aineiden tehtävänä on syventää ja laajentaa oppilaan osaamista oppilaan valinnan mukaisesti. Valinnaisten aineiden yhteenlaskettu määrä on vähintään yhdeksän vuosiviikkotuntia vuosiluokilla 1-9. Valinnaisena aineena voidaan tarjota perusopetuksen yhteisten aineiden syventäviä ja soveltavia opintoja tai useasta aineesta muodostettuja oppiainekokonaisuuksia. Valinnaisten aineiden tulee edistää perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.¹⁷⁰ Syventävät valinnaiset aineet syventävät ja/tai laajentavat yhteisten oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä. Soveltavat valinnaiset aineet voivat sisältää aineksia useasta eri oppiaineesta tai laaja-alaisesta osaamisesta. Soveltavilla valinnaisilla aineilla voidaan edistää oppiaineiden yhteistyötä esimerkiksi taide- ja taitoaineiden opinnoissa, tieto- ja viestintäteknologiassa, kuluttaja- ja talouskasvatuksessa, globaalikasvatuksessa tai draamaopinnoissa.

Opetuksen järjestäjä päättää, mitä valinnaisia aineita tarjotaan. Opetuksen järjestäjän tulee ottaa valinnaisten aineiden tarjonnasta sekä arvioinnista päättäessään huomioon opiskelijaksi ottamisen perusteet toiselle asteelle¹⁷¹.

Valtioneuvoston asetuksessa määritellyssä tuntijaossa on vuosiluokilla 1-9 varattu yhdeksän vuosiviikkotuntia opetusaikaa valinnaisille aineille. Mikäli opetuksen järjestäjän hyväksymässä tuntijaossa ylitetään perusopetusasetuksen määrittelemä vähimmäisvuosiviikkotuntimäärä (222 vvt), voivat tunnit ylityksen osalta sisältää myös valinnaisia aineita. Valinnaisiin aineisiin osoitettuja vuosiviikkotunteja voidaan tarvittaessa käyttää painotetun opetuksen järjestämiseen.

¹⁷⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 6 §

¹⁷¹ Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisesta ammatillisessa peruskoulutuksessa (4/2013); Opetusministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (856/2006)

Koulut päättävät itse valinnaisaineistaan ja tiedottavat niistä huoltajille ja oppilaille. Aineet voivat olla pakollisten aineiden syventäviä opintoja tai monialaisia oppimiskokonaisuuksia. Tunteja voidaan käyttää myös koulun painotuksen järjestämiseen. **Koulun vuosisuunnitelmaan kirjataan vuosittaiset valinnaisaineet tavoitteineen. Valinnaisaineiden ryhmäkoosta koulu voi päättää omien resurssiensa puitteissa.**

12.3 Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

Vieraiden kielten osalta näissä perusteissa on määritelty A2- ja B2-kielinä opetettavien vapaaehtoisten ja valinnaisten kielten tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Mahdollisista muista valinnaisista kielistä sekä niiden tavoitteista ja sisällöistä päätetään paikallisessa opetussuunnitelmassa.

Vapaaehtoisen A-kielen (A2-kieli) laajuus on vähintään 12 vuosiviikkotuntia. Opetuksen järjestämiseen voidaan käyttää valinnaisiin aineisiin varattuja vuosiviikkotunteja sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän ylittäviä vuosiviikkotunteja. Mikäli A2-kieli on toinen kotimainen kieli, käytetään sen opetuksen järjestämiseen B1-kielille varatut vuosiviikkotunnit. Vapaaehtoisen A-kielen vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokille opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Tavoitteet ja päättöarvioinnin kriteerit ovat samat kuin kaikille yhteisessä A-kielessä.

Valinnaisen B-kielen (B-kieli) laajuus on vähintään neljä vuosiviikkotuntia.

12.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetuksen järjestäjä päättää valinnaisuudesta opetuksessa siten, että tarjonta toteuttaa perusopetukselle asetettuja tavoitteita ja vastaa oppilaiden tarpeisiin. Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa

Taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit

- miten taide- ja taitoaineiden valinnaiset tunnit käytetään
  - o mikäli opetuksen järjestäjä päättää tuntien jakamisesta eri taide- ja taitoaineiden kesken, laaditaan opetussuunnitelma kunkin taide- ja taitoaineen osalta ottaen huomioon ko. oppiaineen paikallinen kokonaistuntimäärä ja opetussuunnitelman perusteissa määritelty oppiaineen rakenne
  - o mikäli opetuksen järjestäjä päättää, että kaikkien tai joidenkin valinnaisten tuntien käyttö perustuu oppilaan valintaan, laaditaan valinnaisten tuntien muodostamille syventäville opinnoille oma suunnitelmansa, jossa määritellään opintojen nimi, laajuus, tavoitteet, sisällöt, oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvät mahdolliset erityispiirteet sekä vuosiluokat, joilla valinnaista ainetta tarjotaan.

Valinnaiset aineet

- mitkä ovat oppilaille tarjottavat valinnaiset aineet
  - o mikä on kunkin valinnaisen aineen nimi ja laajuus sekä vuosiluokat, joilla kutakin valinnaista ainetta tarjotaan
  - o miten vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokittain
  - o mitkä ovat kunkin valinnaisen aineen tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.

Vieraiden kielten vapaaehtoiset ja valinnaiset oppimäärät

- mitkä ovat oppilaille mahdollisesti tarjottavat vapaaehtoiset ja valinnaiset kielet
  - miten niiden vuosiviikkotunnit jaetaan vuosiluokittain
  - mitkä ovat opetussuunnitelman perusteiden pohjalta määritellyt tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain sekä oppimisympäristöihin, työtapoihin, tukeen ja ohjaukseen liittyvät mahdolliset erityispiirteet.